

Wok Minə
Wok yamə mine Aposol minə
kimisor
Nəgkiarien kwəkwə kape
nəkwəkwə e Wok Minə

? Pa rimirai nəkwəkwə e? Luk rimirai nəkwəkwə e. Ævhuekin “Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə a Luk” tuk nirkunien mə Luk in pa.

? Rimirai ramvən kimi pa? Luk rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas, yermamə kirikianə əmə yame Luk rinnher-pən kin nəkwəkwə kupan e kamni kimə “Luk.” Nhag Teofilas, nıpran rimə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rinnher-pən pakw kin nəkwəkwə e kimi kwən a, mərig rirkun mə nəmə Gris khapsaah tuksəvheikin.

? Nimraghien rinnhawor pən iran mine ye nıpig rimirai? Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə nəməhuak minə kimishorpin nəgkiarien kape nəmə Isrel mine nəmə kantri pisin pisin minə yame kasorkeikei mə tuxharkun nuknei nhatətəyen kape narmamə kape Yesu. Ye nəkwəkwə e, kasəm mə gavman kape Rom, iriə min kimisərig nəgkiarien kape Pol ye nıkarin kape Yesu Kristo.

? Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Nəkwəkwə yame Luk rinnəkupan mirai, nhagin e “Luk” raməvsao kin nimraghien mine nəmhayen kape Yesu Kristo. Mərig Luk rimirai nəkwəkwə e mamni mimə niməhuak rinnhawor pən iran mine mirikakun, kini tukrhawor pən iran mine mhaktə.

Nīpərin raməvsao kīn nəriwəkien kape Pita, kīn nīpərin raməvsao kīn nəriwəkien kape Pol. Ye nəkwəkwə e, kitawə kasəm mə Luk mīne Pol kworkeikei mə narmamə m-fam yame Rom rarmamaru irəriə, iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

Kughen rīmə tukrher-pə kīn Nanmīn Rhakə

¹ Teofilas, kafak yermamə, yīmnəvsao ta kīn Yesu ye nəkwəkwə yame yimirai ta. Yīmnəvsao kīn nəwhagien mīne norien kafan

² muə meriaji-pə Kughen rīvəh In mivən apa ye neai. Kwasig ikīn rīvən apa ye neai, Nanmīn Rhakə rīmavən iran, In rīvəhsi-pən nəgkiarien infamien kīmi kafan aposol mīnə yame In rīmīrpen ta əriə.

³ Kīni mərig, nīpig kīmoh Yesu khopni, kīni ai rīmīmragh mīn ye nīmhəyen kafan, kīni marə mīn iriə kafan narmamə mīnə meriaji nīpig foti. Nīpig a, rīmnərer ye nīmriəriə nīpig rīpsaah mamor əpu In mə tukharkun mə rīmamragh əfrakis ye nīmhəyen kafan. Iriə kīsəm In, In raməvsao kīn narmaruyen kape Kughen.

⁴ Nīpig ramarə hanə iriə mīn, In rīvəhsi-pən nəgkiarien kīrik kīmi əriə mīmə, “Takhapəh nisətayen taon e Jerusalem. Masəmīr mamawhin Nanmīn Rhakə yame Rīmīk rīmīrpen mə tukrīvəhsi-pre kīmi əmiə, rəmhen kīn yame Yo mīn yīmnəvsao ta kīn kīmi əmiə.

⁵ Məriḡ in ai kupən, Jon Baptaes rimmor baptaes irəmiə kın nu, kını rıpəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kın Nanmın Rhakə.”

Kughen rıvəh Yesu mivən ye Rao ye Neai

⁶ Ye nıpiḡ a, aposol minə kimmhauə kirikianə iriə Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yermaru. ?Rınor nıpiḡ ai taktəkun mə Ik takor ətawə tuksarmaru ye tanə kapətawə e Isrel, uə nıkam?”

⁷ Kını Yesu rımını-pən tuk əriə mə, “Rımik pisin əmə In ravəh nehuəyen tuk nərəhuyen nıpiḡ minə a. Mamerkwaig kın tuk əmiə, mor əmiə mə takhapəh nharkunien.

⁸ Kını məriḡ nıpiḡ Nanmın Rhakə tukruə irəmiə, takhavəh nəsaninien, mhani-ərhav nhagik e Jerusalem, mhavən yerkwanu minə fam ye Judia mine Sameria, mhavən yerkwanu minə fam ye tanımtanə.”

⁹ Yesu ruini ta, nıpiḡ iriə kısarha-pən hanə masəm In, Kughen rıvəhsi ta In kını mivəh in mhaktə mamvən ye neai. Aikin, napuə ruvrıḡ əpis In.

¹⁰ Kasarha-əterik ye napuə, məkneikin, misəm yermamə mir kıraru neipən kapəriu rhawən kırəuə mawərer iriə miriə.

¹¹ Marəni mirəmə, “Nəmə Galili. ?Rhawor nakasərer məkneikin masarha faktə ye napuə? Yesu e, Kughen rıvəhsi-ta In, mivəh In muavən ye rao ye neai. In tukrırerıḡ-pə mın rəmhen əmə kın yame In rımmhaktə ai taktəkun.”

Aposol minə kimnhavəh-si haktə yermamə kirik mə tukrivəh tamhek Judas

¹² Aposol minə kisəta ye takwar Olif, misəriwək kəskəh əmə*, mharerig minə mhavən Jerusalem.

¹³ Mhavən Jerusalem, kini misauru-pən ye nimə kirik mishaktə mhavən ye kwənmhaan kirik yame kimnasəmīr ikin kupən. Narimnə a: Pita, minə Jon, mine Jemes, mine Andru, mine Filip, mine Tomas, mine Batalomiu, mine Matiu, mine Jemes, kwajikovə kape Alfeas, mine Saemon Selot†, mine Judas, kwajikovə kape Jemes.

¹⁴ Iriə nīpīraovīn tīksīn mine Meri, nīsīn Yesu, mine naorahi Yesu minə tīksīn, iriə kasofugin iriə miriə. Rikiriə kirikianə əmə. Nīpig minə fam, kasəhuak.

¹⁵ Nīpig tīksīn ruauə muavən, narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kirikianə. Iriə khapsaah kisəmhen kīn 120. Aikīn, Pita rərer maməgkiar kimi əriə, mamni mimə,

¹⁶ “Kafak narmamə minə, nəgkiarien kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisīen kīn. Apa kupən, Nanmīn kape Kughen rīmivəh-si-pən nəgkiarien kimi King Deved. King a rīmīrkun məkupən mīni-ərhav mə kwən e Judas tukrikir narmamə mhavən kharaptərəkīn Yesu.‡ Kini nəgkiarien e ruauə ai taktəkun mīnor nəfrakisīen kīn.

* **1:12:** Ye nəgkiarien kape nəmə Gris, v. 12 ramni mə, “Kimisəriwak ye nerwakiēn yame kimneighan kīn mə tukeriwak ye nīpig kape Sabat.” **1:12:** Luk 24:50-53 † **1:13:** Selot, nīpran rīmə, “Yermamə ye kwən a yame rorkeikei mə tukher ye rhav kīn namehuə kape Rom minə apa Jerusalem.” **1:13:** Mat 10:2-4 ‡ **1:16:** Ǝm-ru Sam 41:9.

17 Apa kupən, Judas in kitawə kirik; mamor wok kape Kughen kitawə min.

18 Mərig rimmnarar meighan-pən kin Yesu, mivəh mane iran, kini en mivən mivəh nimri nimoptanə kirik kin. İkin aikin a, in riməviə məwhan əteih tipin nisnavin ritərhav.

19 Kini nəmə Jerusalem kisərig nar a, kishen-pən nhag nimoptanə a mhamə, ‘Akeldama.’ Ye nəgkiarien kapəriə nıpran ramni mımə ‘Nıtə.’ ”

20 Kini Pita rimini min mə, “Ye Ol Sam nəgkiarien kirik ramni mımə,

“ Pəh kwənmhaan kafan tukraməmır apnapig əmə;

Pəh yermamə kirik tukripəh nəmırien aikin.’
(*Sam 69:25*)

“Kini nəgkiarien kirik min ramni məkneikin mımə,

“ Pəh yarmə kirik tukruə mivəh tamhekin mivəh nehuəyen.’ ”
(*Sam 109:8*)

21-22 Kini Pita rini mırpın min mımə, “Ror məkneikin mə tukasəkeikei mhavəh-si haktə yermamə min kirik yame rımnəm kin nımrin mə Yesu Yermaru rımamragh min ye nımhəyen kafan mə tukrini-ərhav mə Yesu In rımnərer min ye nımhəyen kafan. Yermamə a in yermamə kirik yame rımnəməriwək kimawə min kupən, ye nıpig yame Yesu rımnəməriwək kimawə min. In rımnəm norien minə a ririkakun ye nıpig Jon Baptaes rımnəmni-ərhav nəgkiarien, muə meriaji-pə nıpig yame Kughen rımivəhsi-ta Yesu tuk ətawə, mivəh In mhaktə.”

²³ Kini iriə khani-ərhav nhag yermamə kīraru. Kīrik, nhagin e Josef, kamni kimə Basabas, kini kamni min kimə Jastas. Kīrik min nhagin e Matias.

²⁴ Kini iriə misəhuak mhani mhamə, “Kughen, Ik nakirkun rikimawə fam. Ik takasitu irəməwə mini mə pa e nhagin yermamə mir e Ik nimirpen ta kīrik

²⁵ mə in tikrivəh neihuəyen kape aposol yame Judas in rimnəpəh məri-pən swatuk ahas- in a kwənmhaan atuatur kafan.”

²⁶ Kini kimisəhuak ta, mharai-pən nhagriu ye kapier kīraru mhawhan, mhamə tukharkun mə pa tukrivəh neihuəyen a “aposol.” Kini nhag Matias rukreikin. Kini iriə kimnhavəhsi-haktə Matias rəmhen kin aposol. Kini taktəkun ai rinor min aposol iriə fam twelef.

2

Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu-pə

¹ Kini ai, ye nipig kape nəviginien ehua kīrik kamni kimə Pentekos,* narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kimnhauə kīrikianə.

² Məkneikin, kisərig nar kīrik rimasi-pən ye napuə rəmhen kin nimətag ramavən mivən apa imə a kasəmir ikin.

³ Aikin, iriə kisəm nar kīrik rəmhen kin nap raməsiə, məwhai neram nap reiwaiyu irəriə m-fam.

* **2:1:** Pentekos in nəviginien ehua kīrik kape nəmə Isrel. In nipig yame kamni vi vi Kughen tuk nəviginien vi kape nəsimien. Kamor Nəviginien Kape Pasova, nipig fifti ai, kini ai kamor nəviginien ehua a Pentekos. **2:1:** Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 **2:3:** Mat 3:11

⁴ Iriə m-fam, Nanmin kape Kughen rukwar irəriə. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimi əriə kasəgkiar ye nəgkiarien ye tanə pisin pisin.

⁵ Kini ye nıpig a, nəmə Isrel tiksın yame kamhasiai Kughen kımnhasi-pən ikın minə fam ye tokrei tanə, mhauə misofugin e Jerusalem.

⁶ Nıpig kımısərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarien ye tanə pisin pisin, narmamə khapsaah khauə misəm kısakur meinai narmamə minə fam kasərig kamhani nəgkiarien atuatur kapəriə.

⁷ Kısakur pik kın nar a mhamə, “!Eh! Narmamə yamə mine kasəgkiar məkneikin, mərig iriə nəmə Galili əmə.

⁸ ?Rhawor e kitawə m-fam kısərig kasəgkiar ye nəgkiarien pisin pisin kapətawə?

⁹ Kitawə narmamə ikın pisin pisin. Ikin e taktəkun narmamə Patia, mine narmamə Media, mine narmamə Elam, mine narmamə Mesopotemia, mine nəmə Judia, mine nəmə Kapadosia, mine nəmə Pontas, mine nəmə Tarki,

¹⁰ mine nəmə Frijia, mine nəmə Pamfilia, mine nəmə Ijip, mine nəmə Libia ipakə tuk Saerin, minə nəmə Rom

¹¹ (yame iriə tiksın nəmə Isrel atuatur, kini tiksın kımnhasi-pən ye tanımtanə minə misəpəh narəyen kape nar iməriə ikın, mhauə misəhuak kimi Kughen); mine nəmə Krit, mine nəmə Arebia. !Mərig kitawə m-fam kımısərig əriə kasəgkiar ye nəgkiarien minə fam kapətawə mamhani norien ehua minə yame Kughen ramor kimi ətawə!”

¹² Iriə kımısərig kısakur pik kın rukrekin kapəriə kapə misaiyoh əriə minə kın nıpran.

13 Mərig narmamə tiksın kışarh irəriə mhamə, “Nikam. ?Kisapis kin waen uə?”

Pita rimnhoprai nıprai norien e yame Nanmın kape Kughen rıvəhsi-pən nəsaninien kimi nəməhuak mınə

14 Aikin, Pita rimnərer iriə aposol mınə, iriə fam leven. In mokrən ehuə mını-pən tuk narmamə mınə mımə, “Nəmə Isrel, mine kimiə mınə fam yamə mine nakasarə e Jerusalem, taksətərig huvə kin yo. Pəh yakhoprai-pre norien mınə e kimi əmiə.

15 Narmamə mınə a khapəh nisapisien kin waen, rəmhen kin yame kimiə nakamhani. Ramraan əmə- [pəh nien mə nıpig kape nınimien waen.]

16 Nar yame nakasəm ai taktəkun rəmhen əmə kin yame profet kape Kughen, nhagin e Joel, rımini ta kupən mımə,

17 “ Kughen rımini-ta mımə,

“Nıpig Kwasig tukruə ipakə, Yo jakher-pre kin Nanmın Kafak tuk narmamə mınə fam. Kwajikovə kapəmiə mınə tuxharkun nını-ərhavyen nəgkiarien kafak.

Tamaruə kapəmiə mınə mine nəwharu kapəmiə mınə tuksəmrərhav ye nəfrakisien.

18 Jakvəhsi-pən Nanmın Kafak kimi yasitu mınə kafak- narman mine nıpiraovin, pəh tuxharkun nını-ərhavyen nəgkiarien kafak.

19 Yo jakor nımtətien tiksın ye napuə mine ye tokrei tanə:

Nıtə tukraiye, nap tukruək, nehenap tukramənah.

20 Mırh tukripis, makuə tukrəwhao rəmhen kin nıtə;

kwasig ikin, Nipig Ehuə Pík kape Yermaru tukruə.

²¹ Ye nipig a, narmamə yamə mine kasokrən kin Yo, Kughen Yermaru, Yo jakvəh miragh əriə.” ’”
(Joel 2:28-32)

Narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien ye Yesu

²² Kini Pita rimə, “!Kimiə nəmə Isrel! Taksətərig kin nəgkiarien e. Kimiə nakharkun huvə nimtətien minə pisin pisin yame Yesu rimnor ye nəsaninien kape Kughen, yame kimiə nimisəm. Narimnar minə e ramhajoun-pən mə Kughen e In e rimnher-pə kin Yesu ruə.

²³ Kughen rimirkun məkupən mə tukuh In, kərəhu-pən In ye kwermimiə. Kini kimiə nimnhauh In misərəhu-pən In ye kwermi nəmə has minə, iriə kisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin, mishopni.

²⁴ Mərig Kughen In rimirisin Yesu ye nəmhəyen kape nimhəyen, mor In rimragh min; meinai nimhəyen ripəh nəutəniən mə to riraptərəkin tim tim Yesu.

²⁵ Rəmhen kin nəgkiarien kirik yame King Deved rimini kupən. Rimnəgkiar iran mamni mimə,

“ ‘Nipig minə fam yakaməm Kughen ramarə kimru min.

Nar kirik rirkək tukror yo yakmir.

²⁶ Ror pən, rikik ramagien pik mavəhsi haktə In.

Kini rikik ramərinu meinai yakirkun mə Kughen tukrivəh miragh niprak.

²⁷ Mərig In ripəh nipəhyen yo mə jakaməmir rerin ye nəkwai nimir.

Ripəh nīpəhyen nīprak ramətīt mapien, mərīg
in ai Yo, yemə rhakə kafan.

²⁸ In rīmnhajoun ta swatuk kīn yo;
yame tuk nīvənien mamarə huvə, kīni mor yo
rikik ramagien. Mərīg in ai In ramarə kīmru
min.’ ” *(Sam 16:8-11)*

²⁹ Kīni Pita rīmə, “Yo mīnə tīksīn, jakhoprai-
pre nəgkīrien e kīmi əmīə. Kaha kapətawə a,
King Deved, ruamhə ta tu, kīmīnīm in. Təwk iran
raməmīr imətawə ikīn maməmīr təvīr.

³⁰ In profet kīrik kape Kughen, kīni rīmīrkun
mə Kughen rīmīrpen ta mə kwənərəus kīrik kafan
tukruə mīn yermaru kīrik rəmhen kīn In.

³¹ Deved rīmnəm nar a tukraməkeikei muə mor
nəfrakīsien kīn. In rīmīni mə Kristo, yame Kughen
rīmīni mə tukrher-pə kīn, In tukror ramragh
mīn ye nīmḥəyen, kīni tukripəh nīpəhyen nanmīn
kafan raməmīr rerīn ye nəkwai nīmīr, kīni nīpran
tukrəpəh nīmətītien.

³² Kughen rīmnor Yesu ramragh mīn. Kīni
kīmawə fam yīmīsəm kīn nīmīrīmawə, mamhani-
ərhav nar a.

³³ Kughen e In Rīmni, in rīmīvəhsi haktə Yesu mə
tukrəkwtə ye nīkarīn, mīvəhsi-pən Nanmīn Rhakə
kīmīn, rəmhen kīn yame rīmīrpen ta kupən. Kīni
narīmīnar yame nakasəm mīne yame nakasərīg,
Nanmīn Rhakə ramor kīmi ətawə.

³⁴ King Deved in rīmīpəh nīvənien ye neai, mərīg
in əmə rīmīni nəgkīrien e mə,
“ ‘Kughen Yermaru rīmīni-pən tuk Yermaru kafak
mīmə,

“Ēkwətə-pən ye kwermik matuk

³⁵ Meriaji nipig jakor Ik takehuə ye tikmir
kafam minə.” ’ ’ ” *(Sam 110:1)*

³⁶ Kini Pita rirpin mimə, “Pəh kitawə nəmə Isrel, tukharkun huvə mə Yesu e nimisəsik-pən In ye nai kamarkwao kin In a Kughen rimnor In mə In Yermaru kapətawə, mine Kristo min.”

³⁷ Pita raməgkiar məkneikin, rikiriə rərhakis. Aikin, kisaiyoh Pita mine aposol minə mhamə, “Yo minə tiksın ?jakshawor-pən iran mine?”

³⁸ Kini Pita rimini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə taksarar ye nərigien kapəmiə tuk norien hah kapəmiə, kini misor baptaes ye nhag Yesu Kristo, misarakikin təvhagə hah, pəh Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi əmiə.

³⁹ Kughen rimirpen ta əmiə mine kwajikovə minə kapəmiə, mine mukupmiə minə yamə mine tukpihauə. Nirpenien e raməmır ye narmamə yamə mine Kughen Yermaru rimnokrən kin əriə.”

⁴⁰ Kini Pita rimini-ərhav min nəgkiarrien ripsaah kimi əriə maməgkiar skai kimi əriə mimə, “! Takasəkeikei misəta ye nəmə hah yamə mine kisarə ye tokrei tanə ai taktakun, pəh Kughen tukripəh nivəhsi-preyen narpinien kimi əmiə!”

⁴¹ Kini narmamə yamə mine kimnhani nəfrakisien iran, kimisor baptaes. Ye nipig a, narmamə rəmhen kin tri taosen kimnhauə mhakwasig kin narmamə yame minə kishatətə ye Yesu.

Norien kape narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu

⁴² Nipig minə fam narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu kasarə kirikianə misətərig kin nəvhagien kape aposol minə, mamhavəh Nəviginién Rhakə†, misəhuak. Rikiria riskai mə tukasəkeikei misor narimnar minə a.

⁴³ Kini Kughen rivəhsi-pən nehuəyen kimi aposol minə tuk norien nimtətien ripsaah. Narmamə kisəm kisakur pik kin.

⁴⁴ Narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu, nipig minə fam kasofugin kirikianə. Iriə fam rikiriə ragien tuk nəvraiyeen kapəriə nautə kimi iriə minə tiksín,

⁴⁵ rəmhen kin tukmə yermamə kirik kafan nar kirik rirkək, kini kirik rəvrai kafan nautə, mivəh mane iran, kini masitu iran.

⁴⁶ Nipig minə fam iriə kasofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, rikiriə kirikianə. Kasəvigin ye nəkwai nimə kapəriə, mamhavəh Nəviginién Rhakə rəmhen kin Yesu rimini. Nipig minə fam, nərigien kapəriə reiwaiyu, kini masagien,

⁴⁷ masəgnəgin Kughen. Kini narmamə kamhani vivi əriə tuk norien kapəriə. Kini nipig minə fam Kughen ravəh miragh narmamə mamofugin əriə ye kwhen kapəriə.

3

Yermamə yame nihun raha, rhekimter meriwək

† **2:42:** Nəviginién Rhakə, uə Lodsapa: Nipig Yesu raməvigin infamien iriə kafan narmamə minə, In mini-pən tuk əriə mə tukhawəh nəvginién məknakin, rikiriə tukraməsik In. **2:42:** Wok 20:7

2:44: Wok 4:32-35

2:47: Wok 6:7; 11:21

¹ Nīpīg kīrik, ye nīpīg kape nāhuakien, ye tri klok yenaiyu, Pita minə Jon iriu kīmīweriwək mīravən ye nəkwei Nimə Ehuə kape Kughen.

² Yermamə kīrik raməmīr aikin, nihun rahas rīmnor hanə. Nīpīg minə fam in minə tiksīn kharəh in mamhavən ye kwəruə kape Nimə Ehuə kape Kughen. Kwəruə a kamni kīmə “Rhuvə pīk.” In ramawə-pən kin mane kimi narmamə yamə mine kisauru-pən ye nəkwei nimə.

³ Nīpīg in rəm Pita mine Jon kaweriwək mīravən mə tukwauru-pən ye nəkwei nimə, in rīmnaiyoh əriu kin mane.

⁴ Aikin, Pita mine Jon kwarha-pən mwəm kwən a. Kini Pita rīni-pən tuk kwən a mīmə, “Arha-pə atuaturuk məm əmru.”

⁵ In rarha-pən məm əriu, rīkin rəsik mə tikrivəh mane kīrik.

⁶ Mərig Pita rīni-pən tukun mīmə, “Yo, kafak mane* rīrkək. Mərig nar kīrik yame yo yakavəh, jakvəhsi-pre kīmīk. Ye nhag Yesu Kristo, yemə Nasaret, yakamni-pre tuk ik mə takhekīnter məriwək.”

⁷ Kini Pita rīvəh kwermīn matuk, masitu iran mə tukrərer, taktəkun əmə nihun mir kīrahuvə.

⁸ Rīvīə haktə, məriwək mamavən. Mamkwasig kin əriu, irisir mīrhauru-pən ye nəkwei Nimə Ehuə kape Kughen. In rīmnəriwək, mavihaktə-vihaktə, maməgnəgin Kughen.

⁹ Kini narmamə fam kisəm kwən a rameriwək, maməgnəgin Kughen,

3:4: Wok 14:9 * **3:6:** Pita rīmə, “Silva mine gol rīrkək tuk yo,” mərig nīpran rīmə, “Kafak mane rīrkək.” **3:6:** Wok 4:10; 16:18

10 kharkun mə kwən ai nı̄pı̄g m-fam ramawə kin mane ye kwəruə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kisakur pik tuk kwən a.

11 Kwən a ramrəh tim tim hanə kwermi Pita mine Jon, narmamə kimisəm, kisakur pik kin, misaiyu mhauə a karharer ikin, ye kwənmhaan kirik kamni kimə Vrandə kape King Solomon.

12 Kini Pita rəm narmamə minə a, mini-pən tuk əriə mimə, “Nəmə Isrel. ?Rhawor naksakur pik kin nar e? ?Rhawor naksətamə pik irəmru? ? Kimiə nakhamə ta kimru yerpı̄rig kini mırarkun nor-huvəyen yermamə e raməriwək ye nəsaninien əmə kapəmru uə? !Nikam!

13 Kughen kape kaha minə tu, Ebrahim mine Aesak mine Jakob, In a rimnor nar e. In pisin əmə rimivəh-si haktə yor atuə kin kafan e Yesu. In e Yesu əmə e nimnhavəhsi-pən In rərer ye nimri namasur minə kape gavman. Ye nı̄pı̄g ai, Paelat rimnamni pawk mə tukririsin In, mərig nimisəkeikei kimi Paelat mə tukhopni In.†

14 Nakwənhaukrekin-pən nimetaimiə kimi Yesu e yame ratuatuk mamərhakə, kini misaiyoh Paelat mə tukririsin əmə yermamə kirik yame ramhopni yermamə.

15 Ye nərigien a, kimiə nimishopni yermamə a in nuknei nimraghien. Mərig kwasig ikin, Kughen rimnor In rimragh min. Kini kimawə yimisəm mamhani-ərhav mhamə nar a in nəfrakisien.

16 Kwən e kimiə nakasəm mharkun in, in rinəsanin meinai kimawə yakshatətə ye Yesu. In

† 3:13: Swatuk pisin kirik tuk nukreikinin nəkıarien ye v. 13: “nimnhani-pən hah in tuk Paelat.” 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Wok 2:23

nəsaninien kape Yesu, mine nhatəyəyen yame Kughen rimivəhsi-pə kimi əmawə yame rimmor huvə yermamə e, kimiə nakasəm.

17 “Yo minə tiksın, yakirkun mə nimisor narımmar minə e kimiə namehuə kapəmiə minə ye nətəwaoyen kapəmiə.

18 Ror pən, nəgkiarrien yame Kughen rimini kupən, ruauə minor nəfrakisien kin. Nəgkiarrien kape profet kafan minə kupən rimini ta mimə kafan Kristo tukraməkeikei mamərig nəmhəyen.

19 !Eh! Kimiə takasəkeikei misarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə. Kini mhakwasig kin Kughen, pəh In tukrivəhsi ta narpinien kape təvhagə hah kapəmiə kini mətu-pən əmiə imei napsien.

20 Kini In tukrher-pə min kin Kristo tukrirerig-pə min, yame Kughen rimirpen ta kupən. Yakamni Kristo e, Yesu.

21 Mərig Yesu tukraməmır ye neai meriaji nipig yame Kughen tukror huvə narımmar fam rəmhen kin yame Kughen rimini ta tuk profet rhakə kafan minə kupən,

22 meinai Moses rimini mimə,

“Kughen Yermaru tukrivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhen kin yo. Profet a in kimiə kirik; takasəkeikei masətərig huvə kin nəgkiarrien kafan misor nəkwən.

23 Narmamə yamə mine khapəh nisətərigien kin nəgkiarrien kafan, Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə.’ ”

(Dut 18:15-16)

²⁴ Kīni Pita rīrpin nægkiarīen mīmā, “Kīni profet mīnā mīn tīksīn kīmnhani mīn nægkiarīen a. Rīrikakun ye Profet Samuel, muā meriaji-pā ai taktākun. Mārig iriā kasægkiar kīn narīmnar mīnā ai taktākun.

²⁵ Nirpenien yame Kughen rīmīni kupān tuk profet kafan mīnā, promes a kapāmīā. Kīmīā naksāmīr ye promes yame Kughen rīmīni ta tuk kaha mīnā kapāmīā kupān. Nægkiarīen yame Kughen rīmīvāhsi-pān kīmī Ebrahim mīmā, “Kwānārāus kafam tukrīvāhsi-pān nīhuvāyen kīmī narmamā fam ye tanīmtanā.” *(Jen 22:18)*

²⁶ “Rāri-pān nægkiarīen a, Kughen rīmnher-pā kīn Yesu, yor atuā kīn kafan, kīmī āmīā tuk nīvāhsi-preyen nīhuvāyen kīmī āmīā mākupān, mīmā tak-sarar ye nārīgīen kapāmīā tuk tāvhaḡā hah.”

4

¹ Pita mīne Jon kawægkiar hanā kīmī narmamā, kīni pris mīnā, mīne yamehuā kape mobael yamā mīne kasarha tuk Nīmā ehūā kape Kughen, mīne Sadusi mīnā, khauā mhatārhav-pā.

² Iriā, niemha rhai pīk āriā meinai iriu kīmīraniārhav-pān tuk narmamā mā Yesu rīmāmhā mīmragh mīn mor swatuk mā narmamā yamā mīne kwānhamhā ta tukhamragh mīn ye nīmhāyen kapāriā.

³ Mākneikīn, kharaptārēkīn āriū, mārig rīnenaiyu ta, kīni kharāhsi-pān āriū ye kalabus mhamā tīkāni rīkwamer kīn tuksām āpu āriū.

⁴ Kini mærig, narmamæ khapsaah kisærig nægkiarien kapæriu, mamhani næfrakisien iran. Næmæhuak minæ kimnhapsaah, iriæ fam rapita faef taosen.

Pita mine Jon kawærer ye nimri kaonsel

⁵ Kæni rikwamer kin, namehuæ minæ kape næmæ Isrel, mine næwharu minæ kapæriæ minæ, mine namhajoun kape loa kape Moses, kimisofugin apa Jerusalem.

⁶ Misofugin iriæ hae pris kapæriæ, nhagin a Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksandra, mine narmamæ tiksîn yame iriæ kwænæræus kape hae pris.

⁷ Misor Pita mine Jon kawærer ye nimririæ, misaiyoh æriu mhamæ, “?Nakaravæh nhag pa e mawor huvæ yermamæ e kin?”

⁸ Aikin, Nanmin Rhakæ reiwaiyu-pæn ye Pita. Kini Pita rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Namehuæ kape næmæ Isrel, mine næhuaru minæ,

⁹ tukmæ ror kimiæ naksarkut mæ taksarhakin-pæ ru iræmru mæ kwæn yame nihun rimnahas rimivæh hiæ nihuvæyen- mæ yimiwhawor-pæn iran mine mawor huvæ nihun.

¹⁰ Kini kimiæ næmæ Isrel minæ fam takasækeikei mharkun mæ kwæn e yame nihun ruahuvæ ta, ramærer ækupæn iræmiæ ye næsaninien æmæ ye nhag Yesu Kristo, yemæ Nasaret. In e Yesu yame kimiæ nimisæsik-pæn In ye nai kamarkwao kin. In rimhæ, mærig Kughen rimivæh miragh min In.

¹¹ Yesu a In a Nækwækwæ kape Kughen rimini ta mimæ,

“ Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkini
nimə kimisarakikin,
məriḡ Kughen rimmor in ruauə Səpaag huvə
yame tukrəkir məkupən.’ (Sam 118:22)

12 “Kini yermamə kirik rirkək ye tokrei tanə
e yame rirkun niṽəh-miraghien ətawə, meinai
Kughen tukraməkeikei miṽəh miragh ətawə ye
nhag Yesu Kristo piṣin əmə.”

13 Narmamə kape kaonsel minə kimisəm mə Pita
mine Jon yermamə arnapig mir əmə, kimirapəh
niwor-pawk-ien skul, məriḡ kimiṽətgəh kin
nəḡkiarien. Kini iriə kisakur kin nirkunien
kapəriu, kini mharkun mə iriu kimiṽəriwak irisir
Yesu.

14 Kini iriə to khapəh nhaniyen nar kirik məriḡ
in ai kimisəm yermamə a yame nihun ruahuvə ta,
ramərer ye nimiria.

15 Kini iriə khani-pən tuk ərisir mhamə irisir
tukrhap a ye kwənmhaan kape kaonsel pəh iriə
əmə tuksəḡkiar.

16 Kini iriə kimnhani tuk əriə minə mhamə,
“? Tukshawor nar mir a? Nəmə Jerusalem
kwənharkun ta norien a nar mir a kimiṽor ye
kwən a. In rehuə pik; kitawə to khapəh nhaniyen
mə neikuəyen.

17 Pəh khani-əhu nəvsaoyen kin, kini misor
kwirig kimi nar mir a mə tukripəh niriṽini-minien
nhag Yesu.”

18 Kini ai, narmamə kape kaonsel minə kisokrən
kin Pita mine Jon mə tukravən min imə. Kini
mhani-əhu əriu mə tukripəh min niranien nhag
Yesu, mine niwhajounien narmamə kin.

19 Kini iriu krāni-pən tuk əriə mīrəmə, “Nīkam. Kimiə taksəkir mə ratuatuk ye nīmri Kughen mə jakwor nəkwai Kughen, uə mə jakwor nəkwaimiə.

20 Mərig kimru jakrapəh niwapnapigien. Kimru jakawəkeikei mīrəni-ərhav narimnar a yame kimru yimiwəm ye nīmrimru, mine yame yimwərig kin nīmətirgimru.”

21 Kini kaonsel rīmini-pən mīn tuk Pita mine Jon mə iriə tukhavəhsi-pən narpinien kirik kimi əriu tukmə iriu kawəkeikei mə tukarani-ərhav Yesu kimi narmamə; kini tuksher yerhav kin əriu. Kimisher yerhav kin əriu meinai kwəseinein mə tukshawor əriu. Kimnharkun mə narmamə apnapig mīnə rikiriə tukrimhə tukmə iriə khavəhsi-pən narpinien kimi əriu, meinai narmamə fam khavəh-si haktə Kughen tuk nīmətien yame rīmnor

22 ye kwən a yame nīhun rahas rīmnor hanə meriaji-pə aītaktəkun, kini kafan newk rīnapita ta foti.

Nəhuakien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

23 Kaonsel a rher-yerhav kin Pita mine Jon kiravən, taktəkun əmə iriu kirarerig-pən mīn tuk kapəriu narmamə mīnə. Kini mawəvsao kin nəgkiarien kape jif pris mīnə mine nəhuaru mīnə kimi əriə.

24 Kini iriə kisərig nəgkiarien a, iriə m-fam khauə kirikianə misəhuak kimi Kughen mhani mhamə, “Kughen. Ik nīmnor neai mine nīmoptanə mine

tahik, mine narimnar minə fam yame kasəmir ye tokrei tanə.

²⁵ Kini kaha kapəməwə a Deved, yor atuə kin kafam, rimini-ərhav nəgkiarien e ye Nanmin Kafam mimə,

“ ?Rhawor nəmə tanimtanə minə niehmaa ramhai əriə?

?Rhawor narmamə minə a kamharai mhun mə taksor nahasien minə e? Kamharai mhun təkun əmə nəgkiarien.

²⁶ Namehuə kape tokrei tanə kasor apnəpenə tuk nuhyen,

mine namehuə minə khauə misofugin mamhani hah Kughen

kini mamhani hah min Kristo yame In rimirpen In.’ ” *(Sam 2:1-2)*

²⁷ Kini iriə mhamə, “Kughen, nəgkiarien e nəfrakis. Herod mine Ponjes Paelat mine nəmə Isrel, kimisofugin iriə nəmə tanə pisin pisin minə, mharai mhun nəgkiarien mə tukshopni Yesu, yame In kafam yor atuətuk yame nimirpen.

²⁸ Kimnharai mhun nəgkiarien rəri-pən atuətuk əmə kafam nəgkiarien yame Ik nimini ta ye nəsaninien mine nirkunien kafam kupən.

²⁹ Mərig Kughen, taktəkun ai, takaməkeikei mamərig nəgkiarien skai yame kamhani-pə tuk əməwə. Kimawə yor atuə kin kafam minə. Takaməkeikei masitu irəməwə mə kimawə jakhani-ərhav nəgkiarien kafam. Mə kimawə jaksətgah kin nini-ərhavyen nəgkiarien kafam.

³⁰ Takaməkeikei mərav-pə mhajoun nəsaninien kafam, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə, kini mor nımtətien pisin pisin ye nhag Yesu yame In kafam yor atuaturuk.”

³¹ Kimisəhuak ta, nimə yame kimnasəmir ikin rikiu-kiu. Kini Nanmin Rhakə reiwaiyu-pən irəriə m-fam. Kasətgħa tuk nini-ərhav-yen nəgkiarien kape Kughen.

Norien kape narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu

³² Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, rikiriə kirikianə əmə. Yermamə kirik to ripəh niniyen mə, “Nar e kafak.” Tukmə nautə kirik, kapəriə m-fam.

³³ Nəgkiarien kape aposol minə, nanmin aikin. Kini iriə kimnhani-ərhav mhamə, “Yesu in Yermaru kapətawə. In rimimragħ min ye nimhəyen kafan.” Kini Kughen rivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə.

³⁴ Yermamə rirkək ye kwhen kapəriə yame kafan nautə rirkək, meinai narmamə yamə mine kapəriə aikin nimoptanə, uə kapəriə aikin nimə, kasəvrai mamhavəh mane iran,

³⁵ mhauə, mhavəhsi-pən kimi aposol minə. Kwasig ikin, aposol minə kisəwhai-pən mane a kimi narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, yamə mine kapəriə nar kirik rirkək.

³⁶ Kini kwən kirik, nhagin e Josef, in kwənərəus kape Livae, in rimnarha apa tanə kirik kamni kimə Saepras. Aposol minə kimishen-pən min nhagin

kirik mhamə, “Banabas.” (Nipran rīmə, “Yermamə kape nəgkiar-vi-vi-yen.”)

³⁷ Kwən a rīmnəvrai kafan nimoptanə, mivəh mane iran, muə mivəhsi-pən kimi aposol mīnə.

5

Ananaes mīne Safaera

¹ Kwən kirik, Ananaes iriu kafan piahwaru, Safaera, iriu mīn kimīwor salem kin kapəriu nimoptanə.

² Kwən a rīmivəh nipar mane muə mivəhsi-pən kimi aposol mīnə. Merkwaig kin nipərin mīmə kafan. Kini kafan piahwaru rīmirkun.

³ Kini Pita rīni-pən tukun mīmə, “Ananaes. ? Nakhawor mameighan kin yarmhə e Setan raurə yerkim, kini ik mameikuə ye Nanmīn Rhakə, mamraptərəkīn nipar mane yame nimivəh ye nimoptanə a?

⁴ Kwasig ikīn nipior salem kin nimoptanə a, kafam pīsīn əmə. Kini nipig nimnor salem kin, mane iran raməmīr əmə ye kwermīm. ?Mərig rha-wor nakameikuə məkneikīn? Pa rīmə nakameikuə ye yermamə, mərig nakameikuə ye Kughen.”

⁵ Kini Ananaes rərig nəgkiarien a, taktəkun əmə rīsī-faktə meiwaiyu mowhan mīmhə əgkəp. Kini narmamə kīsərig, kīsakur pīk kin.

⁶ Kini nitamaruə mīnə tiksīn khauə, mhauvrig əpis nipran, mharəh, mhatərhav, mhanīm.

⁷ Kini aoa kīsīsər ruə mivən, Safaera, piahwaru kape kwən ai, ruə imə. Mīpəh nīrkunien mə kafan yerman ruamhə ta.

⁸ Kini Pita raiyoh-pən in mīmə, “Takni-pə tuk yo mə, ?mane hanə əme e in e yame nimiravəh ye nimoptanə uə?” Kini pian a rini-pən tukun mīmə, “Əhə. Mane hanəmei en.”

⁹ Kini Pita rini-pən tukun mīmə, “? Rhawor nakawor məknenkin? !Kimiru nimirəmə takwəvi niehmaa kape Kughen! ?Nakamərig narmamə kasəriwək mamhauə ye kwəruə? Iriə kwənhanim ta kafam yerman. !Kini iriə tukharəh mīn ik mhavən mhanim ik!”

¹⁰ Taktəkun əmə mīn, risi-faktə meiwaiyu mowhan a ye nihu Pita mīmə. Nitamaruə mīnə a khauə imə, misəm mə ruamhə mīn, kharəh mhatərhav mhavən, mhanim-pən mīn ye nīkar yerman kafan.

¹¹ Nəməhuak mīnə mine narmamə mīn tiksīn kisərig nəvsaoyen a, khagin pik.

Aposol mīnə kasor nīmtətien mīnə

¹² Kini, aposol mīnə kimisor nīmtətien ripsaah ye nīmri narmamə. Nīpig mīnə fam narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu kimisofugin apa kwənmhaan kīrik apa ye Nīmə Ehuə kape Kughen, kamni kimə, “Vranda kape King Solomon.”

¹³ Narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu, kamhasiai pawk əriə mərig kamhagin kīn nisofugin-pənien tuk əriə.

¹⁴ Kamhagin, mərig nīpig m-fam, narman mine nīpiraovīn khapsaah khauə mamhani nəfrakisien ye Yesu.

¹⁵ Aposol mīnə kimisor nīmtətien ripsaah. Narmamə khapik kapəriə narmamə yamə mine

kamhamhə, mamhauə. Kini misərəhu-pən əriə ye təvheitə kapəriə ye nıkar swatuk mhapəh mhamə tukmə Pita rukrao ye swatuk, nanmin tukrirəh-pikin əriə tiksın, kisəsanın.

¹⁶ Kini narmamə khapsaah min yerkwanu minə ipakə tuk Jerusalem, kimnhapik narmamə yamə mine kamhamhə, mine yamə mine nanmin has raməmir irəriə, mhapik əriə mhauə, kini aposol minə kisor huvə əriə.

Namehuə minə khavəhsi-pən aposol minə ye kalabus

¹⁷ Kini hae pris mine in minə tiksın ye kwhen kape “Sadusi” kimisor timət kimi aposol minə.

¹⁸ Misarar mharaptərəkin aposol minə, mharəhsi-pən əriə ye kalabus.

¹⁹ Kini yenaiyu, agelo kirik kape Kughen ruə məhitə ye kwəruə ye kalabus, mikir əriə mhatərhav.

²⁰ Mini-pən tuk əriə mımə, “Kimiə takhavən apa Nimə Ehuə kape Kughen, misəvsao kin nimraghien rerin kimi narmamə.”

²¹ Aikin, aposol minə kisor nəkwan. Yenpig-enpig əgkəp, khavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, misəwhag kimi narmamə.

Kimisərip aposol minə ye kot

Kini hae pris mine in minə tiksın kisokrən kin nəwharu minə kape nəmə Isrel, khauə misofugin misəkwətə ye kaonsel kape nəmə Isrel. Kini misher nəgkiarien rıvən apa kalabus mə tukher-pə kin aposol minə mə tukhauə misərer ye nimirıə.

22 Mərig nīpig mobael mīnə kīmnhavən apa ye kalabus, misəm mə aposol mīnə kwənharkək. Kharerig mhauə ye kaonsel, mamhani-əsah pən iran tuk əriə, mhamə,

23 “Yimnhavən apa ye kalabus, misəm yakhamə tapig rətapig tim tim. Kini mobael mīnə kape kalabus kasarha huvə tukun. Mərig nīpig yimisəhitə, misəm yermamə rirkək a imə.”

24 Yamehuə kape mobael mīnə kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine jif pris, kisərig nəgkiarien a, rukreikin kapəriə kapə, khani-pən tuk əriə mhamə, “?Naha nhagin tukruə mīn?”

25 Kini yermamə kirik ritərhav-pə, mīni-pən tuk əriə mīmə, “!Eh! !Narmamə mīnə e nīmnhapik-pən əriə ye kalabus, kwənhavən ta apa ye Nimə Ehuə kape Kughen; masəvhag kimi narmamə apaikin!”

26 Məkneikin, yamehuə kape mobael mīnə rīmikir kafan narmamə mīnə, mhavən mhapik aposol mīnə mhauə. Mərig kīmnhapəh nisəukəkinien əriə, meinai khamə ta tukmə kisəukəkin əriə, narmamə apnapig kisəsik əriə kin kapier apig.

27 Kīmnhapik aposol mīnə, mhavən imə, mhani-pən mə tuksərer ye nīmri kaonsel. Kini hae pris rīmnaiyoh əriə mīmə,

28 “? Rhawor? Yakwənhani-pre ta mhamə takhapəh nhaniyen nhag kwən a Yesu. ?Mərig rhawor e kimiə naksor nəgkiarien kapəmiə rehuə e Jerusalem? Kini kimiə naksor narmamə kamhani mhamə kīmawə yīmishopni Yesu.”

29 Aikin, Pita mine aposol mīnə khamə, “Kīmawə jakasəkeikei misor nəkwai Kughen. Kīmawə

yakhapəh nisorien nəkwai yermamə.

³⁰ Kimiə nakwəsəsik-pən ta Yesu ye nai kamark-wao kin mishopni. Mərig Kughen kape kaha minə tu rimnor In rimragh min.

³¹ Kini Kughen rimivəhsi-haktə In ramkwətə ye nīkarin matuk. Mə In Yemehuə, In Kristo kapətawə. Kughen rimnor məknakin mə tukror swatuk mə kitawə nəmə Isrel tukharkun nisararien ye nərigien kapətawə tuk təvhagə hah, kini In tukrirəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapətawə.

³² Yakamhani-ərhav nar a yame yiməsəm, mine Nanmin Rhakə yame Kughen rivəhsi-pə ta kimi narmamə yamə mine kasor nəkwai Kughen.”

³³ Narmamə kape kaonsel minə kisərig nəgkiarien a, nəgkiarien a raməvi pik niemhaa kapəriə, kini khamə aposol minə tukasəkeikei mhamhə.

³⁴ Kini iriə kirik, nhagin e Gamaliel, in Farisi kirik, in yemhajoun kirik kape Loa kape Moses, yame narmamə kamhasiai in, ramərer ye nimri kaonsel, mini-pən tuk mobael minə mimə, “Takhapik ta aposol minə mhatərhav.”

³⁵ Kini mini-pən tuk kaonsel mimə, “Kafak narmamə minə. Pəh kisərig huvə mə tukshawor-pən iran mine narimnə a.

³⁶ Pəh nien mə tu əgkap e, kwən e Tudas rimnarar, mamni-ərhav mimə in yamehuə kirik. Narmamə tiksın rəmhen kin fo hundred kimnhakwasig kin in. Mərig kimnhopni in, kəko rik rik kafan narmamə minə. Kwhen kafan ruirkək ta.

5:29: Wok 4:19

5:31: Wok 2:33-34; Efes 1:20; Hib 2:10; 12:2

5:36: Wok 21:38

³⁷ Kwasig, Judas, yemə Galili, rītərhav-pə ye nīpig gavman rīnnaməvheikin narmamə mīnə. In mīn ravi narmamə kamhakwasig kin. Mərig kīnnhopni mīn in, kəko rik rik kafan narmamə mīnə.

³⁸ In e ye nīrkunien kafak: Pəh khapəh narmamə mīnə e. Mharisīn əriə khatərhav. Nar a kasor, to kape yermamə əmə, tukrirkək.

³⁹ Mərig tukmə rīmasi-pən ye Kughen, keinein nīni-əhuyen. Tukmə khani-əhu, tuksəm əmə mə kītawə Kughen kasotgoh.” Narmamə kape kaonsel mīnə kīsərig, kīseighan kin kafan nəgkiarīen.

⁴⁰ Kīni kīsokrən kin aposol mīnə khauə mīn imə. Khani-pən tuk mobael mīnə mə tuksərkis-ərkis əriə. Mīsəgkiar-pən skai kīmi əriə mhamə tukhapəh nhani-mīn-ien nhag Yesu. Mīsher yerhəv kin əriə.

⁴¹ Khatərhav ye kaonsel, aposol mīnə rīkirīə ragien maməsik mə nar huvə kīrik mə Kughen rīnnəm-pən əriə mə iriə kīsəmhen mə tuksərig nəmhəyen tuk nhaniyen nhag Yesu.

⁴² Nīpig mīnə fam, khavən ye Nīmə Ehuə kape Kughen, mīne nīmə apnapig mīnə, masəvhag kīmi narmamə, mhani-ərhav Nəgkiarīen Huvə, mhamə Yesu In Kristo yame Kughen rīmīrpen.

6

Kīnnhavəh-si haktə dikon seven mə tuksasitu ye nəmahuak mīnə

¹ Kīni ai, narmamə kape Yesu mīnə kamhap-saah. Iriə tiksin kwənərəus kape Isrel yamə mīne kīnnhasi-pən ye tanə pīsin pīsin; mərig iriə tiksin,

kwənərəus kape Isrel yamə mīne kasarə rerin Isrel. Kini yamə mīne khasi-pən ye kantri pisin pisin minə kimnhani nikar yamə mīne kasarə rerin apa Isrel, mhamə, “Nipig fam, nipig kaməwhai mane mīne nəviginien, kipəh nisarha-huvəyen tuk nipiəwharu kapəmawə yamə mīne khamhə-tan kin əriə.”

² Ror pən, aposol minə twelef kimisokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, mhani-pən tuk əriə mhamə, “Kitawə minə tiksın. Ripəh nəmhenien mə jaksəpəh nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen mhauə misowhai əmə narimnar*.”

³ Rhuvə mə takshajoun narmamə seven irəmiə yamə mīne Nanmīn Rhakə rukwar irəriə, kini nirkunien kapəriə rehuə. Pəh kimawə jakhavəh-si haktə əriə tukasarha huvə tuk nar a;

⁴ kini pəh kimawə jakharkun nəhuakien mīne nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen.”

⁵ Kisərig nəgkiarien a aposol minə khani, rikiriə ragien. Kimishajoun Steven, kwən kirik yame kafan nhatətəyen rehuə, kini Nanmīn Rhakə rukwar iran. Mishajoun mīn Filip, mīne Prokoras, mīne Nikano, mīne Timon, mīne Pamenas, mīne Nikolas, yemə Antiok kirik, yame rimnəpəh narəyen kape nəmə iman ikin, muə mikwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel.

⁶ Kini iriə khakir nəmə minə a iriə seven, mhauə misərer ye nimri aposol minə. Kini aposol minə kasərəhu-pən kwermiriə ye kapərhiə kapə, misəhuak-pən irəriə.

6:1: Wok 4:35 * **6:2:** Nəwhaiyen narimnar in wok kape dikon. Ye japta e, niməhuak rimivəh-si haktə dikon kupan minə iriə m-fam seven.

7 Kīni narmamə kape Yesu kīmnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen kīmi narmamə, kīni narmamə kape Yesu e Jerusalem kīmnhapsaah. Ye nəmə mīnə a, pris mīnə khapsaah kīmīshatətə ye Yesu.

Nəmə Isrel tīksin kīmnharəh dikon a Steven mhavən ye kaonsel

8 Kīni Steven, in kwən kīrik yame Kughen rīvəhsi-pən nəsanīnien mīne nīhuvəyen kīmin, kīni in ramor pīk nīmtətien ye nīmri narmamə.

9 Mərig nəmə Isrel tīksin kape nukwao kīrik kamni kīmə “Friman,” kasəməkin Steven. Iriə a nəmə Saerin mīne nəmə Aleksandra, mīne nəmə Silisia mīne nəmə Tarki, kīmnhauə mīsotgoh kīmi Steven.

10 Mərig Nanmīn Rhakə rīvəhsi-pən nīrkunien kīmi Steven. Nīpīg in rəgkiar, iriə to khapəh nīsapitayen in.

11 Kasəməkin in, mhavən mīsərok narmamə tīksin mhamə tukseikuə iran, mhamə iriə kīmīsərig kwən a raməgkiar has pən kīmi Moses mīne Kughen.

12 Kīni nəgkiarien kapəriə rīmnor narmamə mīnə aikin, mīne nəhuaru mīnə, mīne nəmhajoun kape loa kape Moses, kīsəməkin mīn Steven. Kīmnhavən mharaptərəkin in. Mharəh mhauə mīsərer ye nīmri kaonsel.

13 Mhakir mīn narmamə tīksin mhauə mə tukhani nəgkiarien eikuə ye Steven. Iriə kīmnhani mhamə, “Nīpīg mīnə m-fam kwən e ramni hah Nīmə Ehuə kape Kughen mīne Loa kape Moses.

14 Yimīsərig min ramni mīmə, ‘Yesu e, yemə Nasaret, tukratmətəg-ətəg Nimə Ehuə kape Kughen, kini mukreikin narəyen yame Moses rimnərəhu kimi ətawə apa kupən.’ ”

15 Kamhani hah Steven, iriə fam yamə mine kasəkwətə ye kaonsel kimisarha-pən misəm Steven meinai nimirin rukreikin məmhen kin nimir agelo.

7

Steven rhorpin nəgkiarinen kape tikmir minə kafan

1 Kini ai, hae pris raiyoh-pən Steven mīmə, “? Rhawor? ?Nəgkiarinen e nəfrakisien?”

2 Kini Steven rini-pən mīmə, “Tatə minə, mine yo minə tiksın, sətərig kin yo. Kughen yame yerpırig In rimauə tuk kaha kapətawə Ebrahim. Aikin, Ebrahim rimipəh nivən-hanəyen marə apa ye tanə a Haran; mərig in ramarə hanə ye tanə apa Mesopotemia.

3 Kini Kughen rini-pən tukun mīmə, ‘Takapta ye kafam narmamə minə mine rukwanu kafam, mivən apa ye kwənmhan kirik yame Yo jakhajoun kin ik.’ *(Jen 12:1)*

4 Məkneikin, Ebrahim rəta apa Koldia mivən marə apa Haran. Nıpig ramarə aikin a, kini rimni rimhə, kini Kughen rikir in muə ye tanə e kitawə kisərə ikin mhauə miseriaji-pə ai taktəkun.

5 Ebrahim rimauə aikin, mərig Kughen rıpəh hanə nərāiyen nimoptanə kirik kimin. Kafan nimoptanə rirkək pawk, mərig Kughen rimini ta

mə tukrɪpiaməkeikei mivəh̄si-pən fam n̄imoptanə e kimin. Kini rimə, ‘N̄imoptanə fam e kafam minə kape kwənərəus kafam.’ Mərig ye n̄ipig a, Ebraham, tini rirkək.

⁶ Nəgkiarien yame Kughen rimini-pən tukun rimini mimə, ‘Mərig kwənərəus kafam minə tukhavən misarə ye tanə p̄isin. Iriə yor atuə kin əmə kape nəmə ye tanə a. Tuksərik mitə əriə mhavən miseriaji newk fo hundred.

⁷ Mərig Yo, jakor narp̄inien kimi nəmə kasərik mitə əriə. Kini ai, kwənərəus kafam minə tuksəta ye tanə a, mharerig mhauə eikin e, misəhuak kimi Yo.’

(Jen 15:13,14)”

⁸ Kini Steven rirp̄in nəgkiarien mimə, “Kughen rimirpen Ebraham mimə In tukrarha huvə tuk əriə. Kini mini-pən tukun mə tukrəs̄ig-pən n̄ipikwarien, ror n̄imtətien kin mə iriə narmamə kape Kughen. Ror pən, n̄ipig Ebraham rirəh kwajikovə kafan Aesak, kini ye n̄ipig yame ror eit kin, rəs̄ig-pən. Kwasig ikin, Jakob rəs̄ig-pən kwajikovə kafan minə, iriə fam twelef yamə minə iriə kaha kapətawə.”

Steven ramni hah nəmə Isrel mimə Kughen rimnher-pən pawk kin Josef, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

⁹ Kini Steven rirp̄in mimə, “Kaha tu minə kapətawə kimisəməkin naorahiriə e Josef, miseighan-pən kin in kimi nəmə Ijip mə tukror atuə kin kape nəmə Ijip. Mərig Kughen rimnarha huvə tukun,

7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8
37:11,28; 39:2,21-23

7:8: Jen 17:9-14; 21:4

7:9: Jen

¹⁰ kini mivəh miragh in ye narə-ororien kafan. Kini mivəhsi-pən nirkunien kimin. Nipig Josef rərer ye nimri yermaru kape nəmə Ijip, yermaru a rorkeikei in, mivəhsi-haktə in mimə in yamehuə kirik. Mə tukramarha huvə tuk nəmə Ijip mine nautə kafan.

¹¹ Nipig a, sweiwei ramuh nəmə Ijip mine Kenan. Kaha kapətawə minə, nəriə nəviginien rimirkək, kasərig raha.

¹² Kini mərig rimriə Jakob rərig mə nəviginien apa Ijip, kini rher-pən kin kaha kapətawə minə khavən aikin, in e nirikakunien kapəriə kimnhavən Ijip.

¹³ Kini, kwasig ikin, iriə khavən min, Josef rəsik əpu in kimi piauni minə. Kini yermaru kape nəmə Ijip rəm rirkun kwənərəus kape Josef.

¹⁴ Kini Josef rher-pən nəgkiarien kimi rimni Jakob mine kafan minə tiksın tukhauə misarə iriə min. Iriə fam seventi faef.

¹⁵ Məkneikin Jakob rəsok pihiu mivən apa Ijip. Kasarə mamhavən, in mine kaha kapətawə minə kimnhamhə aikin.

¹⁶ Kwasig ikin, kimirəh nikikiririə kirerig khavən apa Sekem, kərəhu-pən əriə ye nəpag kapier yame Ebrahim ruivəh-ta nimrin tuk kwənərəus kape kwən a Hamor.”

Steven ramni hah nəmə Isrel mimə Kughen rimnher-pən pawk kin Moses, mərig kaha tu minə kape nəmə Isrel kimisəpəh in

7:10: Jen 41:37-44 **7:11:** Jen 41:54; 42:1-2 **7:13:** Jen 45:1-4,16

7:14: Jen 45:9-11; 46:27 **7:15:** Jen 46:1-7; 49:33 **7:16:** Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

17 Kīni Steven rarar mīni mīn mīmə, “Kīmīsarə mamhavən, ruə ye nīpīg yame nəgkiarien yame Kughen rīmivəhsi-pən kīmi Ebraham tukruə mor nəfrakisien kīn. Ye nīpīg a, kaha kapətawə mīnə kīmnhauə mhapsaah apa Ijip.

18 Kīmīsarə mamhavən, yermamə pīsīn kīrik yame reinein Josef ruə rəmhen kīn yermaru kape nəmə Ijip.

19 In mamor has pən pīk kīmi kaha tu mīnə kapətawə mameikuə irəriə. Mamarkut kīmi əriə mə tukmə kīseimək, mīsapitan kīn kapəriə kwa-jikovə mīnə, pəh khamhə.

20 “Ye nīpīg atuatur a, Moses rīmnarha. Mor kwən huvə kīn.* Rīmni mīne nīsīni kwerkwaig kīn ye nəkwai nīmə, mawarha huvə tukun mweriaji makuə kīsīsər.

21 Məriḡ nīpīg iriu kwapitan kīn in mə tukrīmha, piakəskəh kape yermaru kape nəmə Ijip rəm in, kīni mīrəh mīvən, mamrhi rəmhen kīn tīni atuatur.

22 Kīni kīmnhajoun in kīn nīrkunien kape nəmə Ijip. Kīni in raməgkiar huvə, mamor nar huvə.

23 “Kīni nīpīg Moses kafan newk foti, rīkin raməsīk mə tukrīvən məm narīmənə iman e nəmə Isrel.

24 Rarar mīvən məm yemə Ijip kīrik ramor aha-pən kīmi yemə iman ikīn kīrik. Kīni Moses rīmavən, masitu ye yemə iman; mīvəhsi-pən tai norien mhopni yemə Ijip ai.

7:17: Eks 1:7-8

7:18: Eks 1:7-8

7:19: Eks 1:11-22

* 7:20: Swatur pīsīn kīrik tuk nukreikīnien nəgkiarien ye v. 20, in e, “Moses rīmnarha, in kwajikovə huvə kīrik ye nīmri Kughen.”

7:20: Eks 2:2

7:21: Eks 2:3-10

7:24: Eks 2:11-15

25 (Moses, rikin rimoh mæta nãmæ iman ikin tuksəm kharkun mæ Kughen rimnher-pæn kin in mæ tukripik ta æriæ ye nãmhøyen yame kamor iræriæ; mærig iriæ kisəm, khapəh nharkunien).

26 Kæni rikwamer kin, Moses ruæ mæm yemæ Isrel mir kiraru karauh æriu minæ. Kini in rivæn mæ tukrini-æhu æriu mimæ, '!Ah! Kimiru piaumiru minæ æmæ. ?Nakwhawor mawor rahah iræmiru minæ?'

27 "Mærig æmæ kwæn e yame ramor hah kimi in kirik ræsuæ ta kin Moses mini-pæn tukun mimæ, "?Rhawor? ?Nakmæ takarmaru iræmawæ mivæhsi-pæ narpinien kimi æmawæ uæ?"

28 ?Nakmæ takhopni min yo ræmhen kin yame nimnhopni yemæ Ijip a e niæv uæ?" (*Eks 2:14*)

29 Nipig Moses rærig nægkiarieren a, rigin, marar map. Map a Ijip mivæn mamaræ apa Midian ræmhen kin yepsipis kirik. Kini mirəh kwajikovə kafan mir aikin a.

30 "Newk foti ruæ mivæn, nipig kirik, Moses rarar mivæn apa ye tipəvsik ipakə tuk tukwas kirik kamni kimæ 'Sinae.' Mivæn aikin, mæm nap ramuæk ye kwaji nai kirik, kini agelo kirik kape Kughen ritərhav-pæ tukun aikin.

31 Moses ræm rakur. Kini mivæn ipakə tuk nai a mæ tukræm huvæ. Mækneikin mærig nægkiarieren kape Kughen ramni mimæ,

32 'Yo Kughen kape kafam kaha misir kupæn: Ebrahim, mine Aesak, mine Jakob.'*(Eks 3:6)* Moses rimnærig nægkiarieren a, rætəmnimin, migin pik kin nivag-pənien.

33 “Kini Kughen rini-pən tuk Moses mīmə, ‘Moses. Takrəh-si ta sandel kafam, məriḡ in ai kwənmhan e nakamərer ikin in ramərhakə.

34 Yo yaknəm ta mə kafak narmamə mīnə apa Ijip kasəriḡ raha pīk. Kini yakaməriḡ mə kasasək; kini yakamuə mə jakpīk-ta əriə ye nəmhəyen kapəriə. Yuə. Yakamher-pən kin ik takrerḡ mivən apa Ijip.’ (Eks 3:5, 7, 8, 10)”

35 Kini Steven rirpīn mīmə, “Moses e in e, yermamə e nəmə Isrel kimisəpəh miseinein in mhamə, ‘Ah. ? Nakmə takarmaru irəməwə mivəhsi-pə narpīnien kimi əməwə uə?’ Məriḡ Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrarmaru irəriə. Kughen rimnher-pə kin agelo yame rimitərhav-pə tuk Moses ye nai yame nap ramuək iran, mə tukrivəh-si haktə in mə in tukrarmaru irəriə, mivəh mīragh əriə.

36 Moses a rimnor nīmtətien mīnə tiksin nīpiḡ rimnamkir nəmə Isrel misap-ta Ijip misəviəfugiḡ in ye tahik a kamni kimə Red Si†, mamhauə ye tipəvsik.

37 “In e Moses mīn yame rimini-pən tuk nəmə Isrel mīmə, ‘Kughen tukrivivəh-si haktə profet kirik kapəmiə rəmhən kin yame rimivəh-si haktə yo. Profet a in kimie əmə kirik.’ (Dut 18:15)

38 Moses əmə e in e rimnamarə iriə nəmə Isrel nīpiḡ kimiseriwək kirikianə ye tipəvsik. In rimnamarə iriə kaha tu mīnə kapətawə; ye nīpiḡ a agelo kirik kape Kughen rimauə məḡkiar kimin ye tukwas e kamni kimə Sinae. Kini Kughen rimivəh-si-pən əmə nəḡkiarien mīragh kimin, mə tukruə mivəhsi-pə kimi ətawə.

7:35: Eks 2:14 † 7:36: Red Si nīpran rima, “Tahik nuwig rīpsaah aikin.” 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 7:38: Eks 19:3

39 “Məriḡ kaha minə kapətawə kimnhapəh nisorkeikeiyen mə tuksəriḡ in. Mhapəh nisorkeikeiyen mə tukhakwasig kin. Ye nəriḡien kapəriə kimisorkeikei mə tukharerig-pən min apa Ijip.

40 Ror pən kimisəkeikei kimi Eron mamhani mahmə, ‘Ah. Takvhirəkin kapətawə tiksın kughen, pəh iriə tukhakır ətawə. Məriḡ in a Moses e rimipik ta ətawə apa Ijip, mə tukhauə eikin e, məriḡ kitawə khapəh nharkunien mə in hiə ai taktəkun.’ (Eks 32:1)

41 Kini ye nipig a, iriə kimnhavhirəkin nanmi kwaji kau kirik rəmhen kin kughen kirik kapəriə. Mhavən mhauh nar miragh mhavaan əru misəhuak-pən kimi kau a. Kini misor nəviginiyen ehuə kirik, rikiriə rimnagian tuk nar yame iriə kimnhavhirəkin.

42 Məkneikin, Kughen rukreikin-pən nimeitaan kimi əriə, meighan-pən kin əriə khavən misəhuak kimi kəmhau minə. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini ye nəkwəkwə kape profet minə mimə,

“!Nəmə Isrel! Kimiə nimisarə ye tipəvsik kape newk foti, mamhauh nar miragh mhavaan əru tuk nəhuakien, ?mə naksəhuak-pə kin kimi Yo uə? !Nikam!

43 Nipig minə fam kimiə nakamharəh nimə tapolen yame kaməhuak kimi Kughen Yermaru ikin, məriḡ yerkimia naksəhuak kimi kughen eikuə e Molek, mamhavəh-si haktə nanmi kəmhau kape kughen kapəmia Refan. Nakhamə kughen mir e kapəmia.

Ror məkneikin, jakher-ərhav kin əmiə takasarə
apa isok,' (*Amos 5:25*) taksarə apa Babilon,
ye nikarin pən."

*Steven ramni mə nəmә Isrel kimiseinein nıprai
nəgkiarien e "Nimə kape Kughen"*

⁴⁴ Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə,
"Nıpig kaha tu minə kapətawə kimnisarə ye
tipəvsik, kapəriə kirik aikin nimə tapolen yame
kaməhuak kimi Kughen ikin. Nimə a, Kughen
rimini-pən tuk Moses mə tukrivhirəkin; kini
Moses rımnor atuaturuk ye nirkunien yame Kughen
rimivəhsi-pən kimin.

⁴⁵ Kwasig ikin, nıpig Josua rimikir kaha
kapətawə minə mhauə misəkota nəmә Kenan
mharəhsi-ta tanə ye kwermiriə, iriə mharəh
nimə tapolen a mhauə iriə min. Nimə tapolen
a rımnəmır meriaji-pə nıpig kape King Deved.

⁴⁶ Kughen rımnorkeikei pik King Deved. Kini
Deved rini-pən tuk Kughen mimə, 'Ik Kughen kape
kaha tu Jakob. Takaməkeikei mıpəh yakor nimə
kirik kafam, pəh Ik takamarə ikin.' (*2 Saml 7:1-16*)

⁴⁷ Mərig nimə ai, King Deved rimıpəh
nivhirəkinien. Mərig King Solomon əmə e in
rimivhirəkin.

⁴⁸ Mərig Kughen, In yerpırig pik. Rıpəh narəyen
ye nimə yame yermamə əmə ravhirəkin. Rəmhen
kin nəgkiarien kape profet yame rimini mimə,

⁴⁹ "Kughen ramni mə "Yo yakamarmaru ye neai
mine tokrei tanə.

?Nakharkun mə taksor naha nimə yame Yo jakamarə ikin? ?Nakharkun mə taksor naha kwənmhan yame jakvən mapis ikin?

50 Hani-pə tuk Yo. ?Pa rimmor narimnar fam? Yo pisin əmə yimmor narimnar fam ye tokrei tanə.” ’ ’ ”
(Aes 66:2)

Steven ramni mə nəmə Isrel kimisəpəh profet minə fam yamə mine Kughen rimmher-pə kin əriə

51 Kini Steven rarar mini-pən tuk əriə mimə, “! Ah! Kapəmia kapə riskai pik. Kapəmiə nərigien rəpignap rəmhen kin nəmə khapəh nisəhuakien. Kimiə nakhapəh nisorkeikeiyen mə taksor nəkwai Kughen. Kimiə naksəmhen kin kaha kapəmiə minə kupən. Nakasətapig əmə kin Nanmin Rhakə nipiğ minə fam.

52 Profet minə kupən kimnhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen, mərig kaha kapəmiə minə kimisor has pən kimi əriə fam. Mishopni min profet minə kupən yamə mine kimnhani-ərhav kupən mə Yemə Atuatuk kape Kughen natukruə. Kini taktəkun ai kimiə min nakaseikuə mhakuraopən ye nimetai Yemə Atuatuk a kini mhauh In mishopni.

53 Kimiə nakwənharkun-ta Loa a kape Kughen yame agelo minə kwənhavəhsi-pə ta, mərig kimiə nakhapəh nisorien nəkwan.”

Iriə kimisarkwhopni Steven

54 Steven rimməgkiar fam, narmamə kape kaonsel minə kimisərig, niemhaa rhai əriə, kasarkwəruə tukun.

55 Məriḡ Steven, Nanmĭn kape Kughen rukwar iran. Kini in marha faktə apa ye neai, məm nĭkhakien kape Kughen; kini məm mĭn Yesu ramkwətə ye nĭkarĭn matuk.

56 Kini mĭni-pən tuk əriə mĭmə, “Səmru. Yakaməm napuə rĭmnəkwag, mə Ji Yermamə ramərer ye nĭkar Kughen matuk.”‡

57 Kini namehuə kape kaonsel mĭnə khasisigĭn nĭmətĭrgiriə kini mĭsokrən iran. Mĭsarar, iriə fam mĭsaiyu mhauə tukun.

58 Mharaptərəkĭn in, mhaukəkin mhatərhav-pən apa yerkwanu mə tuksarkwhopni In. Kini narmamə yamə mĭne kimnhani hah Steven kĭmĭsəpəkiək ta kĭn sot kapəriə mĭsəhi-pən kĭmi tamaruə kĭrik nhagĭn e Sol, kini ai mĭsəsik Steven kĭn kapier apĭḡ.

59 Kasəsik Steven kĭn kapier, raməhuak mamni mĭmə, “Yesu Yermaru, yakamərəhu-pən nanmĭk ye kwermĭn.”§

60 Mənimkur mokrən ehuə mĭmə, “Yermaru, takpəh narpĭnien tai təvhagə has kapəriə.” Kini rĭmĭni fam nəḡkiarĭen a, kini mĭmhə.

8

1-2 Kini Sol ramərer əmə rĭkin ragĭen mə iriə kĭmĭshopni Steven.

Sol ramuh nəmahuak mĭnə

7:55: Sam 110:1 ‡ 7:56: Daniel mĭn rĭmnəm napuə rəkwaag, kini məm Ji Yermamə ramərer ye nĭkar Kughen. Əm-ru stori ye Daniel 7:13-14. § 7:59: Yesu rərəhu-pən nanmĭn ye kwermĭ Kughen ye Luk 23:46. 7:60: Luk 23:34

Kini nəməhuak minə tiksın khauə mharəh nıprai Steven mharəh mhavən mhanım, kini misasək pik tukun. Ririkakun ye nıpig a, Sol mine in minə tiksın kisarar masor ahas pən kimi nəməhuak minə apa Jerusalem. Misəkota əriə kısıp mhavən misarə apa yerkwanu minə tiksın apa Judia mine Sameria. Mərig aposol minə əmə kisarə apa Jerusalem.

³ Mərig Sol ramarkut pik mə tukroriah nəməhuak minə. In mamvən ye nimə minə mampik yerhav narman mine nıpiraovın yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Rıpiək əriə mivən mampik-pən əriə apa kalabus.

Dikon a Filip ramni ərhav Nəgkiarien Huvə apa Sameria

⁴ Mərig Sol mine kafan narmamə minə kimisəkota narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu, kisaiyu kirikianə kirikianə, mhavən apa ikin minə mamhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁵ Kini Filip rəsok-prah mivən yerkwanu kirik ye Sameria, kini maməvsao kin Kristo yame Kughen rimirpen.

⁶ Kini nəmə aikin kisərig, misəm mə Filip ramor nımtətien minə, khauə kirikianə misətərig huvə kin in.

⁷ Narmamə khapsaah, nanmın has minə kimisəta irəriə. Nıpig kisəta irəriə, misətəpar. Mine narmamə yamə mine nıkarıə rəpou, mine yamə mine nihuriə rahas, iriə khapsaah khahuvə mın.

⁸ Ror pən nəmə Sameria rikiriə ragien pik.

Saemon e ramor narimnar ye norien kape yarmhə minə

⁹ Yerkwanu a, kwən kirik, nhagin e Saemon, nīpig m-fam in ramor nīmtətien ye norien kape yarmhə minə, ye nīmrī nəmə Sameria, kini kasəm kisakur pik kin. In ravəh-si haktə in mīmə in yamehuə kirik.

¹⁰ Nəmə ikin, nəmapnapig minə, mine namehuə minə, iriə m-fam kasətərig kin in. Mamhani mhamə, “In ravəh nəsaninien a kamni kimə ‘Nisaninien kape Kughen.’ ”

¹¹ Iriə kimnhakwasig kin mərig in ai nīpig ripsaah in ramor əriə kisakur kin nīmtətien yamə mine in ramor.

¹² Mərig nīpig kisərig Filip ruə mini-ərhav nəgkiarien kape Narmaruyen kape Kughen, mine nhag Yesu Kristo, khani nəfrakisien ye nəgkiarien a. Narman mine nīpiraovın yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Filip ror baptaes irəriə.

¹³ Kini ai, Saemon min rini nəfrakisien ye Yesu; marar mivən kor baptaes iran. Ikin pukaa Filip ramvən ikin, Saemon rakwasig kin. Kini məm nīmtətien yamə mine Filip rimnor ye nəsaninien kape Kughen kini rakur pik kin.

¹⁴ Nīpig Aposol minə apa Jerusalem kisərig nəvsaoyen mə nəmə Sameria kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen, kini iriə kisher-pən kin Pita mine Jon mə tukravən mwəm əriə.

¹⁵ Nīpig kimiravən mratərhav-pən tuk əriə, iriu mwəhuak-pən ye nəmə minə e mə tukhavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁶ (Mərig in apa kupən, kimnor baptaes əmə irəriə ye nhag Yesu Yermaru; mərig Nanmin Rhakə

ripəh hanə neiwaiyu-pənien tuk əriə).

¹⁷ Kini Pita mine Jon kwərəhu-pən kwermiriu ye kaparia kapə, məkneikin iriə khavəh Nanmin kape Kughen.

¹⁸ Kini Saemon rimməm mə Nanmin kape Kughen rimavən ye nimraghien kape narmamə nipiɡ aposol mir a kwərəhu-pən əmə kwermiriu irəriə mwəhuak-pən irəriə, məkneikin Saemon ririk yerhav mane mə tukrivəhsi-pən kimi əriu

¹⁹ maməkeikei kimi əriu mimə, “Takravəhsipə min nirkunien en kimi yo. Pəh jakərəhu-pən kwermik ye narmamə, khavəh Nanmin kape Kughen.”

²⁰ Mərig Pita rəgkiar-pən skai kimin mimə, “! Mane en kafam tukraməkeikei mirkək kimiru min takravən ye nap ehuə! ?Nakmə nakirkun nivəhyen nimri nihuvəyen a yame Kughen ravhsipən apnapig əmə kimi narmamə uə?”

²¹ Tukor ik nakpəh norien norien minə e kapəməwə, meinai rikim rapəh natuatukien ye nimri Kughen.

²² Takaməkeikei marar ye nərigien kafam tuk təvhagə has, maiyoh Kughen pəh tukrəspir ik tuk nərigien has kafam.

²³ Yakaməm nipiɡ minə fam nakəməkin narmamə, morkeikei əmə ik; norien has rimməruk əutən ik.”

²⁴ Aikin, Saemon rini-pən tuk əriə məkeikei kimi əriə mimə, “Kimiru takwəhuak kimi Kughen tuk yo; mə jakpəh nivəhyen narpinien yame nakarani-pə tuk yo.”

²⁵ Aposol mir a kirani-ərhav fam nəgkiarjen kape Yesu Yermaru, mine narimnar yame In rimnor, kini ai mwarar, mratərhav Sameria, mweriwək mrarerig miravən Jerusalem. Nipig kiravən, mirani-ərhav Nəgkiarjen Huvə kape Kughen apa yerkwanu minə kape nəmə Sameria.

Filip rimnəgkiar iriu yemə Itiopia kirik

²⁶ Nipig kirik, agelo kirik kape Kughen reiwaiyu-pə tuk Filip mini-pən tukun mimə, “Takhekimter, məri-pən swatuk e ye tipəvsik, yame ripsis e Jerusalem muə mipis apa Gasa.”

²⁷ Aikin, Filip rhekimter məriwək mamvən. Məm yamehuə kirik kape pianehuə kape nəmə Itiopia, nhagin a Kandas. Kwən a in Yunik* kirik; in ramarha huvə tuk mane kape pianehuə ai. In ruavən ta apa Jerusalem minəhuak.

²⁸ Rimavən məhuak-ta apa Jerusalem, mirerig minamvən apa iman ikin. Mamkwətə ye nar kirik kamni kimə “kat” yame hos ravi. Mamkwətə maməvheikin nəkwəkwə yame Profet Aesea rimirai.

²⁹ Kini Nanmin Rhakə ruvən ye Filip mimə, “Takvən məriwək ipakə tuk kat a.”

³⁰ Məkneikin, Filip raiyu mivən ipakə tukun, kini məm kwən a raməvheikin nəkwəkwə yame Profet Aesea rimirai. Kini Filip raiyoh-pən in mimə, “Yamehuə. ?Nakirkun niprai nəgkiarjen e nakaməvheikin uə nikam?”

* **8:27:** “Yunik” in yamehuə kirik, kimnərai rəmhen kin pukəh kərai; tamə ror wok ipakə tuk kwın, məm, morkeikei, moriah in.

³¹ Kini yamehuə a rımə, “Tukmə yermamə kirik rhoprai-pə kimi yo, jakirkun.” Kini raiyoh-pən Filip mə tukrat-pən ye kat məkwətə iriu min.

³² Nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame kwən a raməvheikın mamni mımə,
“In rəmhen kın sipsip kirik, kımırəh khopni.

Məmhen kın kwaji sipsip əmə kirik yame rapəh nasəkien nıpıg kımnekis nımırın
Mərig in rapəh nəgkiarien.

³³ Kimmor naurısien kim in, kīvəhsi-pən narpınien kirik kımın yame rıpəh natuatukien.

Kafan kwajikovə rırkək, mərig in ai kīvəhsi-ta nımraghien kafan ye tokrei tanə e.” (*Aesea* 53:7-8)

³⁴ Kini yamehuə a raiyoh Filip mə, “?Profet e raməvsao kın pa nhagin? ?Raməvsao atuk kın in, uə raməvsao kın yermamə pısın kirik?”

³⁵ Kini Filip rımırıkakun ye nəgkiarien kirikianə əmə yame rınaməvheikın mınamni-pən Nəgkiarien Huvə kape Yesu kımın.

³⁶ Iriu kwəri swatuk a, mırəuə mwəm nu kirik, kini yamehuə a rını-pən tuk Filip mımə, “Əm-ru nu apa. ?To nakor baptaes irak eikın e uə nıkam?”

³⁷ Kini Filip rını-pən tukun mımə, “Tukmə nakhatətə ye Yesu, yerkim m-fam, nakirkun norien baptaes.”

Kini in rını-pən tuk Filip mımə, “Yo yakamni nəfrakısien ye Yesu mə In Ji Kughen.”

³⁸ Məkneikın rını-əhu kat a, kini mweiwaiyu iriu Filip, kini Filip ror baptaes iran.

³⁹ Kweiwaiyu mwərer mın ye tame nu, məkneikın Nanmın kape Kughen rıvəh-si ta Filip

kini yamehuə a ri:pəh mĭn nəmĭen, marar aikĭn a, məri swatuk mamvən, ri:kin ragien.

⁴⁰ Məri:ġ Filip rakur məm ramərer apa yerkwanu a Asdod. Kini mĭvən apa yerkwanu mĭnə mamni-ərhav Nəġkiarien Huvə kape Yesu, mĭvən mĭvən meriaji-pən apa Sisaria.

9

Sol rimnamvən apa Damaskes məm Yesu ye swatuk

¹ Ye nĭpĭġ a, Sol rimnamni has hanə narmamə kape Yesu mĭnə mə tukraməkeikei mhopni əriə. Marar, mĭvən məm hae pris

² maiyoh-pən in mə tukrirai nəkwəkwə kirik ri:vən kimi nəmə Isrel apa Damaskes, mĭmə tukmə ruvən aikĭn məm narmamə kisəri-pən Swatuk kape Yesu, nar apnapĭġ narman uə nĭpiraovĭn, tukriraptərəkĭn əriə, mĭpĭk əriə mhauə apa Jerusalem.

³ Nĭpĭġ Sol ruavən ipakə tuk Damaskes, taktəkun əmə rəm nĭkhakĭen ri:si-pən ye napuə məsia-pen in.

⁴ In rimamĭr, məri:ġ nəġkiarien kirik ramni mĭmə, “!Sol! !Sol! ?Rhawor nakamor ahah pə məkneikĭn kimi Yo?”

⁵ Kini Sol ri:ni-pən tukun mĭmə, “Yermaru. ?Ik pa en?” Kini In ri:ni-pən tukun mə, “Yo Yesu e, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.

⁶ Məri:ġ takhekĭmter, mĭvən apa yerkwanu. Aikĭn en, tukni-pre tuk ik mə takhawor-pən iran mine.”

⁷ Narmamə yamə mine kamhakwasĭġ kĭn Sol kasərer, kisakur pĭk, mĭsapnapĭġ meinai kisəri:ġ

pawk nægkiarien a, mærig khapəh nisəmien yer-mamə kirik.

⁸ Kini Sol rhekimter min, mərha, məm rīpəh nəmien nar. Ror pən khavəh kwermīn mhakir in mhavən apa Damaskes.

⁹ Kini raməmīr nīpīg kīsīsə, nīmīrīn rīpəh narhayen, mīpəh nəvīgīnien, kini mīpəh nīnīmien nar kirik.

¹⁰ Kini yermamə kirik kape Yesu ramarə apa Damaskes, nhagin e Ananaeas. Yesu Yermaru rīmnokrən kīn ye nəmīrərhavyen kirik mīmə, “Ananaeas.” Kini Ananaeas rīmə, “O-o, Yermaru.”

¹¹ Kini Yesu Yermaru rīnī-pən tukun mīmə, “Takəri-pən swatuk a kamni kīmə ‘Ratuatuk’ mīvən mauru-pən imei Judas maiyoh kīn yemə Tasas kirik nhagin e Sol. Taktəkun ai in raməhuak.

¹² In rīmnəm nəmīrərhavyen kirik məm mīmə ik nakvən ye nəkwai nīmə a mamərhū-pən kwermīm iran mə nīmīrīn tukrīhuvə min.”

¹³ Kini Ananaeas rīnī-pən tukun mīmə, “Yermaru. Narmamə khapsaah kwəsəvsao-ta kimi yo kīn kwən en. Mamhani-ərhav norien has kafan yame in ramor-pən kimi narmamə yamə mīne kashatətə iram apa Jerusalem.

¹⁴ Kini in ruauə ta eikīn e, jif pris mīnə kwəseighan-ta kīn mə in tukrīraptərəkīn narmamə mīnə e kasəhuak kimik.”

¹⁵ Mərig Yesu Yermaru rīnī-pən tukun mīmə, “Yuvən. Yo yakwīrpen ta in mə in tukrīnī-ərhav nhagik kimi narmamə ye tanə pīsīn pīsīn mīnə, mīne namehuə mīnə, mīne nəmə Isrel min.

16 Kini Yo jakpihajoun in mə tukraməkeikei mivəh nəmhəyen tuk nhagik.”

17 Məkneikin, Ananaeas rivən ye nəkwai nimə a. Mərəhu-pən kwermın ye Sol mımə, “Piak Sol, Yesu Yermaru rimnher-pə kin yo eikin e mə jakuə mor huvə mın nımrim, kini pəh Nanmın Rhakə rukwar iram. In e Yesu yame In rimitərhav-pə tuk ik ye swatuk nipig nımnamuə eikin e.”

18 Taktəkun əmə, nar kirik rəmhen kin niriğəvi kəmam rier ta ye nımri Sol, kini in rarha mın məm nar. Kini ye nipig a kor mın baptaes iran.

19 Kini məvigin ta, marə mivəh mın nəsaninien.

Sol ramniərhav Nəgkiarinen Huvə kape Kughen apa Damaskes

Kini Sol rarə mın nipig tiksın apa Damaskes iriə narmamə kape Yesu mınə.

20 Kini nipig ruauə Damaskes, mivən ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen.

21 Aikin, narmamə kisərig kisakur pik kin mhamə, “Ah. ?Rhawor? Kwən a in apa kupən in rımnamuh nəmə Jerusalem yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu. Khamə ta mə ramuə mın eikin e mə tukripik narmamə kape Yesu mınə, mivən kimi jif pris.”

22 Mərig nəgkiarinen kape Sol ramhaktə mamskai mapita nəgkiarinen kape nəmə Isrel. Mamhajoun huvə mə Yesu in Kristo yame Kughen rımırpen.

23 Sol ramni-əhrav Yesu, nəmə Isrel kamharai mhun nəgkiarinen mə tukshopni in,

24 mærig Sol ruirkun ta nærigien kapæriæ. Nipig fam, yenpig-yenpig yenaiyu, iriæ kimisærer æswasig ye kwæruæ ye yerkwanu ai, mæ tukshopni Sol.

25 Mærig yenaiyu kirik, narmamæ kape Sol minæ khakir in mhavæn mhavai-pæn in ye nitip ehuæ kirik, mharuk-pæn nææus iran, mhavi reiwaiyu ye nikar kæupæ ye yerkwanu a, kini Sol rap mamvæn.

Sol rimavæn apa Jerusalem

26 Sol rap mivæn apa Jerusalem, mamarkut mæ tukrikwasig kin narmamæ kape Yesu minæ. Mærig rikiriæ rimnæsik mæ rameikuæ iræriæ mæ in yermamæ kape Yesu, kini kimnhagin kin.

27 Kini kwæn kirik, nhagin e Banabas, ruæ masitu iran, mikir in mivæn mwæm aposol minæ. Mini-pæn tuk æriæ mæ Sol rimnæm Yesu Yermaru ye swatuk rægkiar kimin. Kini Banabas rini-ærhav mimæ Sol rimipæh niginien tuk nini-ærhavyen nhag Yesu apa Damaskes.

28 Kini Sol rimnamaræ iriæ miriæ mamvæn yerkwanu minæ ye Jerusalem mamætgha kin nini-ærhavyen nhag Yesu.

29 Kini mamægkiar kimi næmæ Isrel yamæ mine kamhani nægkiarien kape næmæ Gris, kini masotgoh; kini iriæ khamæ tukhauh in mishopni.

30 Nipig in minæ tiksın kisærig, khakir Sol misæsok piræ mhavæn apa yerkwanu kirik nhagin e Sisaria, mishær-pæn kin mæ tukrivæn isok apa yerkwanu a Tasas.

31 Kwasig ikin, næmæhuak minæ fam rarkurao ikin minæ Judia mine Galili mine Sameria, kasaræ

ye nəmərinyuen. Kini Nanmīn Rhakə rama-situ irəriə, mamor əriə kamhaskai, mamor əriə kamhapsaah. Kini iriə kamhasiai Yesu Yermaru.

Pita rīmnor huvə nihu kwən kirik nhagin e Aeneas

³² Mərig Pita rīmnəriwək mamvən ikīn mīnə; nīpig kirik rīvən mamarha-pən kīn nəməhuak mīnə apa Lida.

³³ Aikīn a, rīmnəm yermamə kirik nīkarīn rīmhə. Kwən a reinein nəriwəkien. In rīmnarī əmə meri-aji newk eit. Kwən ai nhagin e Aeneas.

³⁴ Kini Pita rīni-pən tukun mīmə, “Aeneas. Taktəkun ai, Yesu Kristo tukror huvə mīn nīpram, ik takhuvə mīn. Takhekimter mərpəvin-ərpəvin kafam nīmakuə məriwək mamvən.” Taktəkun əmə Aeneas rhekimter.

³⁵ Kini nəmə Lida mīne Saron kīsəm in, kīsarar ye nərigien kapəriə mamhakwasīg kīn Yesu Yermaru.

Pita rīvəh mīragh pian a Dokas

³⁶ Yerkwanu a Jopa, piraovīn kirik aikīn ramni nəfrakīsien ye Yesu, nhagin e Tabita Dokas.* Pian a, nīpig fam ramor nar huvə, masitu ye yavən hah mīnə.

³⁷ Nīpig a, rīmivəh nīmhəyen kirik, kīni mīmə. Kəkwi, kor huvə nīpran kīrəh kərəhu-pən ye nīmə ye kwənmhan apa yerpirīg əgkəp.

³⁸ Ikīn a Jopa ipakə əmə tuk Lida, ror pən, nīpig narmamə kape Yesu mīnə apa Jopa kīsərig mə Pita raməmīr apa Lida, kisher-pən kīn yermamə kīraru

* **9:36:** Nhag pian a, ye nəgiarien kape nəmə Gris ramni “Dokas,” ye nəgiarien kape nəmə Isrel, ramni “Tabita.” Nīpran ramni nar mīragh huvə kirik kamni kīmə “dia.”

kiravən mwəm in. Miweikeikei kimin mirəmə, “Eriwak aihuaa muə.”

³⁹ Kini Pita rarar mikwasig kin əriu. Kini rivən mitərhav-pən tuk əriə, khakir in mishaktə mhavən ye kwənmhaan apa yerpirig əgkəp. Kini nipiahuaru minə khamhə-tan kin əriə, iriə fam khauə, misərer rao rao kin. Misasək, mishajoun Pita kin neipən yame Dokas rimijir nipig rimnamragh.

⁴⁰ Kini Pita rher-ərhav kin əriə, kini mənimkur məhuak. Miwag-pən məm pian ai ruamhə ta mini-pən tukun mə, “Tabita, hekimter.” Məkneikin pian ai rarha-pən məm Pita, kini mhekimter məkwətə.

⁴¹ Kini Pita rasitu iran mivi haktə in, ai rərer. Kini Pita rokrən kin narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Yesu mine nipiahuaru yamə mine khamhə-tan kin əriə khauə, kini rhajoun əriə kin pian a mə ruəmragh min.

⁴² Kini nəvsaoyen kin norien a rarkurao fam ye Jopa. Kini narmamə khapsaah khauə mishatətə ye Yesu Yermaru.

⁴³ Kini Pita rarə min apa Jopa ror tu, iriu yermamə kirik nhagin e Saemon, yame kafan e wok in ramor apnəpeinə ye tiki kau mə tukjir kor narimnar kin.

10

Kughen rimnəgkiar kimi Konilias

¹ Yermamə kirik, nhagin e Konilias, ramarə apa Sisaria. In yamehuə kirik kape mobael minə kamni kimə “Mobael kape Itali.”

² In mine kafan minə iriə kamhasiai pik Kughen kape nəmə Isrel. Kini in mivəhsi-pən mane ehua

kimi yavən hah minə. Kini nipiḡ m-fam, raməhuak kimi Kughen.

³ Nipiḡ kirik, ipakə tuk tri klok yenaiyu, ye nipiḡ atuatur kape nəhuakien, rimnəm nəmrərhavyen kirik, məm huvə mə agelo kirik kape Kughen rimauə tukun mimə, “!Konilias!”

⁴ Kini Konilias riḡin pik marha-əterik iran, mini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. ?Rhawor?”

Kini agelo a rini-pən tukun mimə, “Kughen rinəriḡ ta nəhuakien kafam. Minəm ta norien minə kafam, mə ik nimnasitu ye yavən hah minə. Kini In raməriḡ ik.

⁵ Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tiksın khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhauə ikin e. Yermamə a, nhagin əgkəp e Saemon Pita.

⁶ In ramarə iriu yermamə kirik nhagin e Saemon yame in yermamə kape norien narimnar kin tiki kau. Nimə kafan ramərer ye nikar-kar tahik.”

⁷ Kini agelo a rəgkiar fam, mapta iran. Məkneikin Konilias rokrən kin kafan yasitu mir kiraru mine mobael kirik yame ramsiai Kughen kape nəmə Isrel, mamasitu min iran, mə irisir tukrhuə mirhəm.

⁸ In rhoprai-pən nəmrərhavyen a kimi ərisir. Kini mher-pən kin ərisir kirhivən apa Jopa.

Pita min rəm nəmrərhavyen kirik

⁹ Kəni rəkwanir kin, yerkwaiha, nipiḡ kwərə misir a karhəriwak hanə marhivən ye swatuk, ipakə əmə krhitərhav-pən apa Jopa, kini Pita rhaktə mivən apa ye tokrei nimə mə tukrəhuak.

10 Maməhuak mamvən, minəmkərəv pik. Kini nipiḡ kamavaan hanə nan, in rəm nəmrərhavyen kirik.

11 Məm mə napuə rimməkəwag. Rəm nar kirik rəmhen kin tapolen ehuə rameiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nikarin minə.

12 Kini nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer-pən ye tapolen a: yamə mine kaserko, mine yamə mine kasəriwək, mine man minə pisin pisin.

13 Kini rəriḡ nəḡkiarien kirik ramni mimə, “Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.”

14 Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. ! Yakapəh! To yakpəh nəniyen narimnar minə e yame rəmkimik ye nimrim.”

15 Kini məriḡ nəḡkiarien a rimə, “Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, rīpəh nəmkimikien.”

16 Kimiwəḡkiar tuk narimnar minə a m-kisisər; kwasig ikin, kirəhsi-ta tapolen a, rhaktə mivən ye neai.

Yermamə kisisər kape Konilias kirhivən mirhəm Pita

17 Kini Pita ramarkut hanə mə tikrirkun nīprai nəmrərhavyen yame in rimməm, məriḡ kwərə misir yamə misir e Konilias rimmher-pən kin ərisir, kirhuə. Mirhaiyoh kin nimə kape Saemon, mirhuə, mirhəm. Kini marhərer ye kwəruə ye nimə kafan.

18 Kini mirhokrən mirhimə, “! Ei! ? Yermamə kirik eikin e nhagin e Saemon Pita uə?”

19 Kini Pita ramətərig hanə kin nīprai nəmərəhavyen kafan, mərig Nanmīn Rhakə rīnī-pən tukun mīmə, “!Ei! Ərig-ru. Kwərə misir kisisər e karharha kin ik.

20 Hekimter, meiwaiyu mivən məm ərisir. Mərig rikim tukrīpəh nəsikien mə to nakpəh nīkwasigien kin ərisir, mərig in ai Yo e yimnher-pə kin ərisir mə tukrhurə.”

21 Məkneikin Pita reiwaiyu mivən mīnī-pən tuk ərisir mə, “Yo e yermamə yame kimisir nakarharhakīn. ?Nakrhimə rhawor?”

22 Kini kīrhimə, “Yamehuə kīrik kape mobael, nhagin e Konilias, rīmnher-pə kin əmasir. In yemə atuatur kīrik; ramsiai Kughen kape nəmə Isrel. Kini nəmə Isrel kharkun mə in ror məkna. Agelo kīrik kape Kughen ruə mīnī-pən tukun mə tukrokrən kin ik, takvən apa iman yerkwānu. Pəh in rərig nəgkiarien kafam.”

23 Məkneikin Pita rikir ərisir mhavən ye nəkwai nimə. Yenaiyu, kisapir aikin.

Pita rīvən məm Konilias mhoprai nīprai nəmərəhavyen kafan

Kəni rikwamer kin, Pita rarar mīkwasig kin kwərə misir a. Kini nəməhuak mīnə mīn tīksin ye yerkwānu a Jopa, khakwasig mīn kin.

24 Kəni rikwamer mīn kin, rīvən mītərhav pən yerkwānu a Sisaria. Kini aikin a, Konilias mīne kafan mīnə, mīne kafan narmamə yamə mīne in rīmnokrən kin əriə, kaseito kin Pita.

25 Nīpig Pita rīmavən yerkwānu kape Konilias, Konilias ruə mənīmkur ye nihu Pita mivəhsi-pən nīsiayen kīmin.

26 Mərig Pita rīvəh-si haktə mīn in, mīni-pən tukun mīmə, “Hekimter. Yo mīn yo yermamə əmə.”

27 Kwəgkiar, mīravən apa imə, kini Pita rəm mə narmamə khapsaah kwənhauə ta aikin.

28 Kini Pita rīni-pən tuk əriə mīmə, “Kimiə m-fam nakharkun huvə mə natuakəmien kapəməwə ramni-əhu mə nəmə Isrel tukhapəh nhavəniyen ye nəkwai nimə yamə mīne pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel kini mhapəh nisəriwak-kwisien. Mərig Kughen rīmnhajoun yo mə jakpəh nīniyen mə narmamə tīksin kisəmkimik ye nīmrin uə kisahas.

29 Ror pən, nīpig naksokrən kin yo mə jakuə eikin e, yakpəh nīpəhyen, yakarar əmə mamuə. Mərig yakmə jakaiyoh əmiə mīmə, “?Kimiə nīmīsookrən kin yo tuk naha?” ”

30 Kini Konilias rīni-pən tukun mīmə, “Nīpig kisisər ruə mīvən,* ye tri klok yenaiyu, ror məkneikin taktəkun, yo yimnaməhuak ye nəkwai nimə kafak. Taktəkun əmə yermamə kirik yame kafan neipən raməsiə, rīmatərhav-pə, mərer ye nīmrik.

31 Mīni-pə tuk yo mīmə, ‘Konilias. Kughen rīnərig ta nəhuakien kafam. Rīmnəm ta norien mīnə kafam, mə ik nīmnasitu ye yavən hah mīnə.

32 Taktəkun ai, ik takher-pən kin narmamə tīksin khavən apa yerkwanu a Jopa, mhakir yermamə kirik mhauə eikin e. Yermamə a,

10:26: Wok 14:13-15; Rev 19:10 * **10:30:** Nīpig nəmə Isrel kasəvheikin nīpig mīnə, ror pisin ye norien yame nəmə Vanuatu kasəvheikin nīpig mīnə. Nar Isrel kisəvhuekin nīpig mīnə a mhamə “nīpig kuas,” mərig tukmə nəmə Vanuatu kimisəvheikin nīpig mīnə a, tukhani mhamə, “nīpig kisisər.”

nhagin əgkəp e Saemon Pita. In ramarə iriu yer-mamə kirik nhagin e Saemon yame kafan e wok nor-apnəpəneyen ye tiki kau tuk nijirien mor narimnar kin. Nimə kafan ramərer ye nıkar-kar tahik.’

³³ Ror pən taktəkun əmə yimnher-pre kin kwərə misir e, mə tukrhikir ik mirhuə. Kini rhuvə pik mə nakuauə. Taktəkun ai kimawə fam yaksərer ye nımri Kughen, mamhawhin əmə mə jaksərig naha nəgkiarieren yame Kughen rımivəhsi-pre kim ik mə ik takni tuk əmawə.”

Pita ramni-ərhav mə Kughen rımirpen narmamə ye kantri pisin minə fam mə tukhauə mharkun In

³⁴ Kini Pita raməgkiar mamni mımə, “Taktəkun yakwırkun mə Kughen ramor rəm nəmhen kimi nəmə kantri pisin minə fam,

³⁵ kini rikin ragien tuk narmamə ikın minə fam yamə mine kamhasiai In, kini misor nar yame ratuatuk.

³⁶ “Kimiə nakwənharkun ta nəgkiarieren yame Kughen rımivəhsi-pən kimi nəmə Isrel. Nəgkiarieren Huvə a ramni-ərhav mə narmamə tukhavəh nəmərinuyen tuk nhatətəyen ye Yesu Kristo, yame In Yermaru kape narmamə minə fam.

³⁷ Kini kimiə nakharkun narimnar yame rımatərhav-pə e Judia. Jon Baptaes rımını-ərhav baptaes, kwasig ikın, narimnar minə a rıpirikakun.

³⁸ Rəmhen kin Kughen rımınher-pə kin Nanmin Rhakə kimi Yesu, mivəhsi-pən nəsaninien kimin. Kini ai, Yesu rımınarkurao, mamor huvə pən kimi

narmamə. Kĭni narmamə yamə mĭne kasəmir ye kwermĭ Setan, Yesu rĭvəh-si ta əriə, mor huvə əriə, meinai Kughen ramarə iran.

³⁹“Kĭni kĭmawə yĭmĭsəm narĭmnar yame rĭmnor apa Jerusalem mĭne yerkwanu mĭnə tĭksĭn apa Judia. Kĭni yĭmĭsəm mĭn mə kĭmĭsarkwətərəkĭnpən In ye nai kamarkwao-kĭn, kĭni rĭmhə.

⁴⁰ Mərig ye nĭpĭg yame ror kĭsĭsər kĭn, Kughen rĭmnor In rĭmragh mĭn. Kĭni mor əpu In kĭmi narmamə mə tuksəm mə In rĭmĭmragh mĭn.

⁴¹ Pəh nien mə narmamə mĭnə fam kĭmĭsəm In, mərig narmamə əmə iriə e yame Kughen rĭmĭrpen ta əriə mə tuksəm. Kĭmawə e yĭmĭsəvĭgĭn mhanĭm kwĭs kĭmawə mĭn nĭpĭg rĭmĭmragh mĭn ye nĭmhəyen.

⁴² Kĭni Yesu a in a rĭmĭni-pə tuk əmawə mĭmə jakasəkeikei mhani-ərhav nhagĭn, mhani-ərhav mə Kughen rĭmĭvəh-si haktə In mə In tukrəkĭr narmamə yamə mĭne kamhamragh, mĭne yamə mĭne kwənhamhə ta.

⁴³ Kĭni profet mĭnə kupən kĭmnhani ta In, mhamə narmamə mĭnə fam yamə mĭne kashatətə ye Kughen, Kughen tukrĭvəh-si ta narpĭnien kape təvhagə hah kapəriə ye nhagĭn.”

Nanmĭn kape Kughen rĭmneiwaiyu ye narmamə mĭnə

⁴⁴ Pita raməgkiar hanə, Nanmĭn Rhakə reiwaiyu ye narmamə yamə mĭne kasətərig kĭn in.

⁴⁵ Kĭni nəmə Isrel yamə mĭne kamhani nəfakĭsĭen ye Yesu yamə mĭne kĭmnhatərhav

10:41: Luk 24:42-43; Wok 1:8

10:42: Wok 17:31; 1 Pita 4:5

10:43: Aes 53:5-6; Wok 2:38

10:44: Wok 11:15; 15:8

apa Jopa iriə Pita, mhauə, misəm, kisakur pik mə Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel.

⁴⁶ Kisakur pik kin meinai kimisərig narmamə minə a kasəgkiar ye nəgkiarien kape tanə pisin pisin minə, masəgnəgin Kughen.

Kini Pita rini-pən tuk əriə mimə,

⁴⁷ “Narmamə minə e kwənhavəh ta Nanmin kape Kughen rəmhen kin yame kitawə kimnhavəh. ?Pa nhagin tukrətapig kin əriə mimə tukhapəh nisorien baptaes ye nu?”

⁴⁸ Kini in rimə iriə tuksor baptaes ye nhag Yesu Kristo. Kini iriə kimsaiyoh-pən in mhamə in tukrarə kəskəh min iriə min.

11

Pita rimnəvsao kimi nəməhuak minə

¹ Kini aposol minə mine nəməhuak minə ye yerkwanu minə ye Judia kimisərig nəvsaoyen mə nəmə minə a pəh nien mə nəmə Isrel iriə min kamhani nəfrakisien ye nəgkiarien kape Kughen.

² Kini Pita rivhiak mivən Jerusalem, mərig nəməhuak yamə mine khani mhamə tukaməkeikei kivəh nao kimi narmamə, iriə kimnhani nikarin,

³ mhani mhamə, “?Rhawor e ik nimavən ye nimə kape nəmə kipəh nivəhyen nao kimi əriə, maməvigin kimiə miriə?”

⁴ Kini Pita rimnəvsao kimi əriə kin narimnar fam yame rimnəm apa Sisaria.

⁵ Mamni mimə, “Nipig yimnaməmir apa Jopa, maməhuak məm nəmrərhavyen kirik. Məm nar kirik rəmhen kin tapolen rimneiwaiyu-pə ye tokrei tanə; kavi rameiwaiyu ye nikarin minə rei-waiyu ipakə tuk yo.

⁶ Yakarha-pən huvə a tapolen a, kini məm nar miragh minə pisin pisin kape tokrei tanə kasərer: yamə mine kaserko, masəriwək, mine man minə pisin pisin.

⁷ Kini yimnərig nəgkiarrien kirik ramni mimə, ‘Pita. Hekimter, muh nar miragh minə a kirik mən.’

⁸ Mərig yo yakmə, ‘Yermaru. !Yakapəh! To yakpəh nənien narimnar minə e yamə mine kisəmkimik ye nimirim.’

⁹ Kini yimnərig min nəgkiarrien a risi-pən apa ye rao ye neai mimə, ‘Takpəh niniyen mə nar kirik rəmkimik yame Yo, Kughen, yakamni mə rhuvə əmə, ripəh nəmkimikien.’

¹⁰ Yimawəgkiar tuk narimnar minə a m-kisisər; kwasig ikin, kirəh-si ta tapolen a, rhaktə mivən ye neai.

¹¹ “Ye nipig atuaturk əmə a, kwərə misir kisisər krhitərhav-pə ye nəkwai nimə yame yakasəmir ikin. Iriə apa Sisaria kimisher ta kin ərisir mə tukrhuə mirhikir yo mirhuvən apa Sisiria.

¹² Kini Nanmin kape Kughen rimini-pə tuk yo mimə, ‘Rikim tukripəh nəsikien mə to nakpəh nikwasigien kin ərisir.’ Kini piautawə minə iriə sikis kimnhakwasig kin yo, mhavən, misauru-pən ye nəkwai nimə kape Konilias.

¹³ Kini in rini-pə tuk əmawə mə in rimnəm agelo kirik ruə marer ye nəkwai nimə kafan mini-pən tukun mimə, ‘Takher-pən kin narmamə tiksın

khavən apa Jopa tuk kwən kīrik yame nhagin əgkəp e Saemon Pita.

14 In tukrini-pre nəgkiarien kīrik tuk əmiə, pəh Kughen tukrivəh miragh ik mine kafam narmamə minə kin.’

15 “Kini nīpig yimisəgkiar hanə, Nanmin kape Kughen rimneiwaiyu ye nəmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rimauə irətawə e nəmə Isrel kupən.

16 Kini rikik raməsik nəgkiarien kape Yermaru kapətawə yame rimini kupən mimə, ‘Jon rimnor baptaes irəmiə kin nu; mərīg tukripəh norien tu, Kughen tukror baptaes irəmiə kin Nanmin Rhakə.’

17 Kini tukmə Kughen rivəhsi-pən nihuvəyen a Nanmin Rhakə kimi nəmə tanə pisin pisin minə rəmhen kin yame rimivəhsi-pə kimi ətawə nīpig kitawə kimnhani nəfrakisien ye Yermaru Yesu Kristo, rhuvə əmə. Yo yermamə əmə, to yakpəh nini-əhuyen Kughen tuk naha nhagin yame In rorkeikei mə tukror min kimi nəmə tanə pisin pisin minə.”

18 Nīpig iriə kisərig nəgkiarien a kape Pita, kisapnapig. Misəgnəgin Kughen, mhani mhamə, “Tukmə ror Kughen rimnor ta swatuk tuk narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel, iriə min kharkun nisararien ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə, pəh Kughen tukrivəh miragh əriə.”

Niməhuak apa Antiok

11:14: Wok 16:31

11:15: Wok 10:9-48

11:15: Wok 2:4

11:16: Wok 1:5

11:18: Wok 13:48; 14:27

¹⁹ Kini mærig, kupæn, nîpig Sol mine in minæ tiksîn kîmîshopni Steven, misarar masor-ahas-pæn min kîmî narmamæ yamæ mine kishatætæ ye Yesu, kîsap, mhavæn isok. Iriæ tiksîn kîsap mhavæn apa Fonisia, tiksîn apa Sæpras, kini tiksîn khauæ apa Antiok. Kini mamhani-ærhav Nægkiarien Huvæ kape Yesu. Kini mærig kasægkiar æmæ kîmî næmæ Isrel.

²⁰ Mærig tiksîn, iriæ næmæ Sæpras, mine Saerin, kîmnhauæ apa Antiok, kini mamhani-ærhav min Nægkiarien Huvæ kape Yesu Yermaru tuk næmæ Gris.

²¹ Kini Kughen rîmnasitu iræriæ, narmamæ khapsaah kîsarar ye nærigien kapæriæ, mamhani næfrakisien ye Yesu.

²² Næmæhuak minæ apa Jerusalem kîmîsærig nævsaoyen kîn, kini kîsher-pæ kîn yermamæ kîrik nhagin e Banabas ruæ e Antiok.

²³ Banabas ruæ mîtærhav-pæ, mæm mæ Kughen ruivæhsi-pæn ta nîhuvæyen kîmî næmæ aikîn, kini Banabas, rîkin ragien pîk. Mamor kwirig kîmî æriæ mæ tukasækeikei mhavæh tîm tîm Yesu Yermaru yerkiæ m-fam.

²⁴ Banabas in yemæ huvæ kîrik. Nanmin kape Kughen rukwar iran. Kini nhatætæyen kafan riskai. In ravi narmamæ khapsaah kamhakwasig kîn Yesu Yermaru.

²⁵ Kini kwasig ikin, Banabas rîvæn apa Tasas mamarha-kîn Sol.

²⁶ Nîpig rîmnæm Sol, rîkîr, iriu mîravæn apa Antiok mwaræ apaikîn kape newk kîrikianæ. Mwofugin iriæ næmæhuak minæ aikîn, mawævæhwag kîmî narmamæ khapsaah. Ikin a

Antiok, kimirikakun kini narmamə kape Yesu Kristo minə kimə, “Kristin.”

²⁷ Ye nipig a, profet minə tiksın khatərhav a Jerusalem mhavirə mhavən Antiok.

²⁸ Iriə kirik, nhagin e Akabus, Nanmin Rhakə ramarə iran, rimirkun məkupən mimə sweiwei ehuə kirik tukruh narmamə m-fam. (Kini profesi e rimauə minor nəfrakisien kin ye nipig yame Klodias rimnamehuə ye nəmə Rom).

²⁹ Kini narmamə kape Yesu minə apa Antiok kımisorkeikei mə tuksasitu ye narmamə kape Yesu minə apa Judia, misher-pən kin mane kirikianə kirikianə yame ratuatuk ye nirkunien kapəriə.

³⁰ Kisor məknakin, misərəhu-pən mane a ye kwermi Banabas mine Sol mə tukravən mwərəhu-pən ye kwermi elda minə ye niməhuak apa Jerusalem.

12

Kughen rimirəhsi-ərav Pita ye kalabus

¹ Ye nipig a, king kape nəmə Rom, nhagin e Herod*, rimiraptərəkin nəməhuak minə tiksın mimə tukruh əriə.

² Mini-pən tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mharaptərəkin Jemes, piau Jon, misərəru-ta kapən kapə.

³ Kini rimnhopni-ta Jemes məm mə nəmə Isrel, rikiriə ragien tukun, rarə mini-pən min tuk kafan narmamə minə mə tukharaptərəkin min Pita. Kiraptərəkin Pita ye nipig kape nəviginien

11:28: Wok 21:10 **11:30:** Wok 12:25 * **12:1:** King e nhagin e Herod Agripa. Pəh nien mə Herod Antipas.

ehuə e kamni kimə “Nənien Bred yame yis rirkək iran.”

⁴ Kharaptərəkın Pita, mhrəhsi-pən ye kalabus. Kini Herod rimiini mə mobael 16 tuksərer əswasig kin, kuas kuas ye aoa minə fam, yenpig mine yeraan. Herod rikin raməsik mimə nıpig nəviginien ehuə tukror infamien, in tukrikir Pita muə ramərer ye nımri mirh.

⁵ Mərig nıpig Pita raməmır hanə ye kalabus, nəməhuak minə kasəhuak əusik-əusik tukun.

⁶ Kini tikəni rəkwamır kin, Herod rimə ta mə tukrərip Pita ye nımri mirh. Mərig yenpig, Pita raməmır ye kalabus mamapır ye kwerkwan ye mobael mir kıraru. Karkwəji in kin jen kıraru: kirik raməker-pən ye kwermi mobael kirik, kirik raməker-pən ye kirik. Kini mobael kıraru kawarer ye kwəruə mawarha tukun.

⁷ Taktəkun əmə, agelo kape Kughen ritirhav-pə tukun. Kini məsiə rakhak ye nəkwai kalabus. Kini agelo a rinhai kwerkwai Pita mimə, “Ei. !Ərer aihuaa!” Taktəkun əmə jen mir yame e kawəker-pən ye kwermi Pita kimiraier-ta atuk.

⁸ Kini agelo ai rini-pən tukun mimə, “Vəhsi-pən kafam sot mine sandel.” Kini Pita ror nar yame agelo rimiini. Kini agelo a rini-pən tukun mə, “Takvəhsi-pən kafam kot, mikwasig kin yo.”

⁹ Kini Pita rikwasig kin, miratərhav ye nəkwai kalabus. Mərig in ripəh nirkunien mə nar yame agelo a ramor iran ror nəfrakisien kin; rikin rəsik mə ta mə in raməmrərhav əmə.

¹⁰ Kini iriu kırauə mwapita mobael yame ramərer əkupən mamarha, kini mirauə mwapita yame ror kıraru kin. Kwasig ikin, kırauə

miratərhav-pə ye kwəruə yame kinnor kin aean. Kwəruə a kamtərhav-pən ikin, kamavən Jerusalem. Kini ye nipig a, kwəruə ai rəhitə atuk, kini iriu kiratərhav. Mawəriwak ye swatuk miravən. Taktəkun əmə agelo ai rəta ye Pita mamvən.

¹¹ Məkneikin, Pita, rikin rarə, kini rimə, “Ei. Yakəm yakirkun mə nar e in ror nəfrakisien kin. Yesu Yermaru rimnher-pə kin agelo kafan mə tikrərəh-si ta yo ye kwermi King Herod mine narimnar minə yame nəmə Isrel khamə tuksor irak.”

¹² Pita rəm rirkun mə Kughen ruirisin in, taktəkun əmə, rivən imei Meri, nisin Jon Mak. Narmamə khapsaah kwənhauə ta ye nəkwai nimə a masəhuak.

¹³ Kini Pita rəsik-əsik tapig ye nimə a. Kini yasitu kirik, nhagin e Roda, ruə mə tukrəhitə.

¹⁴ Kini in mərīg riki Pita, ruirkun mə Pita a; kini rikin ragien pik tukun, kini mərugin nəhitəyen, kini maiyu əmə mivən mini-əsah-pən iran mimə, “! Ei! Narimnə əpə. Pita ramərer ye kwəruə apa iruə.”

¹⁵ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. Nakeno-eno.”

Kini raməkeikei mamni mimə, “Nikam. Yo yakamni əfrakis.”

Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Nikam. ? Tukmə ror agelo əmə kafan uə?”

¹⁶ Mərīg Pita ramərer hanə iruə maməsik-əsik tapig. Kini iriə khavən misəhitə, misəm in, kisakur kin.

¹⁷ Kini Pita rimini-əhu əriə mə tukhapim. Kini maməvsao kin Yesu Yermaru rimivəhsi-ərhav in

ye kalabus. Kini mimə, “Taksəvsao kin kimi Jemes† mine kitawə minə tiksın.” Rəgkiar ta kini map.

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig, mobael yamə mine kasarha tuk Pita ye kalabus kasaiyoh-aiyoh əriə minə kin, mərig kiseinein mə naha nhagin rimmor Pita.

¹⁹ Kini King Herod rini-pən tuk əriə mə tukhavən misarhakin Pita; mərig khapəh nisəmien. Kini ai, King Herod rərip mobael minə a ye nimri mirh, mivəhsi-pən narpinien kimi əriə mə tukasəkeikei mhamhə.

Kughen rivəhsi-pən narpinien kimi yermaru kape nəmə Rom, kini rimhə

Kwasig ikin, King Herod rimatərhav Judia, məsok pirə, mivən apa kwənmhan kirik kamni kimə, Sisaria.

²⁰ Ye nipig a, narmamə ye taon mir e Taea mine Saedon kimisotgoh iriə min, kini rini-əhu nəviginien mə tukripəh nherpən-ien kin. Kini iriə kimisaiyoh nasituyen kin Blastus, yame in ramehuə ye nautə kape King Herod. Kimnhavi nərigien kafan mə tukrokrən kin Herod ruə, pəh kisərhəhu nəmərinuyen iriə min, mə tukrəta min ye nəviginien rivən min kimi əriə.

²¹ Kini kwənhauə ye nipig yame Herod rimini mə tukrəm əriə iran, kini rivəhsi-pən neipən huvə kafan yame ramhajoun mə in ramarmaru; mivən məkwətə ye kwənmhan kape king, mivəhsi-pən nəgkiarrien kafan kimi əriə.

† **12:17:** Jemes e ror pisin ye Aposol Jemes yame King Herod rimnhopni kupan (ye Wok 12:2). **12:18:** Wok 5:22-24

²² Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “Yermamə e raməgkiar, pəh nien mə yermamə əmə, mərig in kughen kirik.”

²³ Mərig Herod rīpəh nivəhsi-haktəyen Kughen, məkneikīn, Kughen rher-pə kīn kafan agelo ror Herod rīmīr. Kini wom mīnə kīsən tīpeiwə iran, rīmhə.

²⁴ Ye nīpīg a, nəgkiarien kape Kughen rarkurao. Narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

²⁵ Kini Banabas mīne Sol kwəgkiar fam apa Jerusalem, mīrarerīg-pə Antiok, mīrəkīr kwən kīrik nhagīn e Jon Mak irisīr min.

13

Kughen rīmīrpen Banabas mīne Sol mə tukrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Kughen

¹ Ye nīməhuak apa Antiok, profet mīnə mīne nəmhajoun mīnə kasarə aikīn. Iriə e: Banabas, mīne Sol, mīne Simeon (yame kamni kīmə yemapīg), mīne Lusias yemə Saerin, mīne Manaen (apa kupan in yermamə kīrik kape King Herod Antipas).

² Kasarə, kīni nīpīg kīrik, kīsəpəh nəvīgīnien masəhuak kīmi Kughen. Kini Nanmīn Rhakə ruə mīni-pən tuk əriə mīmə, “Yakorkeikei mə takhavəh-si haktə Banabas mīne Sol pəh iriu tukwor nar yame yakamokrən kīn əriu mə tukwor.”

³ Kīmīsor infamien ye nəhuakien mīne nīpəhyen nəvīgīnien, kīni mīsərhū-pən kwermīriə ye

kapəriu kapə tuk niwəhsihaktəyen əriu. Kini misher-pən kin əriu mə tukravən.

Banabas mine Sol kirani-ərhav Nəgkiarien Kape Kughen apa Saepras

⁴ Nanmin Rhakə rīvəhsihaktə-ta Banabas mine Sol, kini kwəsok pirə miravən apa Selusia, kini miwat-pən ye nəkwai rao ehuə kirik, miravən apa kwaji tanə kirik kamni kimə “Saepras.”

⁵ Miravən miratərhav-pən apa Saepras, miravən mirəvhiak apa yerkwanu kirik kamni kimə “Salamis.” İkin aikin a, karəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye nəkwai nimə kape nofuginien minə kape nəmə Isrel. Kini Jon Mak rimnasitu irəriu.

⁶ Kini irisir kirharkurao ye tanə a, mirhivən mirhatərhav-pən min yerkwanu a Pafos. Kini ikin aikin a, kirhəm kleva kirik, nhagin e Bajisas. In yemə Isrel, yame in profet eikuə kirik.

⁷ Kleva a, in yasitu kirik kape gavman kape tanə a. Yamehuə a, nhagin e Sejas Polas, nirkunien kafan rehuə. Kini in rokrən kin Banabas mine Sol mə tukrauə mwəm in, meinai in rorkeikei mə tukrərig nəgkiarien kape Kughen.

⁸ Mərig kleva a, Bajisas, ramni hah Banabas mine Sol. (Nhad kleva a, ye nəgkiarien kape nəmə Gris, kamni kimə “Elimas, ” nıpran ramni mə “kl-eva.”) Ramarkut mə tukrukreikin nərigien kape yamehuə a, mə tukripəh niniyen nəfrakisien ye Yesu.

9 Kini Sol, yame nhagin min kirik kamni kimə Pol,* Nanmin kape Kughen ramarə iran. Rarhapən məm kleva a Elimas,

10 mini-pən tukun mimə, “Ik kwajikovə atu-atuk kape Setan. Ik nakamni hah narimnar fam yame rhuvə. Ik yermamə kape təvhagə hah mine neikwəyen. Nipig m-fam nakaukreikin swatuk atu-atuk kape Kughen.

11 Taktəkun əmə, kwermi Kughen tukrirap ik, nimirim tukripis. Takpəh nəm-pipom-ien nikhakien.”

Taktəkun əmə kleva ai rəm nətokien rəpignap muə muvrig əpis nimirin. Kini in rimnəriwək mamərav-ərhav əmə mamarkut mimə yermamə kirik tikrivəh kwermim mikir in.

12 Kini gavman a rəm nar a rimnor, rakur pik kin nəvhagien kape Pol mine Banabas, kini mamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu Yermaru.

Banabas mine Pol kiravən apa Antiok

13 Kini Pol mine in minə tiksın kimnhavən apa Pafos, mhavən ye rao ehua kirik, mhavən apa kwənmhan kirik kamni kimə Pamfilia. Mhavən mhavhiak ye yerkwanu kirik kamni kimə Pega. Ikin aikin a, Jon Mak rimnəpəh əriə ikin mirerig mamvən apa Jerusalem.

14 Kini iriə kisarar apa Pega, miseriwək mamhavən apa yerkwanu kirik kamni kimə

* **13:9:** Nhag e “Sol” in nəgkiarien kape nəmə Isrel; kini nhag e “Pol” in nəgkiarien kape nəmə Rom. Nipig Sol rimavən mor wok iriə nəmə Rom, maməri-pən narəyen kapəriə, mukreikin nhagin muə nəgkiarien kape nəmə Rom. **13:11:** Wok 9:8 **13:13:** Wok 15:38

Antiok, apa Pisidia. Ye nīpīg kape Sabat, khavən ye nəkwaī niməhuak kape nəmə Isrel, misəkwtə.

15 Kəvheikin nəkəkəkə kape Loa kape Moses mine nəkəkəkə kape profet minə kupən, kini kwasig ikin, namehuə kape niməhuak minə kisaiyoh əriə mhamə, “Yo minə tiksīn. Tukmə kimiə nakamhavəh nəgkiarien kirik tuk nərip-tim-timien nəmə iku, hani-ərhav.”

16 Kini Pol rhekimter, mini-əhu əriə mə tukhapim, kini mimə, “Nəmə Isrel, mine nəmə iku pisin pisin minə yamə mine nakhasiai Kughen kape nəmə Isrel, kimiə fam taksətərig kin nəgkiarien kafak.

17 Kupən, Kughen kape nəmə Isrel rimirpen kaha kapəməwə minə, kini nīpīg kimisarə rəmhen kin yepsipis minə Ijip, Kughen rīvəh-si haktə əriə mor əriə khauə mhapsaah. Ye nəsaninien ehua kafan, In rirəhsi-ta əriə ye kwermi nəmə Ijip.

18 Kini khavən misarə ye kwənmhan əkwak miseriaji newk foti, masor təvhagə hah; mərig Kughen rapəh nīpəhyen əriə.

19 In rimnor narmamə minə kape nəmə Isrel kamhauh gavman minə kape tanə seven yamə mine kasarə ye tanə a Kenan; kini mivəhsi-pən tanə a kapəriə kimi ripmawə minə, mə kapəriə.

20 Narimnar a rimnor rīvəh nīpīg rəmhen kin newk 450.

“Kwasig ikin, Kughen rīvəh-si haktə namehuə kapəriə minə mə tuksarmaru irəriə, mhauə miseriaji nīpīg kape profet kirik nhagin e Samuel.

13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51

13:18: Nam 14:34; Dut 1:31-32

13:19: Dut 7:1; Jos 14:1

13:20: Jdg 2:16; 1 Saml 3:20

²¹ Nīpig a in a, kīmisaiyoh Kughen mhamə iriə kisorkeikei mə tukhavəhsi-haktə king kirik kapəriə. Kini Kughen rīvəh-si haktə yermamə kirik nhagin e Sol, kwajikovə kape Kis. In kwənərəus kape Benjamin. Sol rīmnehuə irəriə rəmhen kīn king kapəriə kape newk foti.

²² Kini ai Kughen rirəhsi-əhu Sol, kīni mivəhsi-haktə Deved mor king kīn kapəriə. Kughen rəgnəgin King Deved mīmə, ‘Yakəm yakirkun mə Deved e, kwajikovə kape Jese, norien kafan ratu-atuk ye rīkik. In yermamə kirik in ramor rīkik.’ (1 *Saml* 13:13; 16:12)

²³ “Kini taktəkun ai, Kughen ruəvəh-si haktə mīkip King Deved kirik, nhagin e Yesu, mə tukrivəh miragh narmamə, rəmhen kīn yame Kughen rīmīrpen-ta kupan.

²⁴ Mərig kwasig ikin Yesu ruə mīrikakun kafan wok, Jon Baptaes rīmnamni-ərhav tuk nəmə Isrel mīmə, ‘Taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah kapəmiə, mīsor baptaes.’

²⁵ Kini nīpig kape Jon Baptaes ruə ipakə tuk nərkinien kafan wok, kīni rīmīni-pən tuk əriə mīmə, ‘?Kimiə nakharkun mə yo pa? Pəh nien mə yo e yermamə Kughen rīmīni ta. Takasətərig kīn yo. Yermamə kirik e ramuə, yo yakpəh nəmhenien mīmə yo jakrīsin ta nərəus ye kafan sandel.’†

²⁶ “Yo mīnə tīksīn, kīmiə kwənərəus kape Ebrahim, mīne kīmiə nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə e nakamhasiai Kughen kape nəmə Isrel.

13:21: 1 *Saml* 8:5,19; 10:20-24 **13:22:** *Sam* 89:20 **13:23:** 2 *Saml* 7:12-16 **13:24:** *Mat* 3:1-2 † **13:25:** Nəgkiarīen e kape Jon Baptaes raməmīr ye *Mak* 1:7; *Jon* 1:20, 27.

Kughen rĭmĭvāhsi-pə Nəgkiarien kape swatuk yame tukrĭvəh mĭragh narmamə iran.

²⁷ Nĭpĭg Yesu rĭmatərhav-pə əmə, nəmə Jerusalem mĭne namehuə kĭmiseinein mə In a In yermamə yame Kughen rĭmĭrpen. Kĭni mĭseinein nəgkiarien kape profet mĭnə kupən yame kaməvheikĭn ye Sabat mĭnə fam. Məkneikĭn, kĭmĭshopni Yesu rəri-pən nəgkiarien kape profet mĭnə kupən.

²⁸ Kĭni iriə khapəh nisəm-pawk-ien mə In rĭmnor norien has kĭrĭk yame ratuatuk mə tukrĭmhə tukun, kĭni kĭsarar, mĭsəkeikei kĭmi Paelat, yamehuə kape nəmə Judia, mə tukhopni Yesu.

²⁹ Kĭmĭsor fam narĭmnar a rəri-pən nəgkiarien kape profet mĭnə kupən. Kĭmnharəh-si-əhu nĭpran ye nai kamarkwao kĭn, mharəh mhavən, mĭsəru-pən ye nəpəəg kapiar.

³⁰ Mərig Kughen rĭmnor In ramragh mĭn ye nĭmhəyen.

³¹ Kĭni rĭmĭmragh mĭn, mĭtərhav-pə tuk narmamə kafan mĭnə. Narmamə mĭnə a, kĭmĭseriwək kwis iriə Yesu kupən. Kharikakun Galili, mhauə mĭseriaji-pə ye Jerusalem. Kĭni taktəkun ai, narmamə mĭnə a kamhani-ərhav-pən kĭmi piatawə mĭnə e, nəmə Isrel, mə iriə kĭmĭsəm əfrakis Yesu, mhani mhamə In rĭmĭmragh əfrakis.

³² “Kĭni kĭmawə yĭmnhauə ikĭn e tuk nĭni-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kĭmi əmĭə. Nĭrpenien yame Kughen rĭmĭni-pən tuk kaha kapətawə mĭnə kupən,

³³ ruĭni-ta tuk ətawə, nĭmĭkĭpriə. Rĭmnor Yesu

rimragh min ye nimhøyen, rəri-pən nægkiarinen ye Ol Sam japta tu yame ramni mimə,

“Tk kafak kwajikovə.

Yimirəh Ik e towel.’ *(Sam 2:7)*

³⁴ “Kughen ruini-ərhav ta ye Nəkwəkwə kape Kughen mimə tukror Yesu ramragh min ye nimhøyen kafan, mərig In tukripəh min nimhøyen; nıpran to rapəh nəmətıtien. Kini mamni mimə,

“Yo jakvəhsi-pre nihuvøyen kimik rəmhen kin yame yimirpen-ta mə jakvəhsi-pən kimi King Deved.’ *(Aes 55:3)*

³⁵ “Kini nægkiarinen pısın kırık ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Tk to nakpəh nıpəhyen mə nıprai yemə rhakə kafam tukrəmətıt.’ *(Sam 16:10)*

³⁶ “Nıpig King Deved rimamragh, in mamor narimnar yame Kughen rorkeikei. Kwasig ikın, rimhə. Kinim in iriə kafan kaha minə. Kini nıpran ruəmətıt ta.

³⁷ Mərig nıprai Yesu yame Kughen rimnor rimragh min ye nimhøyen, in rıpəh nəmətıtien.‡

³⁸⁻³⁹ “Ror pən, yo minə tiksın, takasəkeikei mharkun huvə nægkiarinen yame kimawə yakamhani-ərhav-pre tuk əmiə mhamə Yesu rimnor swatuk mə Kughen tukrirəhsi-ta narpınien kape təvhagə hah kape narmamə. Yermamə, to rəri-pən pawk Loa minə fam kape Moses, to Kughen rıpəh nıniyen mə in yemə atuatuk. Mərig narmamə m-fam yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu, Kughen tukrini mə iriə nəmə atuatuk.

‡ **13:37:** Aposol Pita min rimnhoprai nægkiarinen ye Sam 16:10 ye Ol Wok 2:22-35. **13:38-39:** Rom 10:4

⁴⁰ Ror məknakin mə kimiə takasərig əmiə, pəh nəgkiarien kape profet minə tukripəh nuə-minien irəmiə

⁴¹ yame ramni mimə,

“!Ah! Kimiə yamə mine naksarh iakei irak.

Taksəm, mharkun. Misakur, kini mhamhə.

Jakor nar kirik irəmiə, to yermamə kirik rhoprai-pre kimi əmiə,

to kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.’ ”

(Hab 1:5)

Narmamə rikiriə ramagien tuk nərigien Nəgkiarien Huvə

⁴² Kini nipiğ Pol mine Banabas kiratərhav, narmamə kisaiyoh masəkeikei kimi əriu mhamə, “Ye Sabat yame ramuə, nakrarerig-pə min, mwəgkiar min kin kimi əmawə.”

⁴³ Kasəhuak infamien, misaiyu rik rik, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin Pol mine Banabas.

Narmamə minə a, tiksın nəmə Isrel, mine tiksın nəmə tanə pişin pişin yamə mine kimisəpəh narəyen kape nəmə iməriə ikin, mhauə mhakwasig kin nəhuakien kape nəmə Isrel. Kini iriu kawəgkiar kimi əriə mwor kwirig kimi əriə mirəmə, “Takasəkeikei misarə ye nihuvəyen kape Kughen mamharpin.”

⁴⁴ Kini ai, ye Sabat yame ramuə, ipakə tuk narmamə minə fam ye yerkwanu a khauə misofugin mə tuksərig min nəvsaoyen kin Yesu Yermaru.

Nəmehuə kape nəmə Isrel kimisəpəh Pol mine Banabas; kini iriu kiravən tuk nəmə tanə pişin minə

⁴⁵ Mərig nəmə Isrel tiksın kımısəm mə narmamə khapsaah kwənhauə aikin, kasor jalus kimi Pol, mamhani hah in mine nəgkiarien kafan.

⁴⁶ Mərig Pol mine Banabas krapəh nıraginien; mirəni mirəmə, “Kımrı yakawarkut mə jakrəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mwəkupən kimi əmiə nəmə Isrel. Kini kımıə nakasəpəh nəgkiarien kapəmru ramhajoun pən mə nakhapəh nisəmhenien mə takhavəh nımraghien rerin. ! Nəmhen, pəh kımrı yakwəpəh əmiə miravən tuk nəmə iku pısın pısın minə!

⁴⁷ Meinai Kughen Yermaru rımivəhsi-pə ta nəgkiarien kimi əmawə mımə,
“Yımnor ik laet kape tanımtanə.

Mə ik takvən mını-ərhav swatuk yame jakvəh mıragh narmamə fam iran, rarkurao ye tanımtanə.’ ” *(Aes 49:6)*

⁴⁸ Kini nıpig narmamə e pəh nien mə nəmə Isrel kımısərig nəgkiarien a, rıkirıə ragien pık. Kini kasəgnəgin Kughen tuk nəgkiarien kafan. Kini narmamə yamə mine Kughen rımırpen ta əriə mə tukhavəh nımraghien rerin, iriə kımnhani nəfrakısien iran.

⁴⁹ Ror məkneikin, nəgkiarien kape Kughen ritərhav mivən ikin minə fam rarkurao ye kwənmhan a.

⁵⁰ Məkneikin nəmə Isrel kımnhavən misəm nıpianehuə yamə mine kasəhuak ye nəhuakien kape nəmə Isrel, mine nəmehuə minə kape rukwanu a, misarkut tuk əriə mhamə tukhauh Pol mine Banabas. Kini misəkəu-ta əriu a iməriə ikin.

⁵¹ Məriḡ iriu kwarpita-arpita nīmokrur ye sandel kapəriu [mwor nīmətətien mə nəmə ikin a kimisor nar kirik rīpəh nəmhenien.] Kini kiravən apa yerkwanu a, Ikoniam.

⁵² Məriḡ narmamə kape Yesu minə apa Antiok, Nanmin kape Kughen rukwar irəriə; kini rikiriə ragien.

14

Pol mine Banabas kimiravən apa Ikoniam

¹ Nar a rīmnor min apa Ikoniam. Apaikin, Pol mine Banabas kimīwauru-pən ye nīməhuak kape nəmə Isrel mīwəḡkiar mīwapita, mīrəvi narmamə khapsaah- nəmə Isrel mine nəmə Gris min; khani nəfrakisien ye Yesu.

² Məriḡ nəmə Isrel yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəḡkiarien kapəriu kimnhavən tuk nəmə Gris, mhauh nəriḡien kapəriə mə tuksəməkin nəməhuak minə, mhani hah əriə.

³ Məriḡ Pol mine Banabas kimīwarə aikin a ror tu; kini kwətgah tuk nini-ərhavyen Nəḡkiarien Huvə kape Yesu Yermaru; kini Kughen rīmnor əriu kwor nīmətətien rīpsaah mə narmamə tuksəm kharkun mə nəḡkiarien kape nihuvəyen kape Kughen ror nəfrakisien kin.

⁴ Nəmə ikin kimisəwhai əriə minə; tiksīn kimnhakwasīḡ kin nəmə Isrel yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu, kini tiksīn kimnhakwasīḡ kin aposol mir a.

⁵ Nāmə Isrel a, mīne nāmə Gris, mīne nāmehuə mīnə kapəriə kīmnharai mhun nəgkiarien mhamə tukhauh əriu mī Sarkwhopni əriu kīn kapier apig.

⁶⁻⁷ Nīpīg Pol mīne Banabas kwərig nīrai-mhunien kapəriə, kwarar, mīwap mīravən ye provins e Likaonia.

Pol mīne Banabas kīmīravən apa Listra

Kīni mawəriwak, mīravən yerkwānu mir a, Listra mīne Debe. Kīni ye yerkwānu mir a mīne ikīn mīnə ipakə tuk yerkwānu mir a, iriu kīmarəni-ərhav Nəgkiarien Huvə kape Yesu.

⁸ Apa Listra, yermamə kīrik apaikīn nīhun rahas ror hanə; to rapəh nəriwəkien. Ramkwətə,

⁹ mamətərig kīn nəgkiarien kape Pol. Kīni Pol rəm tīm tīm kwən a mīrkun mə ruini-ta nəfrakisien mīmə Kughen to rīrkun nor-huvəyen nīhun.

¹⁰ Kīni Pol rokrən apomh mīmə, “! Ah! Hekimter.” Taktəkun əmə rhekimter məriwək.

¹¹ Kīni narmamə kīsəm nar yame Pol rīmnor, kīsokrən mamhani ye nəgkiarien Likaonia mhamə, “! Səmru! ! Kughen kapətawə mīnə khaukrekin əriə mīnhauə mīsor yermamə kīn əriə, mīseiwaiyu-pə imətawə!”

¹² Kīni rīkiriə rəsik mə Banabas e Sus, [yermaru kape kughen mīnə kapəriə.] Mərig in ai Pol in yermamə kape nəgkiarien, rīkiriə rəsik mə in e Heremes, yenī kape kughen mīnə kapəriə.

¹³ Nīmə kape kughen e Sus, ramərer ye nīkar rukwānu pən. Kīni pris kape kughen a rīmavən mokwān-pən jīhi nai ye kau mīnə tīksin məsig əriə muə ye kwəruə kape kəupə ye yerkwānu a

kimnor kin kapier. In mīne kwhen a kisorkeikei mā tukhauh mhavaan nar mīragh mīnə a tuk nəhuakien kimi Pol mīne Banabas.

¹⁴ Mərig aposol mir a kwərig nəvsaoyen kin, kweikus neipən kapəriu [mwor nīmtətien mā rikiriu rəpou.] Mwaiyu mīravən ye kwerkwan irəriə mwokrən ehuə mīrəmə,

¹⁵ “!Ah! ?Rhawor nakhamə taksor nar e? Kimru yermamə mir əmə e- rəmhen kin əmiə. Kimru yakərauə mā jakrəni-ərhav Nəgkiarien Huvə, mīrəmə taksarar ye nərigien kapəmiə, mhapəh nisəhuakien kimi kughen apnəpig mīnə. Mīsəhuak əmə kimi Kughen rerin. In rīmnor neai mīne nīmoptanə mīne tame tahik, mīne narimnar fam yame kamhaswin irəriə.

¹⁶ Apa kupən, In rīmnəta ye narmamə m-fam ye tanīmtanə kisəri-pən əmə swatuk mīnə kapəriə.

¹⁷ Mərig nīpig m-fam, In ramor swatuk kimi əriə mā iriə tukharkun nisəmien nīhuvəyən kafan. In ramor nəhig ramip; mamor nəviginien ramor kwənkwan ye nīpig mīnə atuatuk kapəriə. In ravəhsi-pre nəviginien kimi əmiə, mamor rikimiə ramagien.”

¹⁸ Aposol mir a kirəni pawk nəgkiarien a, mərig ipakə əmə iriu kirapəh nəmhenien tuk nīrəni-əhuyen narmamə mīnə a yamə mīne khamə tukhauh kau, mhavaan əru, mīsor sakrefaes kin kimi əriu.

¹⁹ Kasarə pi pom mamhavən, kini nəmə Isrel tiksīn kimnhasi-pən apa Antiok mīne Ikoniam, mhauə mhatərhav-pə Listra. Khavi

narmamə khapsaah khauə mhakwasig kin əriə, mharaptərək in Pol, misəsik in kin kapier, mhaukəkin in misərəhu in iruə yerkwanu a, misapəh raməmir. Rikiria rəsik mə ruamhə əfrakis.

²⁰ Mərig narmamə kape Yesu minə kimnhauə misərer rao rao kin, Pol rhekimter min, mivən min yerkwanu a. Kəni rikwamer kin, in mine Banabas kimiravən apa yerkwanu a Debe.

Pol mine Banabas kirarerig-pən Antiok ye provins e Siria

²¹ Pol mine Banabas kimirani-ərhav Nəgkiarinen Huvə yerkwanu a Debe, mirəvi narmamə khapsaah khauə narmamə kape Yesu minə. Kwarar min, mirarerig min miravən apa Listra. Kwasig ikin, kratərhav min aikin, mirarerig mirauə Ikoniam. Kwasig ikin, kirarerig min mirauə apa Antiok.

²² Ikin minə, iriu kwərip tim tim narmamə kape Yesu minə mwor kwirig kimi əriə mə taksərer tim tim ye nhatətəyen kapəriə, mirəmə, “Kitawə kamhavən ye Narmaruyen kape Kughen, tukasəkeikei misəm rəutən tuk ətawə.”

²³ Kini Pol mine Banabas kirmivən ye niməhuak minə, miravəh-si haktə elda minə kapəriə, mwapəh nəviginien mawahuək, mawərəhu-pən əriə ye kwermi Yesu Yermaru yame kashatətə iran.

²⁴ Kini ai, kirakrao ye kwənmhaan a Pisidia, mwəsok-pihiu miravən Pamfilia

²⁵ marəni-ərhav Nəgkiarien Huvə apa Pega. Mwəsok pirə mın yerkwanu kirik kamni kimə Atalia.

²⁶ Miravən ye rao kirik mirarerig mın mirauə Antiok ye provins a Siria. İkin aikin a kimnaməhuak kupən kimi Kughen mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriu mə iriu tukratərhav mirəni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kini taktəkun ai kwor infamien ye nəriwəkien kapəriu.*

²⁷ Kimiratərhav-pə aikin a, mwokrən kin nəməhuak minə mə tukhauə misofugin. Kini mwəvsao kin narimnar minə a yame Kughen rimnor əriu mə tukwor, məhitə ye swatuk tuk nəmə tanə pisin pisin minə mə tukhauə mhani nəfrakisien ye Yesu.

²⁸ Kini iriu mwarə aikin a ror tu iriə narmamə kape Yesu minə.

15

Nəməhuak minə tiksın khamə tukaməkeikei kəri-pən Loa kape Moses

¹ Narmamə tiksın khatərhav a Judia, misəsok-pihıu, mhavən apa Antiok. Mishajoun nəməhuak minə mhamə, “Tukmə kipəh nəsigpənien əmiə rəri-pən Loa yame Moses rimini, Kughen to rıpəh nivəh-miraghien əmiə.”

² Kini Pol mine Banabas mine narmamə minə a, kasotgoh pik kimi əriə minə tuk nəgkiarien a.

* **14:26:** Nəmə Antiok kimisher-pən kin Pol mine Banabas mə tukrakurao məvsao kin Yesu Kristo. Newk kirikianə ruauə muavən ta, kini taktəkun ai iriu kirarerig-pə apa Antiok. **14:27:** Wok 15:4,12 **15:1:** Gal 5:2

Məkneikin, nəməhuak minə apa Antiok khavəh-si haktə Pol mine Banabas mine narmamə minə min tiksın mə tukhavən apa Jerusalem misəm aposol minə mine elda minə kape niməhuak tuk nərəhu-atuatuk-ien nərigien a.

³ Nəməhuak minə kisher-pən kin əriə mə tukhavən. Nipig khavən, mhatərhav-pən Fonisia mine Sameria, mhani-əsah pən tuk əriə mə nəmə tanə pisin pisin minə kimnhauə mhani nəfakisien ye Yesu. Nəvsaoyen a ror nəməhuak minə rikiriə ragien.

⁴ Nipig khauə mhatərhav-pə Jerusalem, nəməhuak minə mine aposol minə mine elda minə kimnhani vi vi əriə. Kini Pol mine kafan minə kasəvsao kin narimnar yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə mə tuksor.

⁵ Mərig Farisi minə tiksın yamə mine khani nəfrakisien ye Yesu kishekimter mhamə, “Nəmə mine pəh nien mə nəmə Isrel, tukaməkeikei kəsip-pən əriə kini tukaməkeikei khajoun əriə pəh kisəri-pən Loa kape Moses.”

⁶ Kini aposol minə mine elda minə kape niməhuak kisəkwətə tuk nərigien a.

⁷ Kimisəgkiar rapomh pik, kini Pita rhekimter mimə, “Yo minə tiksın. Kimiə nakharkun mə tu tu kwənmopin, Kughen rimirpen-ta yo irətawə mimə yo jakni-ərhav Nəgkiarien Huvə kimi narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel, mə iriə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

⁸ Kughen, yame rirkun riki narmamə, mivəhsi-pən Nanmin Rhakə kimi əriə rəmhen əmə kin yame

rimivəhsi-pə kimi ətawə, kini mamor nımtətien mə rikin ragien min tuk əriə.

⁹ Ripəh norien ror pisin kimi əriə. Nikam. Iriə min khani nəfrakisien iran, kini In rivəh-si ta təvhagə hah kapəriə rəmhen kin yame rimnor ta irətawə.

¹⁰ Kimiə naksəvi niemhaa kape Kughen mhavəhsi-pən loa kirik kimi əriə rəmhen kin kajipə pam kirik. Səmru. Kitawə, mine kapətawə kaha minə kupən khapəh nisəmhenien mə to kharəh kajipə pam a.

¹¹ Mərig kitawə kishatətə ye Yesu Yermaru mə tukrivəh miragh ətawə ye nihuvəyen kafan, mine nəmə tanə pisin pisin minə min.”

¹² Nəgkiarieren a rətapig pik kin narmamə minə a kasofugin aikin a. Kini iriə kasətərig əmə kin Pol mine Banabas kawəvsao kin nımtətien yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriu mə tukwor ye nımrı narmamə ye tanə pisin pisin minə.

Jemes rətapig kin nəgkiarieren

¹³ Pol mine Banabas kwor infamien ye nəvsaoyen, kini Jemes rhekimter, mini-pən tuk əriə mımə, “Yo minə tiksın, sətərig kin yo.

¹⁴ Saemon Pita rimnhoprai-pə huvə kimi ətawə mə Kughen rimnor əpu In kimi nəmə tanə pisin pisin minə, mipik ta əriə tiksın mə kafan narmamə minə.

¹⁵ Rəmhen əmə kin nəgkiarieren kape profet kirik kupən yame rimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen, mə Kughen rimə,

16 “Kwasig ikin, Yo jakrerig-pə min. Mor huvə rao*
 kape narmaruyen kape King Deved e yame
 rimnaməteih kupən, ipakə əmə rəmnim.
 Rinahas pawk, jakrəh-si haktə, mirirpin,
 məspir, mor rəutən min.

17-18 Mə narmamə yamə mine pəh nien mə nəmə
 Isrel- narmamə pişin pişin minə rarkurao ye
 tanimtanə- yamə mine yimirpen ta əriə mə
 kafak narmamə minə tuksarha-pə tuk Yo.

Yo e Kughen Yermaru, apa kupan yimnhajoun
 narmamə kin narimnar minə e mə
 tukharkun. In e nəgkiarien kafak.’” (*Amos*
9:11-12)

19 Kini Jemes rimə, “Nəgkiarien kafak ror
 məkneikin: Taktəkun ai, narmamə yamə mine
 pəh nien mə nəmə Isrel kwəsarar ye nərigien
 kapəriə mamhauə tuk Kughen. Rapəh nəmhenien
 mə kitawə tuksor riskai pik tuk əriə.

20 Mərig pəh kharai nəkwəkwə kirik rivən kimi
 əriə, mhani-pən tuk əriə mhamə tukhapəh nisəniēn
 nəviginiēn yame kimoh kivaan əru tuk nəhuakien
 kimi nanmi kughen eikuə minə. Nəviginiēn minə
 a kisəmkimik ye nimri Kughen. Mhapəh nisor-
 haspən-ien kimi nipiraovin. Mhapəh nisəniēn
 nar miragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawin
 raməmir hanə ye nipran. Mhapəh nisəniēn nitə.

21 Tukasəkeikei mhavəhsi-pən natuakəmien
 minə e kimi əriə meinai kimnharikakun ta tu,
 kaməvheikin Loa kape Moses ye Sabat mine fam

* **15:16:** Nəgkiarien kape nəmə Gris ripəh niniyen “rao kape
 King Deved” mərig rimə, “nimə tapolen kape King Deved.” Mərig
 nipran rimə “generation” uə yerkwanu, mine narmamə, mine
 nimə. **15:20:** Eks 34:15-17; Lev 17:10-16

ye nəkwaī niməhuak mīnə fam kape nəmə Isrel. Kīni kīmnamni-ərhav Loa kape Moses yerkwānu mīnə m-fam.”

Aposol mīnə mīne elda mīnə kisher-pən kīn nəkwaīkwə kīrik kīmi nəməhuak mīnə pəh nien mā nəmə Isrel

²² Kīni aposol mīnə mīne elda mīnə, mīne nəməhuak mīnə fam khani kwis mā tukhavəhsi-haktə iriə tīksīn mīsher-pən kīn əriə khakwasīg kīn Pol mīne Banabas, mhavən apa Antiok. Mīshajoun Saelas mīne Judas (nhagīn mīn kīrik kamni kīmə Basabas). Kwərə mir a, narmamə kamhasiai əriu.

²³ Mhavəhsi-pən nəkwaīkwə kīmi əriu mā tukhrivəh mīravən. Nəkwaīkwə a ramni mīmə,

Kīmawə aposol mīnə mīne elda mīnə, kīmawə piaumiə mīnə.

Kīmawə yakamhani vi vi əmiə, nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə, kīmiə nəməhuak mīnə, yame kasarə apa Antiok, mīne Siria, mīne Silisia:

²⁴ Yakasərig mā kīmawə tīksīn kīmnəhuə mīsor rīskai-pre pīk tuk əmiə. Mərig kīmawə yakhapəh nhavəhsi-pənien nəgkiarien kīrik kīmi əriə mā tukəhuə mīsor məknenkīn.

²⁵ Ror pən, kīmawə yīmīskwətə kīrik, mīshajoun yermamə kīraru e mīsher-pre kīn mā tukravəh nəgkiarien kapəmawə mīraurə kīmi əmiə. Mə iriu tukrakwasīg kīn fren kapəmawə mir e Pol mīne Banabas.

²⁶ Ipakə əmə iriu kramhə tuk nīni-ərhavyen nəgkiarien kape Yesu Kristo, Yermaru kapətawə.

²⁷ Kīmawə yaksher-pre kīn Judas mīne Saelas mā iriu tukraurə tuk əmiə. Kwərə mir ai tukrani huvə nəgkiarien yame kīmawə yīmnharai.

²⁸ Kini Nanmĭn kape Kughen rikin ragien, mĭne rikitawə ragien mə jakkhapəh nhavəhsi-preyen natuakəmien kirik yame riskai pik tuk əmiə. Kini yakhavəhsi-pre əmə natuakəmien mĭne en:

²⁹ Takhapəh nisəniēn nəviginien yame kamoh kĭvaan əru tuk nəhuakien kimi nanmĭ kughen eikuə mĭnə. Mhapəh nisəniēn nitə. Mhapəh nisəniēn nar mĭragh yame kimnəvit-əpni, meinai nitawĭn raməmĭr hanə ye nĭpran. Mhapəh nisorhaspən-ien kimi nĭpiraovĭn. Tukmə naksəri-pən natuakəmien mĭnə a, takpisarə huvə.

In əmə e nəgkiariēn kapəmawə.

³⁰ Kini namehuə mĭnə a kisher-pən kĭn narmamə a, khavən apa Antiok. Khavən, mhatərhav-pən, misokrən kĭn nəməhuak mĭnə aikĭn. Khauə, misofugin. Kini kimnhavəhsi-pən nəkwəkwə a kimi əriə.

³¹ Kimisəvhuekĭn nəkwəkwə a misəriĭg rhuvə pik, meinai nəgkiariēn kafan ravəhsi-haktə nəriĭĭen kapəriə.

³² Judas mĭne Saelas, profet mir ai, kawəgkiar apomh kimi nəməhuak mĭnə, məwhag kimi əriə mwor əriə kasərer tĭm tĭm.

³³ Iriu kimĭwarə rəpomh kwənmopĭn aikĭn. Kwasig ikĭn, nəməhuak mĭnə kimĭsaowĭə kĭn əriu. Misaiyoh-pən Kughen mə tukrivəhsi-pən nəmərinuyen kimi əriu. Kini mĭsher-pən kĭn əriu kirarəriĭg mĭravən tuk narmamə yamə mĭne kimĭsher-pən kĭn əriu.

³⁴⁻³⁵ Məriĭg Pol mĭne Banabas kimĭwarə mĭn apa Antiok ror tu kwənmopĭn, iriə narmamə khapsaah

kasəvhag mhani-ərhav nəgkiarien kape Kughen.

Pol mine Banabas kawəwhai əriu minə

³⁶ Kısarə mamhavən, Pol rini-pən tuk Banabas mimə, “Rhuvə mə tukrärerig miravən mwəm kirau minə tiksın yerkwanu minə a mirani-ərhav ta nəgkiarien kape Kughen, ai mwəsiekun-ru əriə.”

³⁷ Mərig Banabas rorkeikei mə tukrəkir Jon Mak pəh rikwasig kın əriu.

³⁸ Mərig Pol rəm mə ripəh natuatukien, meinai in apa kupən, kimnarharə apa Pamfilia, kini Jon Mak rimnəpəh əriu, mirerig.

³⁹ Kini Pol mine Banabas kaotgoh kimi əriu minə tuk Jon Mak, kini məwhai əriu minə. Banabas rikir Jon Mak, miravən ye rao kirik miravən apa ye tanə kirik kamni kimə Saepras.

⁴⁰ Mərig Pol rimini-pən tuk Saelas mə iriu min. Kini nəməhuak minə kimisəhuak kimi Yesu Yermaru mə In tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriu, kini en kratərhav.

⁴¹ Iriu kimiwəriwək mratərhav-pən Siria mine Silisia, mawor nəməhuak minə kamhaskai.

16

Timoti ramkwasig kın Pol mine Saelas

¹ Kini Pol rəriwək min mivən apa yerkwanu mir kiraru nhagriu Debe mine Listra. Aikin a, yermamə kirik kape Yesu ramarə ikin, nhagin e Timoti. Nisini ramni nəfraksien ye Yesu; in kwənərəus kape nəmə Isrel. Mərig rimni in yemə Gris.

2 Nəməhuak mīnə apa Listra mīne Ikoniam kamhani mhamə Timoti in yamehuə kirik.

3 Kīni Pol rorkeikei mə tukrīkīr Timoti iriu min. Kīni məsig-pən in, meinai rīpəh norkeikeiyen mə nəmə Isrel rīkiriə tukrahas mhawor nəmə aikin a kharkun mə rīm Timoti in yemə Gris.*

4 Kīni irisīr kīrhuvən mrhītərhav-pən yerkwanu mīnə, marhəni-ərhav tuk narmamə kape Yesu mīnə mīrhīmə nəgkiarien yame aposol mīnə mīne elda mīne Jerusalem kīmīsərhəhu. Kīni irisīr krhəjoun əriə mə tukasəkeikei mīsəri-pən nəgkiarien a.

5 Ror məknakīn, mə nəməhuak mīnə aikin mīnə fam kamhaskai ye nhatətəyen kapəriə. Nīpīg mīnə fam, kamhapsaah.

Pol rəm nəmərəhavyen kirik

6 Irisīr kīrhuvən mrhītərhav-pən yerkwanu mīnə Frijia mīne Galesia, meinai Nanmīn kape Kughen rīmīni-əhu mə tukrhīpəh nīrhīvənien mīrhīni-ərhav nəgkiarien apa provins a Tarki.

7 Kīrhuvən mīrhuə ye nīkar provins mir a Misia mīne Bitinia, krhīmə tukrhuvən apa Bitinia; mərig Nanmīn kape Yesu† rīpəh nīniyen mə tukrhuvən aikin.

8 Kīni irisīr krhītərhav-pən Misia, mrhīvīrə mīrhuvən yerkwanu kirik kamni kīmə Troas.

9 Yenaiyu, Pol rəm nəmərəhavyen məm mīmə yemə Masedonia kirik rərer maiyoh-pən in

16:2: Fil 2:19-22 * **16:3:** Nəmə Isrel to khapəh nīsərigien kwənərəus kirik kape nəmə Gris. Mərig Pol rīmə to rəsīgən Timoti, ai ruə məmhen kīn yemə Isrel kirik, ai nəmə Isrel to kīsərig. **16:4:** Wok 15:23-29 **16:6:** Wok 18:23 † **16:7:** Nanmīn kape Yesu in Nanmīn kape Kughen, uə Nanmīn Rhakə.

maməkeikei kim in mimə, “Yuə-ru e Masedonia masitu irəməwə.”

¹⁰ Pol rimməm ta nar a, taktəkun əmə kimawə yimisətu huvə kapəməwə narimnar mə jakhatərhav min aikin a, mhavən apa Masedonia, meinai yimnharkun mə Kughen rimmokrən kin əməwə mə jakhani-ərhav Nəgkiarien Huvə kimi narmamə ikin.

Pian a Lidia ruə mini nəfrakisien ye Yesu

¹¹ Kini ai, yakhavəh rao kirik, mhatərhav apa Troas, mhavən atuatur ye tanə a kamni kimə Samotres. Kəni rikwamir kin, yakhavhiak-pən apa yerkwanu kirik kamni kimə Neapolis.

¹² Kini yakhatərhav aikin a, misəriwək mhavən miseriaji yerkwanu a Filipae, yame raməmir kupən ye provins a Masedonia. Yermaru kape Rom ramarmaru ye kwənmhaan a. Kimawə yimisərə kəskəh aikin a.

¹³ Kini ye Sabat, yimisəta yerkwanu a, miseiwaiyu mhavən ye nu kirik, meinai yimisərig mə kavən aikin kaməhuak. Aikin, yiməkəwətə, misəgkiar kimawə nipiraovin yamə mine kwənhauə ta aikin misəkəwətə.

¹⁴ Pian Tuatira kirik raməkəwətə mamətərig kin əməwə. Nhagin e Lidia. In piraovin kape nəvraiye neipən huvə minə‡ mavəh mane iran. Pian a, ramsiai Kughen. Kini Yesu Yermaru rəhitə ye nirkunien kafan mimə in tukrini nəfrakisien ye nəgkiarien kape Pol.

¹⁵ Kini in mine kafan minə kimnhavən misor baptaes. Kini rimini-pə tuk əməwə mimə,

‡ **16:14:** Neipən a nimirin rhaktə, kini rimirə apig.

“Nakasəm mə yakamni nəfrakisien ye Yesu Yermaru, kini takasəkeikei mhauə misarə imak yerkwanu.” In rimivi əmawə, yakhavən misarə kimawə min.

Kivəhsi-pən Pol mine Saelas ye kalabus

¹⁶ Nipig kirik, kimawə yimnhavən aikin kaməhuak ikin, kini misəm piraovin kirik. In yor atuə kin kirik yame kimivəh nimrin. Pian a, nanmin hah raməmır iran, mamor in mə in rirkun nini-ərhavyen narimnar yame tukripiuə. Kini pian a in ravəh pik mane ehuə iran, kape kafan namehuə, meinai narmamə kasərok namehuə kafan minə mə tuksərig nəgkiarrien kafan.

¹⁷ Kini in ramkwasig kin əmawə Pol, mamokrən ehuə mamni mimə, “!Narmamə minə e, iriə narmamə kape nor atuə-kinien kape Kughen, yame In yerpirig! Kamhani-ərhav swatuk yame Kughen ravəh miragh narmamə iran kimi əmiə.”

¹⁸ Rimnor nar a nipig ripsaah. Ror Pol ramərig rahas pik. Rarar mægkiar kimi nanmin has yame raməmır ye pian a, mimə, “Ye nhag Yesu Kristo, yakamni-pre tuk ik mimə, !Takəta ye pian e!” Taktəkun əmə, nanmin has a rəta ye pian a.

¹⁹ Mərig namehuə kafan minə kisəm kharkun mə swatuk kape nivəhyen mane ruirkək ai taktəkun, kisarar, mharaptərəkin Pol mine Saelas, mharəh əriu misor əriu kawərer ye nimri mirh.

²⁰ Misərip əriu kawərer ye nimri yemə Rom mir-iriu narmamə kape kaonsel. Kini mhani-pən tuk əriu mhamə, “Kwərə mir e, iriu yemə Isrel. Iriu kaworlah pik nəmə imətawə ikin.

21 Mwarkut tuk ətawə mə tuk səri-pən narəyen pi sin. Mərig norien a rapəh natuatukien ye loa kapətawə. Kitawə nəmə Rom. To khapəh nisəri-pənien swatuk a.”

22 Kini narmamə khap saah khauə min mhani hah əriu. Kini yamehuə mir kape kaonsel krəni-pən tuk mobael minə mə tukharəh-si ta neipən kapəriu mhauh əriu.

23 Kini kimnhauh pik əriu, kwasig ikin, kharəhsi-pən əriu ye kalabus, mhani-pən tuk yermamə kape narhayen tuk kalabus mhamə, “Ik takamarha huvə tuk əriu.”

24 Yermamə yame ramarha tuk kalabus rərig nəgkiarrien a, mirəh əriu mivən ye kwənmhan kirik apa imə əgkəp. Mərəhu-pən nai ye nihuriu markwəji ətərəkən-pən əriu iran.

25 Kini yenpig əru, Pol mine Saelas kimiwəhuak. Kini mawəni nipe marəvəh-si haktə Kughen; kini narmamə yamə mine kasəmir ye kalabus kimisətərig kin əriu.

26 Taktəkun əmə, nimnimien ramavən pik, mor kalabus rikiu-kiu. Taktəkun əmə kwəruə minə kisəhitə. Kini nəərəus yamə mine kimnərkis narmamə kin, kharisin misəsaah.

27 Kini yermamə yame ramarha tuk kalabus rarha, məm kwəruə minə kape kalabus kimisəhitə, rimə ta mə narmamə a ye nəkwai kalabus kwəsap ta. Məknekin rirəh kafan nau nisə mə tukrhapni atuk əmə in kin §.

16:22: 2 Kor 11:25; 1 Tes 2:2 § **16:27:** Ye nipig a, tukmə yermamə kiwəhsi-pən ye kalabus rap, tukhopni yermamə ramarha tuk kalabus. **16:27:** Wok 12:18-19

28 Mærig Pol rokræn apomh mīmæ, “!Ah! !Apæh nhapniyen ik! Kīmawæ fam yakasæmir hanæ imæ.”

29 Kini yermamæ yame ramarha tuk kalabus rokræn mæ yermamæ kīrik tukrīræh laet muæ, maiyu mīvæn ye nækwai nimæ, mænīmkur-pæn ye nihu Pol mīne Saelas, mīgin pik.

30 Mīkīr æriu mīvæn apa iruæ maiyoh æriu mīmæ, “!Yemehuæ mir! ?Jakhawor pæn iran mīne pæh Kughen rīvæh mīragh yo?”

31 Kini kīræni-pæn tukun mīræmæ, “!k, takni næfrakisien ye Yesu Yermaru, pæh Kughen tikrīvæh mīragh ik mīne kafam mīnæ mīn.”

32 Kini iriu kīræni-ærhav nægkiarien kape Yesu Yermaru kīmin mīne kafan narmamæ mīnæ.

33 Yenpig æru, mærig kwæn a rīkīr æriu mīvæn, mæspir tamhek nīmap kapæriu yame kīmoh. Taktækun æmæ, in mīne kafan narmamæ mīnæ, mīne kafan yor atuæ kīn mīnæ kīmīsor baptaes.

34 Kini in rīmīkīr Pol mīne Saelas mīvæn ye nækwai nimæ kafan, mīvæhsi-pæn nævīgīnien kīmi æriu. Kini in, mīne kafan mīnæ, kīmīsærig rhuvæ pik, meinai kīmnhani næfrakisien ye Kughen.

35 Kini rueraan, yermamæ mir kape kaonsel kīræni-pæn tuk mobael mīne mīræmæ, “Havæn mharīsin nar mir a kīravæn.”

36 Kini kwæn a ramarha tuk kalabus rīmīni-pæn tuk Pol mīmæ, “Yamehuæ kape kaonsel rīmæ kīmawæ jakharīsin æmiru nakravæn. Ravæn ye nāmærinuyen.”

37 Mærig Pol rīni-pæn tuk mobael mīnæ a mīmæ, “!Ah! ?Rhawor e? Kīmru yemæ Rom mir e, kini

namehuə mir e kape nəmə Rom kirapəh niwəm-pawk-eyen mə kimru yimwor nar has kirik, məriḡ kwəroh-ta əmru ye nimri mirh, mwarko-pən kin əmru ye kalabus. Kini taktakun ai iriu kworkeikei mə tukwher-ərhav apis-apis əmə kin əmru. ! Nīkam! Pəh iriu kirauə, mirakir əmru kimawə miriu.”

³⁸ Kini mobael minə a khavən mhani-pən nəḡkiarien kape Pol mine Saelas tuk yamehuə mir kape kaonsel. Kwəriḡ mə Pol mine Saelas iriu yemə Rom mir, kwakur.

³⁹ Kini iriu kiravən rikiriu reiwaiyu tuk Pol mine Saelas, mirakir-ərhav əriu ye kalabus. Kini mawəkeikei kimi əriu mə tukravən.

⁴⁰ Pol mine Saelas kiratərhav ye kalabus, kwasig ikin, kiravən imei piraovin kirik, nhagin e Lidia, mawəm nəməhuak minə tiksın aikin a. Kini iriu mawor kwirig kimi əriə. Kwasig ikin, kimiravən.

17

Pol mine Saelas kimiravən apa Tesalonaeka

¹ Kini ai, Pol mine Saelas kimiweriwək mratərhav yerkwanu mir a Amfipolis mine Apolonia, miravən mweriaji yerkwanu a Tesalonaeka. Ikin aikin a, niməhuak kirik aikin kape nəmə Isrel.

² Kini Pol ror əmhen kin yame ramor rerin, mauru-pən ye nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel; mamarə yerkwanu a meriaji Sabat kisisə. Kamhani nəḡkiarien ripsaah ye nikarin kape Nəkwəkwə kape Kughen.

³ Kini Pol rimnhoprai-pən kimi əriə mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni atuatur mimə

Kristo tukraməkeikei mamərig rahah ye nīpran meriaji mīmḥə, kini Kughen tukror In ramragh mīn.” Kini mīmə, “Yesu yame yakamni-pre tuk əmiə, In e Kristo.”

⁴ Kini nəmə Isrel mīnə tīksin, mine nəmə Gris khapsaah yamə mine kamhasiai Kughen, mine nīpianehuə mīnə khapsaah mīn, kīsərig nəgkiarīen kape Pol, kamhani nəfrakisien iran, mamhakwasig kīn Pol mine Saelas.

⁵ Mərig nəmehuə kape nəmə Isrel kasəməkin əriu; kini mhavən apa ye maket, mhapik nəmə has tīksin mīsor kwēn kapəriə kirikianə, mīsor nahasien rehuə apa yerkwānu a. Kini mhavən imei yermamə kirik nhagin e Jeson. Mīseikus kwəruə ye nīmə kafan, mīsauru-pən ye nīmə mīsarha-kīn Pol mine Saelas. Mhamə tūksəriḥ əriu ye nīmri mīrh.

⁶ Mərig khapəh nisəmīen, kharaptərəkīn Jeson mine nəməhuak mīnə tīksin mīn, mhaukəkīn əriə mhauə kīsərer ye nīmri nəmehuə mīnə kape kaonsel. Mīsokrən apomh mhamə, “Kwərə mir a Pol mine Saelas kawor pik nahasien muavən fam ye tanīmtanə; mīrauə mīn eikīn e.

⁷ Kini kwən e Jeson rīmnokrən kəriu kiravən iman ikīn. Mərig iriu kwakapir loa mīnə kape yermaru kapətawə e Sisa. Iriu karəni məking pīsīn kirik aikīn; nhagin e Yesu.”

⁸ Nəmə Isrel kīmnhani nəgkiarīen a, mīsor narmamə mine namehuə mīnə a niemhaa ramhai əriə.

⁹ Kini ai namehuə mīnə kīsəkeikei kīmi Jeson mine nəməhuak mīnə mə tukavəhsi-pən mane

kīrik kimi ərīə, mhamə “Tukmə naksarə mar, mane ai kapəmiə əmə; mərīg tukmə nakasəvi niemhaa, mane ai kapəməwə.” Nəməhuak mīnə kīmisərok namehuə mīnə a, kini ai, kisəta irəriə kamhavən.

Pol mīne Saelas kīravən apa Berea

¹⁰ Kini yenaiyu kīn, nəməhuak mīnə kisher-pən kīn Pol mīne Saelas kīravən yerkwānu a Berea. Iriu kīravən mīratərhav pən aikīn, mwauru-pən ye nəkwai nīməhuak kape nəmə Isrel.

¹¹ Nəmə Berea, nərigien kapəriə rhuvə rapita nəmə Tesalonaeka, mərīg in ai, kisorkeikei pik mə tukasərig nəgkiarien kapəriu. Kini nīpig m-fam kasəvheikīn huvə Nəkwəkwe kape Kughen mə tuksəm mə nəgkiarien kape Pol ramni əfrah, uə rameikuə.

¹² Kini nəmə Isrel khapsaah khani nəfrakisien ye Yesu, mīne nīpianehuə Gris khapsaah, mīne nəmə Gris khapsaah mīn.

¹³ Mərīg nīpig nəmə Isrel apa Tesalonaeka kīmisərig mə Pol ramni-ərhav mīn nəgkiarien kape Kughen apa Berea, khauə mīn aikīn, misəvi nihmaa kape nəmə Berea tuk Pol.

¹⁴ Taktəkun əmə, nəməhuak mīnə kisher-pən kīn Pol rīvən mīn apa ye nīkar tahik. Mərīg Saelas mīne Timoti kīwarə hanə apa Berea.

¹⁵ Mərīg narmamə yamə mīne kīmnhakir Pol mhavən miseriaji əmə Atens mharerīg, mhauə mīn Berea, mhavən tuk Saelas mīne Timoti mhavəhsi-pən nəgkiarien kīmi ərīu mə tukwhai mīren mīrauə mwəm Pol.

Pol rīvən apa Atens

16 Kini Pol ramarə apa Atens mawhin Saelas mine Timoti mə iriu tikravən min mwəm. Ramərig rahah pik meinai rəm mə yerkwanu a, nanmi kughen eikuə minə khapsaah.

17 Ror pən, in rimavən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, kini iriə nəmə Isrel, mine nəmə Gris yamə mine kamhasiai Kughen, khani min nəgkiarien ripsaah. Kini nipiğ minə fam, Pol ramvən min ye kwənmhaan kape maket, maməgkiar kimi narmamə kasəkwətə aikin.

18 Kini nəmə Gris tiksın, kamni kimə Epikiurien mine Sitok*, iriə nəmhajoun minə. Khauə misəgkiar min iriə Pol, mamharpəhu əriə minə. Iriə tiksın kamhani mhamə, “Kwən e rimirəh əmə nəgkiarien apa ye swatuk, mamuə. !Keinein mə ramni naha apa!” Mərig narmamə tiksın kimnhani mhamə, “Kimawə yaksərig yakhamə in ramni kughen pirə pisin pisin minə.” Kamhani məkna meinai Pol raməgkiar kin Yesu, mamni mimə, “In rimamhə, mərig Kughen rimmor In rimragh min.”

19 Kini iriə kisokrən kin Pol mə tukruə marer ye nimri namehuə minə kapəriə. Iriə kasəkwətə ye takwar a Areopagus. Kini namehuə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yaksorkeikei mə jakharkun nəgkiarien vi yame ik nakamni-ərhav.

20 Nəgkiarien kafam yame nakamni kimawə yaksərig ror pisin. Yaksorkeikei mə jakharkun nipran.”

17:17: Wok 18:19 * 17:18: Epikiurien minə khamə narimnar yame ror yermamə kirik rikin ragien, narimnar e in nimraghien rhuvə. Mərig Sitok minə khamə rhuvə tukmə yermamə kirik riphəh nərigien nagienien uə nəmhəyen yerkin.

21 Kamhani məkna meinai nīpīg m-fam nəmə Atens, mīne nəmə tanə pīsīn mīnə mīn aikīn kasəkwətə masətərig kīn nərīgien vī pīsīn masəgkiar mamharpəhu əriə mīnə.

22 Kini Pol rərər ye nīmri namehuə mīnə a mīmə, “Nəmə Atens. Yakəm yakirkun mə kīmīə nakhasikai tuk nəhuakien kapəmiə.

23 Nīpīg yakameriwək mamətamə iməmiə ikīn, maməm narīmnar kape nəhuakien kapəmiə. Kini yaknəm ta kapier imərhakə kīrik yame kīmīrai nəgkiarien aikīn kīmə, ‘In e kwənmhan kape nəhuakien kīmī kughen kīrik yame keinein In.’ Mərig kughen yame kīmīə nakhamə nakseinein, yo jakni-ərhav In tuk əmiə.

24 Kughen e In e rīmnor tokrei tanə mīne narīmnar yame ramswin aikīn. In ramarmaru tuk neai mīne tokrei tanə. Nīmə kafan pəh nien mə nīməhuak yame kitawə kamhahvirəkīn.

25 To In rīpəh nəkwakwəyen kīn nar kīrik yame kitawə narmamə kasor mhavəhsi-pən kīmīn. Meinai In pīsīn əmə rīmnor ətawə kamhamragh; kīni In mīvəhsi-pə narīmnar fam kīmī ətawə.

26 Apa kupən əgkəp, In rīmnor yermamə kīrikianə əmə. Taktəkun ai narmamə fam ye tanīmtanə kamhatərhav əmə ye yermamə a. Kini Kughen rərəhu-pən əriə kasarə ye tanīmtanə mīnə fam. Kini In pīsīn əmə rīmīni nīpīg yame iriə tuksarə iran; mīne tanə mīnə kapəriə.

27 Kughen a ror məkna kīn mə kitawə m-fam tuksarha-kīn In mharkun In, rəmhen kīn yame yermamə kīrik ramərav-ərav ye nəpīgnapien mə

tukrivəh nar kirik. Mərig nəfrakisien mə Kughen a to rapəh narəyen isok tuk ətawə.

²⁸ Rəmhen kin nəgkiarien kirik yame ramni mimə, ‘Kitawə kasətigə əmə ye Kughen tuk nimraghien, mine nəriwəkien, mine narimnar fam.’ Kini rəmhen kin yame kimiə kirik raməni nipe kirik mamni mimə, ‘Kitawə min e kafan kwajikovə minə.’

²⁹ Meinai kitawə kwajikovə minə kape Kughen, to khapəh nhaniyen mə Kughen in rəmhen kin narimnar yamə mine narmamə kamhavhirəkin kin gol uə silva uə kapier. In pəh nien mə nanmi-nar kirik yame yarpəkao raməvhirəkin ye nirkunien kafan. !Nikam!

³⁰ In apa kupən, narmamə khapəh nharkunien Kughen. Kini Kughen rimə nətəwaoyen kapəriə in nar apnapig. Mərig taktəkun ai ramni-pə tuk ətawə fam ye tanimtanə minə mimə, ‘Kimiə fam taksarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə hah.’

³¹ Ramni məknakin meinai In rinərəhu ta nipig yame In tukrəkir əmhen narmamə fam ye tanimtanə. In tukror əmə ye swatuk yame ratuatuk. Kughen rimirpen ta yermamə yame tukrəkir əmhen narmamə. Kini narmamə kharkun mə Kughen rimirpen In meinai Kughen rimnor ta yermamə a ramragh min ye nimhəyen kafan.”

³² Iriə kisərig nəgkiarien a mə Kughen rimnor yermamə kirik rimragh min ye nimhəyen, kini tiksın kasarh iran; mərig tiksın khamə, “Kimawə yaksorkeikei mə tuk nipig kirik yaksərig min

kafam nægkiarien.”

³³ Kini ai, Pol rıməpəh namehuə minə a mamvən.

³⁴ Kini narmamə tıksın khakwasıg kın, mhani nəfrakisien ye Yesu. Iriə kırık, nhagin e Denis, in yermamə kırık kape kaonsel. Mine piraovın kırık nhagin e Damaris, mine narmamə minə mın tıksın.

18

Pol ramvən apa Korin

¹ Kwasıg ikın, Pol rıtərhav Atens, mivən yerkwanu kırık kamni kımə Korin.

² Muə məm yemə Isrel kırık nhagin e Akwila. Kwən a rımnarha apa Pontas, mıtərhav, mivən mamarə apa yerkwanu a Rom, apa Itali. Kwasıg, yermaru kırık kape nəmə Rom, nhagin e Klodias, rımnher-ərhav kın nəmə Isrel apa Rom. Kini Akwila mine kafan pıahwaru Prısıla, kraier ikın, mırəuə mwarə Korin. Kırəpəh narəyen aikın a ror tu, Pol rıtərhav-pən məm əriu,

³ mamarə irisır min. Maməker-pən irəriu ye wok kapəriu, meinai wok kafan rəmhen əmə kın wok kapəriu. Irisır yermamə kape nıjirien nimə tapolen.

⁴ Kini ye Sabat minə fam, Pol mine nəmə Isrel mine nəmə Gris kasəgkiar pık ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Meinai Pol rorkeikei mə tukrıvi-pə əriə pəh khani nəfrakisien ye Yesu.

⁵ Nıpıg a, Saelas mine Timoti kratərhav Masedonia, mırəuə mın Korin. Pol rapəh kafan wok ye nıjirien nimə tapolen, kini maməkeikei əmə mamni-ərhav Nægkiarien Huvə. Mamni huvə

tuk nəmә Isrel mә Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen.

⁶ Mәrig iriә kimmhahi hah in, masәgkiar has pән kimin. Kini Pol rarpita-arpita nәmkimik ye neipән kafan [mamor nimtәtien mимә iriә kamhani hah nhag Kughen.] Mamni mимә, “Tukmә Kughen rivәhsi-pән narpinien kimi әmiә, mәrig kapәmiә atuk. Yaknor infamien irәmiә. Ririkakun ai taktәkun, jakamvән әmә tuk nәмә tanә pisin pisin minә.”

⁷ Kini ai, Pol rәpәh әriә apa ye nimә kape nofuginien kape nәмә Isrel, muә imei yemә Gris kirik nhagin e Titias Jastas. In ramsiai Kughen. Nimә kafan ipakә tuk nimә kape nofuginien kape nәмә Isrel.

⁸ Kini yamehuә kape nimә kape nofuginien kape nәмә Isrel, nhagin a Krispas, in mine kafan minә kimmhauә mhani nәfrakisien ye Yesu Yermaru. Kini nәмә Korin khaphsaah min kimisәrig nәgkiarien kape Pol kini khani nәfrakisien ye Yesu kini misor baptaes.

⁹ Yenaiyu kirik, Pol rәmrәrhav mәm mә Yesu Yermaru ramәgkiar kimin mamni mимә, “Takpәh niginien kin narmamә. Takamәkeikei mamni-әrhav nәgkiarien kafak, mipәh napnapigien.

¹⁰ Meinai Yo yakamәmir kirau mik; to nar kirik rapәh noriahyen ik, meinai narmamә kafak minә khapsaah ye yerkwanu e.”

¹¹ Kini Pol rimnarә aikin rapita newk kirikianә, mamhajoun narmamә kin nәgkiarien kape Kughen.

Nəmә Isrel kharәhsi-pән Pol ye kot

¹² Ye nipiḡ a, yermamә kirik, nhagin e Galio, in gavman kirik kape nәмә Akaea*. Kini nәмә Isrel khauә kirikianә mharaptәрәkin Pol mhakir mhavән ye kot.

¹³ Kini iriә mhamә, “Kwән e ramarkut мә tukrivi narmamә pәh tuksәhuak kimi Kughen ye norien kirik yame ramәsik loa kapәmawә.”

¹⁴⁻¹⁵ Kini Pol natukrәḡkiar, mәriḡ Galio rini-pән tuk әriә mimә, “Nәмә Isrel. Nikam, yakpәh norkeikeiyen мә jakәkir nar kirik ror mәkneikin. Tukmә nakhauә mhani-pә tuk yo мә yermamә kirik rakapir loa kirik, nar apnapig мә to loa ehua kirik uә loa kәskәh kirik, ratuatuk мә jakәtәriḡ kin әmiә. Mәriḡ kimiә nakhauә mhani әmә mus mus kirik ye nahag minә mine narimnar minә ye narәyen kapәmiә. Ramәmir әmә irәmiә мә takhani misәrәhu huvә.”

¹⁶ Galio rәḡkiar ta, mәkneikin mher-әhav kin әriә ye kot.

¹⁷ Mәkneikin, nәмә aikin tiksин kisarar mharaptәрәkin yemehua kape nimә kape nofuginien kape nәмә Isrel, nhagin e Sostenes, mamhauh in ye nimri narmamә. Kini Galio rәм, ripәh nini-әhuyen әriә.

Pol rimirerig min muә Antiok apa Siria

¹⁸ Kini Pol rimnarә nipiḡ ripsaah apa Korin iriә nәмәhuak minә. Kwasig ikin, rimipәh әriә mәsok pirә, mivән ye Kengkria. Aikin, mәkis nikwәnen meinai in apa kupән rimnatuakәм tuk nәkisien nikwәnen meriaji nipiḡ kape nәspirien, kini nipiḡ

* **18:12:** Akaea in kwәнmhan kirik apa Gris.

kape nəspirien ruauə ta muavən. Kini Pol rīvən ye rao kirik aikin a miviriə ipakə tuk Siria. Kini Akwila mine Prisila kirakwasig min kin in.

¹⁹ Krhivən mirheriaji rukwanu a Efesas, mirhivhiak. Kini Pol rəta irəriu mivən ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, məm əriə, kisəgkiar pik.

²⁰ Iriə kisaiyoh-pən in mə tukurarə min ror tu iriə min. Mərig rimməpəh.

²¹ Mərig nipiɡ rinamvən, mini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə Kughen rimə jakrerig-pə min, yo jakrerig-pə min məm əmiə.” Mivən min ye rao kirik, mitərhav Efesas.

²² Kini Pol rimavən mivhiak mivən Sisaria. Məriwək mivhiak mivən məm nəməhuak minə apa Jerusalem. Kwasig ikin, rirerig min muə Antiok.

²³ Marə min Antiok ror tu. Kini mitərhav min məriwək mivən mitərhav-pən Galesia mine Frijia. Maməriþ tim tim narmamə kape Yesu minə apaikin.

Apolos ramarə Efesas mine Korin

²⁴ Ye nipiɡ a, yemə Isrel kirik, nhagin e Apolos, ruə Efesas. Rimmnarha apa Aleksandria. Nirkunien kafan rehuə; kini mirkun min Nəkwəkwə kape Kughen.

²⁵ Kinhajoun ta in kin Swatuk kape Yesu Yermaru. Nipiɡ m-fam nap ramuək yerkin tuk nini-ərhavyen nəgkiarien kape Kughen. Kini nəgkiarien kafan ye nikarin kape Yesu ratuatuk. (Mərig in rimirkun əmə baptaes yame Jon Baptaes rimmnor kupən).

²⁶ Kini in ramətgah kin nəvhagien kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel. Kini Prisila mine Akwila kirauə mawətərig kin in. Kini ai, mirakir in mirhivən iməriə ikin. Kini Prisila mine Akwila kwhoprai-pən huvə min Swatuk kape Kughen kimin.

²⁷ Kwasig ikin, kwən a Apolos rimə tukrivən apa Akaea. Kini nəməhuak minə kimisasitu iran, mharai nəkwəkwə kirik rivən kimi narmamə kape Yesu minə apa Akaea, misaiyoh əriə mhamə tuk-sarha huvə tuk Apolos. Rimauə Akaea, mamasitu pik ye narmamə yamə mine Kughen rivəhsi-pən ta nihuvəyen kimi əriə khani nəfrakisien iran. Apolos ramasitu irəriə

²⁸ mamhoprai huvə Nəkwəkwə kape Kughen mimə Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen. Kasəgkiar ye nimri narmamə, kini nəgkiarien kafan rapita nəgkiarien kape nəmə Isrel.

19

Pol rirerig min muə Efesas

¹ Nipig Apolos raməmır hanə apa Korin, Pol rəri swatuk fiak, muə Efesas, məm narmamə tiksın aikin kape Yesu.

² Mamaiyoh-pən əriə mimə, “?Rhawor? ?Nipig nimnhani nəfrakisien ye Yesu, mamhavəh min Nanmin kape Kughen uə?”

Iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh hanə nisərigien mə nar kirik e, Nanmin kape Kughen.”

³ Kini Pol raiyoh-pən əriə mīmə, “?Mərig kimiə nīmishawor pən iran mine misor baptaes?”

Kini khani-pən tukun mhamə, “Yimisor baptaes rəmhen kin yame Jon Baptaes rimmor.”

⁴ Kini Pol rini-pən tuk əriə mīmə, “Baptaes yame Jon Baptaes rimmor, in rimmor ye narmamə yamə mine kwəsarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah kapəriə. Mərig Jon Baptaes rimmamni-ərhav mīmə narmamə tukasəkeikei mhani nəfrakisien ye yermamə e tukruə kwasig. Kwən ai, In e Yesu.”

⁵ Kısərig nəgkiarieren a, kīsəsar misor baptaes ye nhag Yesu Yermaru.

⁶ Kisor baptaes, kini Pol rərəhu-pən kwermın ye kapəriə kapə, kini Nanmın Rhakə rimmewaiyu irəriə. Kini iriə kasəgkiar ye nəgkiarieren kape tanə pisin pisin minə, mamhani-ərhav nəgkiarieren yame Kughen rimi vəhsi-pən kimi əriə.

⁷ Iriə fam ipakə twelef.

⁸ Paul rarə aikin meriaji makuə kisisər. In mivən ye nəkwai nıməhuak kape nəmə Isrel, mamətgah kin nini-ərhavyen Nəgkiarieren Huvə. Iriə min kasəgkiar ye nikarin kape Narmaruyen kape Kughen; kini Pol rivi əriə tiksın.

⁹ Mərig narmamə tiksın, kapəriə kapə riskai; khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Kini mamhani hah Swatuk kape Yesu Yermaru ye nımri narmamə. Ror pən, Pol rapəh əriə, mikir narmamə kape Yesu minə, mamhavən. Kini ye nipig fam kimnhavən ye nəkwai nımə ye skul ehə kirik kamni kimə, “Tiranas” masəgkiar kimi narmamə.

10 Kini Pol rimnamarə aikin mapita newk kiraru. Ror pən narmamə kasarə apa tanə a Tarki, yamə mine iriə kwənərəus kape Isrel mine yamə mine iriə kwənərəus kape Gris, iriə m-fam kisərig nəgkiarinen kape Yesu Yermaru.

Kwajikovə minə kape yermamə kirik nhagin e Skeva

11 Kini Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi Pol tuk norien nimtətien pisin pisin.

12 Narmamə kisaiyoh-pən kin neipən akwas kape Pol, mhərik mhavən apa iməriə ikin, kini narmamə kamhamhə kharap, masəsanin, kini nanmin has minə kasəta irəriə.

13 Ikin aikin a, nəmə Isrel tiksın kimisəriwək misarkurao misarkut tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə ye nhag Yesu Yermaru. Mamhani-pən tuk nanmin has minə mhamə, “Yakamni skai pre tuk əmiə ye nhag Yesu, yame Pol ramni-ərhav, mə, ‘!Taksəta!’ ”

14 Kini jif pris, nhagin e Skeva, kafan kwajikovə minə iriə m-fam seven. Iriə kisarkut mə tuksəko-ta min nanmin has minə.

15 Mərig nipig kirik, nanmin has kirik rarar mini-pən tuk əriə mimə, “Yakwirkun ta Yesu mine Pol. ? Mərig kimiə nipa minə e?”

16 Kini yermamə ai nanmin has raməmır iran rhekimter muh əriə. Mapita əriə, meikus-eikus neipən kapəriə. Kini mhoteih-hoteih iriə, kini kisap ye nəkwai nimə kafan, misaiyu kopiə kopiə əmə mamhavən.

17 Nipig nāmә Isrel mine nāmә Gris yamә mine kisarә Efesas kimisәrig nәvsaoyen kın, kimnhagin pik. Kini mhasiai nhag Yesu Yermaru.

18 Kini narmamә khapsaah yamә mine kamhani nәfrakisien ye Yesu kisәrer mhani-әrhav pән tәvhagә hah kapәriә tuk narmamә.

19 Iriә khapsaah yamә mine kasәmtah kimnhapik nәkwәkwә minә kapәriә kape nahak, mamhauә, mhavaan әru ye nimri narmamә. (Narmamә kisәvheikin nimri nәkwәkwә minә a, mane iran rapita fifti milian vatu. *)

20 Ror mәkneikin, nәgkiarinen kape Yesu Yermaru rәsanin min markurao.

21 Kwasig ikin, Pol rimnәrig yerkin mimә tukrirerig min mivәn Jerusalem, mәrig tukrukrao-pән ye provins mir a Masedonia mine Akaea. Rimә, “Tukmә yakvәn ta Jerusalem, jakamәkeikei mivәn min apa Rom.”

22 Mher-pән min kın kafan dikon mir kıraru nhagriu e Timoti mine Erastus kıravән apa Masedonia. Mәrig Pol rimnarә hanә Tarki.

Notgohyen ehuә apa Efesas

23 Ye nipig a in a, notgohyen ehuә kirik apa Efesas tuk Swatuk kape Yesu Yermaru.

24 Kini yermamә kirik ramarә aikin, nhagin e Demetrius. In yarpәkao kape nivhirәkinien narimnar kın silva†. Rimnor nanminar kape kughen piraovin eikuә e, nhagin e Atemis. Kini

19:17: Wok 5:11 * 19:19: Gris ripәh ninuyen 50,000,000 vatu. Mamni mә 50,000 drakma. “Drakma” kirikianә in nәrok wok kape nipig kirikianә. 19:21: Wok 23:11; Rom 1:13 19:23: 2 Kor 1:8

† 19:24: Silva in rәmhen kın aean. Nimrin rhaktә pik.

in mine kafan narmamə minə kisəvrai mamhavəh mane ehuə iran.

²⁵ Kini rokrən kin kafan minə, mine yarpəkao minə min tiksın mə tukhauə kirikianə. Mamni-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksın. Kimiə nakwənharkun ta mə kitawə kamhavəh mane ehuə ye wok kapətawə.

²⁶⁻²⁷ Ye tanə e Tarki, mine ye ikin minə fam ye tanımtanə, narmamə fam kasəhuak kimi kughen e kapətawə. Mərig kimiə nakwəsəm ta mə kwən a Pol, rımauə mivi narmamə khapsaah ye yerkwanu e Efesas markurao ye tanə e Tarki, mamni mə kughen yamə mine narmamə kasor wok irəriə, pəh nien mə iriə kughen əfrakis. Tukmə ror nəgkiarrien kafan rirkun nivəhsi-tayen nehuəyen kape Artemis ruə mor nar apnapig kin. İpakə kwən e rivi narmamə khani hah swatuk kapətawə tuk nivəhyen mane, kini nəgkiarrien kafan ramor min narmamə kasəm oror niməhuak kape Artemis, yame in yerpirig pik.”

²⁸ Kisərig nəgkiarrien a, niehmaa ramhai əriə tuk Pol. Kisokrən apomh mhamə, “!Artemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpirig pik!”

²⁹ Taktəkun əmə narmamə fam ye yerkwanu a kisokrən okrən, misaiyu kwis kwis mhauə mharaptərəkın yemə Masedonia mir a yame kimiwəriwək irisir Pol, nhagriu Gaeas mine Aristakas. Mhaukəkin əriu mhavən ye kwənmhan kape nəukirien.

³⁰ Pol rorkeikei mə tukrəgkiar kimi nəmə aikin, mərig narmamə kape Yesu minə khapəh niseighanien kin.

³¹ Kini gavman minə min kape nəmə Tarki, yamə mine kisorkeikei Pol, kisher-pən kin nəgkiarien misəkeikei kimin mhamə, “Takpəh nivəniyen yerki narmamə minə a.”

³² Narmamə kimnhauvrig-uvrig pik aikin. Masokrən pik, tiksın kimnhani nar kirik; tiksın kimnhani nar pisin kirik. Iriə khapsaah kiseinein mə kimishawor mhavən aikin.

³³ Kini nəmə Isrel tiksın kisəsua-pən kin iriə kirik nhagin e Aleksandra mə tukrivən mərəer ye nimiria. Kini narmamə tiksın ye kwhen a kimnhani-pən tukun mə tukrəgkiar. Rarer, mini-əhu əriə mə tukhapim. Markut mə tukrini-ərhav nəmien kafan.

³⁴ Mərig narmamə kisəm mə Aleksandra in yemə Isrel kirik, kisokrən apomh kwis kwis rivəh aoa kiraru, mhamə, “!Atemis, kughen kape nəmə Efesas, in yerpirig pik!”

³⁵ Kini yamehuə kirik ye yerkwanu a rheximter mini-əhu əriə mimə, “Nəmə Efesas. Atemis e kughen kapətawə, in ravəh nhag ehuə. Kini narmamə fam ye tokrei tanə kharkun mə norien e kapətawə tuk narha-huvəyen tuk niməhuak kafan, mine kapiyer imərhakə kafan yame rimamir misi-faktə ye neai meiwaiyu-pə.

³⁶ Yermamə kirik to ripəh ninien mə yo yakameikuə. Pəh rikimia tukrapnapig. Rapəh nəmhenien mə naksar-mar məkneikin.

³⁷ Nimisərip kwərə mir eikin e, mərig iriu kimirapəh niwəkrəhyen kin nar kirik ye nəkwai niməhuak kapətawə, miripəh nirəni-hahyen nhag pian e, in kughen kapətawə.

³⁸ Tukmə Demetrius mine kafan narmamə kisəm yermamə kirik ror nar kirik ripəh

nəmhenien, kharkun nhavəniēn ye kot, misəm kaonsel. Pəh khavən aikin mhani-ərhav nərigien kapəriə.

³⁹ Tukmə nakasəriḡ min nar kirik mə takhani-ərhav, takasəkeikei mhavən ye kot.

⁴⁰ Məriḡ rīmar əmə mə tikvəh min ətawə kavən ye kot kivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk notgohyen yame kitawə kimisor towēi. Kini kitawə to khapəh nhaniyen nar kirik mə kimnhauə eikin e ye nəkwətəyen towēi tuk naha, meinai nəkwətəyen e, nīpran rirkək.”

⁴¹ Rini ta nəḡkiariēn a, mətapiḡ kin nəḡkiariēn, mher-pən kin əriə kamhavən.

20

Pol rīvən apa Masedonia mine Gris

¹ Kini nəmə Efesas kisotgoh ta misərəhu min nəmərinuyen. Aikin, Pol rokrən kin narmamə kape Yesu minə khauə kirikianə, kini rəvhag kimi əriə. Kini ai maowīə kin əriə, kini mitərhav aikin a, mivən apa Masedonia.

² Mitərhav ye kwənmhan a, kini maməvhag apap kimi əriə mavəhsi-pən nəḡkiariēn rehuə kimi nəmə aikin, muə meriaji-pə Gris.

³ Mamarə apaikin meriaji makuə kisisər. Kwasig ikin, rīmə natukrīvən ye rao kirik mīrerig-pə min Siria, məriḡ əmə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukhauh in mishopni in, kini rarar min ye nərigien kafan kini məriwək əmə mamvən apa Masedonia.

⁴ Rīmavən iriə yemə Berea kirik nhagin e Sopata, in kwajikovə kape Piras, mine yemə Tesalonaeka mir kīraru nhagriū e Aristakas mine Sekandas,

mine yemə Debe kirik nhagin e Gaeas, mine Timoti, mine yemə Tarki mir kiraru nhagriu e Tikikas mine Trofimas.

⁵ Iriə kisəkupən mhavən apa Troas miseito kin əmawə.

⁶ Mərig kimawə yaksəmır misor nəviginien ehuə a yame kamni kimə “Bred yame yis rirkək iran.” Kwasig ikin, yakhavən apa Filipae mhavən ye rao kirik mhavirə miseriaji nıpig kirkirip, kini yakhauə mhavhiak apa yerkwanu ai Troas misofugin kimawə miriə. Misarə miseriaji nəhuakien kirikianə.

Pikwarien kirik rimamhə mımragh mın

⁷ Kini ye Sande, yakhauə misofugin mhavəh Nəviginien Rhakə. Kini Pol raməvhag kimi narmamə, məgkiar meriaji yenpig əru meinai rikin ruh mə tikəni rikwamır kin, in tukrəpəh əriə.

⁸ Kwənmhan yame yimisəkwətə ikin yerpirig pik. Kiruk laet rıpsaah aikin.

⁹ Kini pikwarien kirik nhagin e Yutikas* ramkwətə ye windo. Pol raməgkiar pik, napirien rivəh Yutikas. Kini rapır yeru, mımır misi-faktə ye kwənmhan yerpirig meiwaiyu məwhan. Kisaiyu mhavən misəm ruamhə ta.

¹⁰ Məkneikin, Pol mın reiwaiyu mivən makur, məmır-pən iran.† Məker-pən iran, mımə, “Rikimiə tukrıpəh nəpouyen. !Ramragh əmə!”

¹¹⁻¹² Kini iriə khakır pikwarien a mamhavən. Rikirirə ragien pik meinai in ramragh əmə. Kini kharerig mın mishaktə mhavən mın apa yerpirig,

* **20:9:** Nhage “Yutikas” nıpran rimə “laki.” † **20:10:** Pol ramor rəmhen kin Profet Elaeja kupən ye Fas King 17:17-22.

mhavəh Nəviginien Rhakə misəvigin kwis. Kini Pol rimnəgkiar kimi əriə mivən meriaji reraan. Kini mətə min irəriə.

Pol ramaowiə kin nəməhuak minə apa Efesas

¹³ Aikin, yakharəh rao kirik mhavirə mhavən apa Asos. Yakhamə ta mə kimawə Pol. Mərig Pol, rikin raməsik mə tukrəriwak əmə mikwasig mivən apaikin.

¹⁴ Ruə mitərhav-pə Asos, kimawə min yakhavən ye rao mhavirə mə jakhavən apa yerkwanu kirik nhagin e Mitilen.

¹⁵ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min aikin a, mhavirə mhavən masəmır iruə ye tanə a Kios. Kəni rikwamer min kin, yakhavirə min mhavən ye tanə a kamni kimə Samos. Kəni rikwamer min kin, yakhavən min mhatərhav-pən Maelitas.

¹⁶ Pol rimini-ta mə jakhapəh nisərerien apa Efesas meinai rīpəh norkeikeiyen mə jaksarə pik apa ye kwənmhan a Tarki. In rimnarkut mə jakshai miren mhauə Jerusalem kwasig ikin ror nīpig kape nəviginien ehuə e kamni kimə “Pentekos.”

¹⁷ Nīpig yakhavhiak apa Maelitas, Pol rher-pən nəgkiarien apa Efesas mokrən kin elda minə kape niməhuak mə tukhauə misəm.

¹⁸ Khatərhav-pə, rini-pən tuk əriə mīmə, “Kafak narmamə minə. Kimiə nakwəsəm ta norien kafak nīpig kimmisarə kitawə-mkimə. Ririkakun ye nīpig yimauə Tarki,

¹⁹ yakamor yo mə yo yor atuə kin kape Yesu Yermaru. Mə rikik reiwaiyu nīpig fam. Nīpig m-

fam yakamasək tuk əmiə. Yakaməm rəutən pawk meinai nəmə Isrel kəsarkut mə tukshopni yo,

²⁰ mərig yakpəh nīpəhyen nasituyen irəmiə. Maməwhag ye nīmri narmamə, mine ye nəkwai nīmə mīnə.

²¹ Mamni-ərhav-pən tuk nəmə Isrel mine nəmə tanə pisin pisin mīnə mə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, mhauə tuk Kughen, mishatətə ye Yesu Yermaru.

²² “Kini taktəkun ai, Nanmīn kape Kughen ramarkut tuk yo mə jakvən apa Jerusalem. Yakpəh nīrkunien mə naha nhagin tukror yo aikin.

²³ Nar kīrikianə əmə yakirkun. Yerkwanu yamə mine yakakrao ikīn, Nanmīn kape Kughen ramor kwirig kimi yo mə tukmə yakvən aikin a, jakarə ye nahasien, kini tukpivəhsi-pən yo ye kalabus.

²⁴ Mərig yakmə nīmraghien kafak in nar apnapig əmə. Yakorkeikei mə jakor infamien ye narimnar yame Yesu Yermaru rīmivəhsi-pə mə jakor tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə ye nihuvəyen kape Kughen.

²⁵ “Səm-ru, yakwīrkun ta mə kimiə m-fam yamə mine yakmaurə məm əmiə məvsao kin narmaruyen kape Kughen kimi əmiə, to nakhapəh mīn nisəmien yo tuk nīpig kīrik.

²⁶ Ror pən, taktəkun, yakamni-ərhav mə tukmə yermamə kīrik rīmhə mivən ye nap ehuə, pəh nien mə yo yimneighan kin mə tukrivən‡.

²⁷ Meinai yo yakpəh nəpəhyen nini-ərhav-preyen narimnar fam yame Kughen rorkeikei.

20:23: Wok 9:16; 21:11 **20:24:** Wok 21:13; 2 Tim 4:7 ‡ **20:26:** Pol ramni mīn ye Wok 18:6 “Tukmə Kughen rīvəhsi-pən narpinien kimi əmiə, mərig kapəmiə atuk.”

28 “Takasərig əmiə mine narmamə yamə mine Nanmin kape Kughen rimmərəhu-pən əriə ye kwermimiə. Takasarha huvə tuk nəməhuak kape Kughen rəmhen kin yermamə kape narhahuvəyen tuk kafan sipsip, meinai Kughen rimivəh əriə kin nitaw Yesu Yermaru.

29 Yakwirikun ta mə jakəta irəmiə, kini ai narmamə yamə mine kisəmhen kin kuri aparu minə tukhauə tuk əmiə misəs əmiə - sipsip minə kape Kughen.

30 Kini kimiə tiksın tukhauə mhaukrekin nəfrakisien mə tukhavi-ta narmamə kape Yesu minə khakwasig kin əriə.

31 !Ror pən, takasəkeikei masərig əmiə! Rikimiə tukraməsik mə ye newk kisisə, yimipəh nəpəhyen norien kwirig kimi əmiə yenpig-yenpig mine yenaiyu, kini mamasək tuk əmiə.

32 “Kini taktəkun ai, yakamərəhu-pən əmiə ye kwermi Kughen; rikimiə tukraməsik nəgkiarien kin nihuvəyen kafan. Nəgkiarien a ror əmiə nakhaskai mavəhsi-pən nihuvəyen kimi narmamə kape Kughen minə fam.

33 Rikik ripəh nəkrəhyen kin nautə uə neipən kape yermamə pisin.

34 Kimiə nakwənharkun ta mə yo pisin əmə yakaməmnhawk tuk naha nhagin yame yo mine kafak narmamə minə yaksəkwakwə kin.

35 Naha nhagin yame yakamor, yakamhajoun əmiə kin mə takasəkeikei misor wok mhavəh mane tuk nasituyen ye yavən has minə. Rikitawə

20:28: 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4 **20:29:** Mat 7:15; Jon 10:12

20:31: 1 Tes 2:11 **20:34:** 1 Kor 9:11-12 **20:34:** Wok 18:3;

1 Tes 2:9

tukraməsik nəgkiarfen yame Yesu Yermaru rimiini mīmə, ‘Nivəhsi-pənien rapita nivəhyen.’ ”

³⁶ Pol rəgkiar fam, kasənimkur misəhuak.

³⁷ Kini iriə misasək pik misəker-pən ye Pol masəkei kimin misaowiə kin.

³⁸ Khakwasig kin misəriwək mhavən miseriaji a rao ikin. Rikiriə rarkwəpir mhawor Pol rimiini mə iriə tukhapəh min nisəmien in tuk nipiğ kirik.

21

Pol rima tukrivən Jerusalem

¹ Yimisaowiə-ta kin əriə, mhavən ye rao mhavirə mhavən atuatur apa ye tanə kirik kamni kimə Kos. Kəni rikwamer kin, yakhavirə mhavən ye tanə kirik kamni kimə Roj. Mhatərhav min aikin, mhauə min mhavhiak ye tanə kirik kamni kimə Patara.

² Aikin misəm rao kirik rima tukrivən apa Fonisia. Yaksat-pən iran mhatərhav min.

³ Mhavirə misəm min tanə ehua kirik kamni kimə Saepreas, mhakurao pihuu. Mhavirə mamhavən Siria. Mhavhiak apa Taea mə tukpik-ta narimnar ye nəkwai rao a.

⁴ Yaksarə aikin mhavən, misəm narmamə tiksın kape Yesu, misarə kimawə miriə miseriaji nəhuakien kirikianə. Kini Nanmin kape Kughen rəgkiar kimi əriə mə tukhavən misor kwirig kimi Pol mə tukripəh nivənien apa Jerusalem.

⁵ Yaksarə miseriaji nəhuakien kirikianə ror infamien, yakhatərhav mharpin mamhavən. Kini narmamə minə aikin kape Yesu mine kapəriə narmamə minə kamhakwasig kin əmawə mhauə ye

nīkar-kar tahik. Aikin, yaksənimkur misəhuak kwis.

⁶ Kini misaowia kin əmawə minə. Yakhavən min ye rao a; kini iriə kharerig-pə iməriə ikin.

⁷ Kini rao ritərhav Taea maiyu muə Toleme. Yakhavhiak, mhavən misəm nəməhuak minə. Masəmīr kimawə miriə nipiḡ kirikianə.

⁸ Kəni rikwamer kin, yakhatərhav min mhavirə mhavən, mhavhiak apa Sisaria. Mhavən imei kwən kirik nhagin e Filip. In yermamə kape narkuraoyen mini-ərhav Nəḡkiarien Huvə kape Kughen. Kupan, in kirik ye narmamə seven yamə mine kasasitu ye aposol minə.*

⁹ Kafan nipiakwəskəh kuas, khapəh hanə nisarkurəkien. Iriə a profet minə.

¹⁰ Yaksarə aikin nipiḡ tiksīn, profet kirik, nhagin e Agabus, risi-pən apa Judia muə.

¹¹ Muə, məm əmawə kini mirəh kətətut kape Pol, məkis atuk kwermīn mine nihun kin, mimə, “Nanmīn kape Kughen ramni mimə, ‘Kwən e, kafan e kətətut, namehuə kape nəmə Isrel minə apa Jerusalem taksərkis-ətərkīn in məkneikin, misərəhu-pən in ye kwermi nəmə Rom.’ ”†

¹² Yaksəriḡ nəḡkiarien a, kimawə nəmə iku yaksəkeikei kimi Pol mə tukriḡpəh nivənien apa Jerusalem.

¹³ Məriḡ Pol rīmə, “Kimiə naksasək, rikik rarkwəpir. Məriḡ, səmru, yakpəh nigīnien tuk

* **21:8:** Kivəh-si haktə narmamə minə a ye Wok 6:1-7. **21:10:** Wok 11:28 † **21:11:** Profet e Agabus ramor rəmhen kin profet minə kupən, mor drama kirik yame ror nuhpikinien, kini ai, mhoprāi-pən kimi narmamə. Ēmru Fas King 11:29-39, Ezekiel 4:3, mine Aes 20:2-4.

nīvānien ye kalabus tuk nīniyen nhag Yesu Yermaru. Kini yakeighan kin mə jakmhə tukun apa Jerusalem.”

¹⁴ Yakhani-əhu pawk Pol, mərig in rapəh nīpəhyen. Kini yaksəpəh, mhamə, “Kīmawə yaksəhuak mhamə tukror rəmhen kin yame Yesu Yermaru rorkeikei.”

¹⁵ Kini ai, yaksor apnəpenə tuk nītərhavyen məriwək mhauə Jerusalem.

¹⁶ Nəmə Sisaria tiksīn kape Yesu mīnə khakwasig kin əmawə. Mhakir əmawə mhavən imei yemə Saepiras kirik nhagin e Nason. In yermamə kirik yame rīmnəkupən mīkwasig kin Yesu. Yaksapir ye nəkwai nīmə kafan.

Pol rīvən Jerusalem

¹⁷ Yakhavən mhatərhav-pən Jerusalem, nəməhuak mīnə kisəm əmawə, rikiriə ragien.

¹⁸ Kəni rikwamer kin, kīmawə Pol yakhavən mīsəm Jemes. Elda mīnə kape nīməhuak kasəmīr mīn aikin.

¹⁹ Pol rərer mīni vi vi əriə kini məvsao kin narīmnar fam əgkəp a ye kafan nəriwəkien yame Kughen rīmnor kimi nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə.

²⁰ Kisərig nəgkiarīen a kape Pol, khavəh-si haktə nhag Kughen. Mhani-pən tuk Pol mhamə, “Piak. Əm-ru. Taktəkun ai nəmə Isrel kisəmhen kin taosen rīpsaah khani nəfrakisien ye Yesu, kini iriə fam mīn khaskai tuk nīraptəəkīn-tīm-tīm-ien loa kape Moses.

²¹ Kwəsərig ta nəvsaoyen kin ik mə ik nakamhājoun nəmə Isrel yamə mīne kasarə ye tanə pīsīn

pisin mə tuksəpəh loa kape Moses. Masərig mīn mə ik nakamni-pən tuk əriə mə tukhapəh nisəsīg-pənien nīpīkwarien kapəriə mīnə. Kini mhapəh nharaptərəkinien narəyen kape nəmə Isrel.

²² Iriə tuksərig mə nakuauə ta. ?Tukshawor-pən iran mīne?

²³ Rhuvə mə takor nəkwai-mawə. Əm-ru, narmamə kuas kasəmire ikīn e kwəharpen ta nətərigien kīrik kapəriə kimi Kughen.‡

²⁴ Tikianakwamer, takikwasīg kīn əriə mivəh nīmri nar mīragh mīnə kape sakrefaes, kīni naksor sakrefaes tuk nəspirien əmiə miriə, mə iriə tukharkun nisəkis-tayen nīkwəneriə, rəri-pən loa kapətawə. Pəh kəm kīrkun mə ik nakaməri-pən fam loa kapətawə. Mə nəgkiarien yame kamni iram, neikwəyen fam.

²⁵ Mərig ye nīkarīn kape nəmə tanə pisin pisin mīnə e yamə mīne kwənhani-ta nəfrakisien ye Yesu, kitawə kwəsher-pən ta nəkwəkwə kīrik kimi əriə mhani-əhrav-pən nəgkiarien kapətawə. Mhani mhamə tukhapəh nisənien nəvigīnien yame kamoh kīvaan əru tuk nəhuakien kimi nanmī kughen eikuə mīnə. Mhapəh nisənien nītə. Mhapəh nisənien nar mīragh yame kaməvīt-əpni, meinai nītawīn raməmīr hanə ye nīpran. Mhapəh nisor-haspən-ien kimi nīpiraovīn.”§

²⁶ Kəni rīkwamer kīn, Pol rīkīr nəmə mīnə a, mhavən mə tuksor apnəpenə tuk sakrefaes tuk nəspirien. Kini Pol rīvən ye nəkwai Nimə Ehuə

‡ **21:23:** Promis e kīmisor kamni kīmə “Nasiraet promes” rəmhen kīn yame Pol rīmnor ye Wok 18:18. **21:24:** Nam 6:1-20; Wok 18:18

§ **21:25:** Nəkwəkwə kīmnharai raməmīr ye Wok 15:23-29.

kape Kughen mini-əsah-pən ye nīpīg yame tuksor infamien ye nəspirien kapəriə, kini pris tukriwaan əru atuə kin kapəriə narmiragh minə.

Nəmə Isrel kharaptərəkīn Pol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen

²⁷ İpakə nīpīg seven a kape nəspirien ror infamien, nəmə Isrel tiksīn yamə mine kimnhatərhav Tarki mhauə ye Nimə Ehuə kape Kughen misəm Pol. Misor narmamə kisarar mhani-hah Pol, khavən mharaptərəkīn in

²⁸ misokrən apomh mhamə, “!Ah! !Nəmə Isrel! Sasitu. Kwən e in e yame in ramarkurao ikin minə mamhajoun narmamə mamor əriə kamhani hah ətawə. Mamor narmamə khapəh nhasiayen loa kape Moses mine Nimə Ehuə kape Kughen. Kini taktəkun ai rikir nəmə Gris tiksīn mhauə ye nəkwai nimə e kapətawə kasor kwənmhan rhakə e raməmkimik.”*

²⁹ (Kamhani məknakin meinai kupən kimisəm yemə Efesas a, nhagin e Trofimas, rameriwək iriu Pol apa yerkwanu. Kini khamə-ta mə Pol rimikir in muə ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen).

³⁰ Nəgkiarien a ror nəmə Jerusalem kisarar misaiyu mhauə mharaptərəkīn Pol, mhaukəkin mhatərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen. Taktəkun əmə pris minə kisətapig ye nəkwai nimə a.

³¹ Mhamə tukshopni Pol. Kini əmə aikin, yamehuə kape mobael minə kape nəmə Rom rərig

21:26: 1 Kor 9:20 * **21:28:** Kamni-əhu mə narmamə pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel tukhapəh nisauru-pənien ye nimə ehua kape Kughen. **21:29:** Wok 20:4

nəvsaoyen mə kasor norien hah ehuə kirik apa Jerusalem.

³² Taktəkun əmə yamehuə kape mobael minə a rikir mobael minə mine namehuə minə kapəriə, misaiyu mhavən tuk narmamə minə a. Narmamə minə a kisəm yamehuə kape mobael mine kafan narmamə minə; kini kisəpəh nhauhyen Pol.

³³ Kini yamehuə kape mobael minə a ruə ipakə tuk Pol mini-pən tuk mobael minə mə tukharaptərəkin in. Mharkwəji in kin jen kiraru. Kini in raiyoh-pən əriə mimə, “?Naha e yermamə? ?Rinnor naha?”

³⁴ Kini narmamə a kisokrən apomh. Tiksin kamhani nar kirik; kini tiksin kamhani nar pisin. Kasokrən pik, yamehuə kape mobael ripəh nəmien nəfrakisien. Mini-pən tuk mobael minə mə tukharəh Pol mhavən ye nəkwai nimə kape mobael.

³⁵ Khakir Pol misəriwək, ipakə əmə kiseriaji kwəruə. Narmamə kamhasig-sig pik əriə minə, ror pən mobael minə kimnharəh-si haktə Pol mharəh mhavən.

³⁶ Narmamə minə kimnhakwasig kin əriə masokrən apomh mhamə, “!Shopni! !Shopni!”†

Pol ramni-ərhav nəmien kafan

³⁷ Ipakə əmə mobael minə kharəh Pol misauru-pən imə, in raiyoh-pən yamehuə kape mobael minə mimə, “?To yakəgkiar kəskəh kimik uə?”

Kini yamehuə ai rakur mimə, “?Rhawor? ?Ik nakirkun niniyen nəgkiarien kape nəmə Gris?”

† **21:36:** Narmamə kimisokrən ye Pol məknakin rəmhen kin in e kimnokrən ye Yesu ye Luk 23:18.

³⁸ Yakmēta mē ik yemē Ijip a yame apa kupən rīmnərer mamni-hah gavman. Kwasig ikin mamkir narmamə fo taosen mamhauh narmamə, mamhavən misarə apa ye tīpəvsik.”

³⁹ Mərig Pol rini-pən tukun mīmə, “Nikam. Yo, yemə Isrel. Yimnharha apa yerkwanu ehuə a Tasas, ye provins a Silisia. Pəh yo, pəh yakəgkiar kimi narmamə mīnə a.”

⁴⁰ Kini yamehuə kape mobael mīnə a reighan kin. Kini Pol rərer aikin, mīni-əhu əriə mə tukhapim. Kini khapim, in rəgkiar kimi əriə ye nəgkiarīen kape nəmə Isrel mīmə,

22

¹ “Piak mīnə mīne tatə mīnə, takasəkeikei misətərig kin yo. Pəh jakni kafak nərigien kimi əmiə.”

² Kini iriə kisərig in raməgkiar ye nəgkiarīen atuatur kapəriə, khapim apīs-apīs.

Kini Pol rīmə,

³ “Yo yemə Isrel kirik. Yimnarha apa yerkwanu a Tasas ye provins a Silisia. Mərig yimnehuə ye yerkwanu e Jerusalem. Kwən a Gamaliel rīmnhajoun yo ye Loa kape riptawə mīnə mə jakəri-pən atuatur. Kini ye nīpig ai yimnəsanin tuk norien narimnar yame Kughen rorkeikei rəmhen kin əmiə m-fam e taktəkun.

⁴ Apa kupən, yimnamuh narmamə yamə mīne kasəri-pən Swatur kape Yesu Yermaru, mamhopni əriə. Yimnamraptərəkīn narman mīne nīpiraovīn maməhi-pən əriə ye kalabus.

⁵ Nægkiarien e, hae pris mine narmamə kape kaonsel minə kharkun nhaniyen mə nəfrakisien; meinai nīpig kirik, kimnhavəhsi-pə nəkwəkwə kirik mhamə jakvəh mivən apa Damaskes mivəhsi-pən kimi nəmə Isrel aikin mə yakuauə mə jakraptəəkīn narmamə kape Yesu minə mhakir əriə mhauə e Jerusalem mə tukup əriə.

⁶ “Nīpig a, yimnaməri-pən swatuk a muə ipakə tuk Damaskes, kini ipakə tuk yerkwēiha, taktəkun əmə, yimnəm nikhakien rīsī-pən ye napuə məsia-pen-pə yo.

⁷ Yakmīr meiwaiyu, kini məriḡ nægkiarien kirik rīmīni-pə tuk yo mīmə, ‘! Sol ! Sol! ? Rhawor nakamor ahah pə məkneikīn kimi Yo?’

⁸ “Kini yaknaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ?Ik pa en?’ Kini In rīni-pə tuk yo mīmə, ‘Yo Yesu e, yemə Nasaret, yame ik nakamor ahah pə kimi Yo.’

⁹ Kini narmamə yamə mine kimnhakwasig kīn yo ye swatuk kisəm əmə nikhakien a, məriḡ khapəh nisəriḡien nægkiarien kape yermamə ai yame raməḡkiar kimi yo.

¹⁰ Kini yimnaiyoh-pən In mīmə, ‘Yermaru. ? Jakhawor pən iran mine?’ Kini Yesu Yermaru rīni-pə tuk yo mīmə, ‘Hekimter, mivən apa Damaskes. Ikin en, tukni-pre mə takhawor pən iran mine.’

¹¹ “Nikhakien a rīmnesia-pen pik nīmrik, mor nīmrik rīpis. Kini narmamə yamə mine kamhakwasig kīn yo khavəh kwermik mhakir yo mhavən Damaskes.*

¹² “Aikin a, kwən kirik aikin nhagin e Ananaes. In raməri-pən huvə Loa kapətawə. Kini nəmə Isrel

* **22:11:** Kaməvsao kīn narimnar minə e ye Wok 9:2-5.

aikin kamhasiai p̄ik in.

¹³ In ruə marer ipakə tuk yo, m̄imə, ‘Piak Sol, ! N̄imr̄im tukrhuvə m̄in!’ Ye n̄ip̄ig əmə m̄in ai, n̄imrik rimahuvə m̄in. Kini yakəm in.

¹⁴ “Kini in rimə, ‘Kughen kape kaha m̄inə kapətawə In rim̄irpen-ta ik mə ik takirkun nar̄imnar yamə m̄ine In rorkeikei. Kini mə ik takəm Yermamə Atuatuk a kafan, kini m̄ərig n̄əgkiarien kafan.

¹⁵ Takaməkeikei m̄ivən m̄ini-ərhav tuk narmamə m-fam nar̄imnar yame ik n̄imnəm mam̄ərig.

¹⁶ Takpəh n̄iwhinien. Hekimter, məhuak kimi Yesu, mor baptaes, m̄ipəh pəh rəspir təvhagə hah kafam.’

¹⁷ “Kini yakm̄ərerig-pə m̄in muə Jerusalem, m̄ivən məhuak ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini m̄əm n̄əm̄əravyen k̄irik.

¹⁸ M̄əm Yesu Yermaru r̄ini-pə tuk yo m̄imə, ‘! Hai m̄iren! M̄əta aihuaa Jerusalem. Meinai n̄əmə iku tukhani neikuəyen ye n̄əgkiarien kafam yame nakamni irak.’

¹⁹ “Kini ȳim̄ini-pən tukun m̄imə, ‘Yermaru. Iriə kharkun huvə mə in apa kupən yo ȳim̄namvən ye n̄əkwai nimə kape nofuginien kapəriə mamrapt̄ərək̄in narmamə yamə m̄ine kamhani n̄əfrakisien iram, mamuh əriə.

²⁰ Kini n̄ip̄ig k̄im̄narkwhopni kwən a Steven, n̄itaw̄in raiyu meinai in ramn-iərhav Ik, m̄ərig yo m̄in ȳim̄nam̄erer k̄imawə miriə, kini rikik rimnagian tukun. Kini yo ȳim̄namarha huvə tuk sot kape narmamə kimisarkwhopni in.’

21 “Məriḡ Yesu Yermaru rini-pə tuk yo mīmə, ‘Takvən. Yo yakamher-pən kīn ik isok mə takvən tuk nəmə tanə pīsīn pīsīn mīnə.’”†

Nəmə Jerusalem kīmnhamə tukshopni Pol

22 Kīni narmamə aikīn kisətəriḡ huvə kīn nəḡkiariēn kape Pol mhavən mīsəriaji nəḡkiariēn infamīēn kafan. Məriḡ kisəriḡ nəḡkiariēn a, kisokrən ehuə mhamə, “!Shopni in! Kwən a rīpəh nəmheniēn mə tukramragh.”

23 Aikīn, kisokrən apomh, mīsəpəkiək-ta kīn sot kapəriə mīsərəsuun kīn nīmokrur.

24 Kīni yemehuə kape mobael kape nəmə Rom rīmīni-pən tuk mobael mīne mə tukharəh Pol mhavən imei mobael. Kīni mīni-pən tuk əriə mə tuksərkis-ərkis Pol mə in tukrīni-ərhav mīmə rha-wor nəmə Isrel kamhani hah pīk məkneikīn in.

25 Kasarkis-ətərəkīn hanə in, mə tuksərkis-ərkis in, kīni Pol rini-pən tuk yamehuə kape mobael kīrik yame ramərer ipakə mīmə, “!Eh! Yo yemə Rom e. Rīpəh natuatukīēn mə tukərkis-ərkis yemə Rom kīrik yame kīpəh hanə nəmīēn mə in rīnnor nar has kīrik.”

26 Yamehuə a kape mobael rəriḡ nəḡkiariēn a, mīvən mīni-əsaah-pən iran tuk yermaru kape mobael. Kīni mīmə, “!Eh! ?Naha e nakamor? Kwən a in yemə Rom atuatur.”

27 Kīni yermaru a ruə məm Pol. Maiyoh-pən in mīmə, “!Eh! ?Takni huvə mə ik yemə Rom əfrakis uə?”

Kīni Pol reighan kīn.

† 22:21: Kīrai narīnnar e ye Wok 7:54-8:1. 22:25: Wok 16:37

²⁸ Kini yermaru a rini-pən tukun mimə, “?Rhawor? Yo yimnərok mane ehuə tuk neighanien kin yo mə jakuə yo yemə Rom.”

Mərig Pol rini mimə, “Rimik in yemə Rom. Ror məkneikin, yo yemə Rom.”

²⁹ Taktəkun əmə mobael yamə mine kasərer matuk mə tukhauh Pol, kisakur kin, misəta iran. Kini yermaru kape mobael a rirkun mə Pol in yemə Rom, miğin pik meinai in ruərkwəji-ta Pol kin jen.

Pol ramərer ye nimir kaonsel

³⁰ Kəni rikwamer kin, yermaru kape mobael rorkeikei mə tukrərig atuatur mə rhawor nəmə Isrel kamhani hah Pol məknakin, kini rher-pən nəgkiarien kimi jif pris minə mine narmamə kape kaonsel minə mə tukhauə kirikianə. Kirisin-ta jen yame kimirkwəji Pol kin, kikir, kavən kərip in ramərer ye nimir kaonsel.

23

¹ Kini Pol rarha tim tim ye narmamə kape kaonsel, kini mimə, “Yo minə tiksın. Yakaməm norien kafak mə ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun, yo yorwok atuatur kape Kughen ye nimir Kughen.”

² Pol rəgkiar məknakin, kini hae pris e Ananaeas rini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə tuk Pol mə tuksəsik nəkwan.

³ Mərig Pol rīmīni-pən tukun mīmə, “Nīkam. Ik yarpəkao kīrik,* Kughen tukrəsik ik. ?Rhawor? Nakamkwətə eikīn e mə takəkīr yo ye Loa kapətawə, mərig nīmīni mə kīrik tukrəsik yo, naknakəpīr ta Loa en!”

⁴ Kīni narmamə yamə mīne kasərer ipakə tuk Pol khani-pən tukun mhamə, “!Eh! Takpəh nəgkiar-hah-yen kīmi hae pris e kape Kughen.”

⁵ Kīni Pol rīmə, “Yo mīnə tīksīn. Yakīrkun mə Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, ‘Takhapəh nisəgkiar-has-pənien kīmi yermaru kapəmiə;’ (*Eks 22:28*) mərig yīmīpəh nīrkunien mə kwən a in hae pris.”

⁶ Kīni Pol rəm əriə mīrkun mə iriə tīksīn Sadusi mīnə, kīni tīksīn Farisi mīnə, rokrən ehua kīn əriə mīmə, “Yo mīnə tīksīn. Yo Farisi kīrik. Kīni rīmīk mīne rīpīk mīnə, iriə Farisi mīnə mīn. Mərig kamərip yo e ye nīmri mīrh meinai yakamni nəfrakisien mə Kughen tukror narmamə yamə mīne kwənhamhə, tukhamragh mīn.”

⁷ Pol rəgkiar məknakīn, taktəkun əmə Farisi mīnə mīne Sadusi mīnə kasotgoh kīmi əriə mīnə. Kīni narmamə kape kaonsel a kasowhai kīraru.

⁸ Meinai Sadusi mīnə khamə narmamə yamə mīne kwənhamhə ta to khapəh nhamragh-mīnien. Iriə mhamə agelo rīrkək mīne nanmīn rīrkək. Mərig Farisi mīnə kamhani mə nar misīr a, irisīr nəfrakisien.

* **23:3:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə Pol rīmīni-pən tuk hae pris a Ananaes mīmə, “Ik nakəmhen kīn kapier kīmnəspir-ta mərig rəmkiarik hanə.” Mərig nīprai nəgkiarien a rīmə, “Ik yarpəkao kīrik.” **23:3:** Mat 23:27 **23:6:** Wok 26:5 **23:8:** Luk 20:27-40

⁹ Nəgkiarĭen kapəriə ramhaktə. Kısokrən apomh. Kĭni nəmhajoun kape Loa kape Moses yamə mĭne iriə Farisi mĭnə, kĭmĭshekĭmter mhani skai mhamə, “Kĭmawə yakhapəh nĭsəmĭen mə kwən e rĭmnor nar kĭrik yame rapəh nəmhenĭen. ?Tukmə ror nanmĭn uə agelo kĭrik rĭmauə məgkiar kĭm in uə?”

¹⁰ Kĭni kĭsotgoh pĭk, kĭni mhauh əriə mĭnə. Yer-maru a kape mobael rəm rĭkin rĭmnəsĭk mə nar-mamə tuksəpĭk Pol, kĭni rĭni-pən tuk mobael mĭnə kafan mə tukhavən mharəh Pol mharerĭg mhauə mĭn ĭmei mobael mĭnə.

¹¹ Yenpĭg, Yesu Yermaru rĭtərhav-pə tuk Pol mĭni-pən tukun mĭmə, “Pol. Takpəh nĭgĭnĭen. Nakwəni-ərhav ta Yo eikĭn e Jerusalem, kĭni ik takaməkeikei mĭvən apa Rom mor mĭn məknenkĭn.”

Nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni Pol

¹² Kəni rĭkwamer kĭn, nəmə Isrel tĭksĭn kĭsəkwtə kĭrik mamharai mhun mə tukshopni Pol. Kĭni mhani kwis mə tuksəpəh nəvĭgĭnĭen mĭne nĭnimĭen, mĭserĭaji nĭpĭg yame tukshopni Pol iran.

¹³ Narmamə yamə mĭne kamharai mhun nəgkiarĭen a, rapita foti.

¹⁴ Kĭni mhavən tuk jif pris mĭnə mĭne nəmehuə mĭne kape nəmə Isrel mhani-pən tuk əriə mhamə, “Yakwənhani kwis ta mə jaksəpəh nəvĭgĭnĭen mĭserĭaji nĭpĭg yame jakshopni Pol iran.

¹⁵ Kĭmiə mĭne narmamə kape kaonsel mĭnə taksher-pən nəgkiarĭen kĭmi yermaru kape mobael mĭnə mĭsaiyoh pən in mə tukrĭkĭr Pol

muə pəh rərer mīn ye nīmrimia. Meikuə ye yermaru a mə naksorkeikei mə taksəm əpu mīn Pol. Pəh kimawə jakasəmīr ye swatuk maseito kīn in tukramuə ye swatuk, kīni yakshopni in.”

¹⁶ Mərig nukwai Pol rīmnərig nəvsaoyen kīn, rarar mīvən imei mobael mīnə mīni-əsah-pən tuk Pol.

¹⁷ Kīni Pol rokrən kīn yamehuə kape mobael kīrik mīni-pən tukun maməkeikei kīmin mīmə, “Takikīr pīkwarien e mīvən kīmi yermaru kape mobael mīnə. In ravəh nəgkiarien kīrik mə tukrīni-ərhav-pən tukun.”

¹⁸ Məkneikīn yamehuə a rīkīr pīkwarien a mīvən kīmi yermaru kape mobael mīnə. Kīni mīmə, “Kwən e Pol, yame raməmīr ye kalabus, rīmnaiyoh yo mə jakikīr pīkwarien e muə məm ik. Meinai in ravəh nəgkiarien kīrik tukrīni-pre tuk ik.”

¹⁹ Kīni yermaru a kape mobael raturəm-pən kīmi pīkwarien a mīravən iriu pīsīn əmə. Kīni raiyoh-pən mīmə, “?Nakmə takni-pə naha tuk yo?”

²⁰ In rīmə, “Nəmə Isrel kwənnharai mhun ta nəgkiarien kīrik mə tukianəkwarīr, kisaiyoh-pre ik mə ik takikīr Pol mīvən ye kaonsel kapəriə. Mə tukseikuə iram mə iriə kisorkeikei mə tuksəm əpu mīn Pol.

²¹ Mərig yakamaiyoh ik mə takpəh norien nəkwairiə, meinai iriə tīksīn, rapita foti, kaserkwaig ye nīkar swatuk mamhawhin mə tukshopni in. Kwənhani kwis ta mə tuksəpəh nəviginien mīne nīnimien mīseriaji nīpīg yame tukshopni Pol iran. Kasərer matuk maseito kīn əmə ik mə takor nəkwairiə.”

²² Kīni yermaru kape mobael a rīmnor kwirīg kīmi pīkwariēn a mīni-pən tukun mīmə, “Takpəh nīni-ərhavyēn tuk narmamə mə ik nīmīni-pə nəgkiariēn a tuk yo.” Kīni in mher-pən kīn in ramvən.

Yermaru kape mobael rher-pən kīn Pol apa Sis-aria

²³ Kīni yamehuə kape mobael mīnə a rokrən kīn yamehuə kafan kīraru mīni-pən tuk əriū mīmə, “Kīmiru takravən mwəfugin nukwao kīrik kape mobael mīnə. Mobael yamə mīne kaseriwək əmə, iriə fam 200; mīne mobael kape kwenhao mīnə iriə fam 200, mīne mobael yamə mīne kasəkwətə ye hos, iriə fam seventi. Taksor apnəpenə tuk nīvənien apa Sisaria ye naen klok yenaiyu.

²⁴ Mīsor apnəpenə ye hos tīksin kape Pol mə in tukramvən huvə muə tuk gavman a Filiks.”

²⁵ Kīni yermaru kape mobael a rīrai nəkwəkwə kīrik mīvəhsi-pən kīmi yamehuə mir a mīravən kīmi gavman a. Nəkwəkwə a ramni mīmə,

²⁶ Filiks, yakamni “Rhuvə” tuk ik. Ik yamehuə əfrah.

Yo Klodias Lisias, yakamrai nəkwəkwə e raurə kīmik.

²⁷ Kwən e Pol, nəmə Isrel kwənharaptərəkīn ta, ipakə əmə kīshopni in. Mərig yo yīmnərig nəvsaoyen kīn mə in yemə Rom atuatur, kīni yīmnhavən kīmawə kafak mobael mīnə mharəhsi-ta in tuk əriə mhavəh mīragh in.

²⁸ Yakmīmə jakəm-ru mə rhawor e kamhani hah in. Kīni yo yīmīkir mīvən ye kaonsel kapəriə.

²⁹ Məm mə in rīmipəh norien nar hah kirik yame to rīmḥə tukun, uə yame tukvəhsi-pən in tukun ye kalabus. Kasəgkiar-əgkiar əmə tuk narəyen kapəriə.

³⁰ Mərig kwasig ikin, yimnərig nəvsaoyen kīn mə nəmə Isrel kamharai mhun mə tukshopni in, məkneikin, yimnher-pre kīn kimik. Kīni mīni-pən tuk tikmīr mīnə kafan mə tukhauə mhani kapəriə nərigien tuk ik.

In əmə e nəgkiarīen kafak.

³¹ Məkneikin, mobael mīnə kasor nəkwai yer-marū kape mobael. Yenpig, khakīr Pol mhavən mīseriaji yerkwānu kirik kamni kīmə Antipatris.

³² Kəni rīkwamer kīn, mobael mīnə yamə mīne kisaiyu ye hos iriə pīsīn əmə khakīr in mhavən. Mərig mobael mīnə tiksīn kharerīg mamhavən iməriə ikin.

³³ Kīni iriə a khakīr in mhavən apa Sisaria, kīni mhavəhsi-pən nəkwəkwə a kīmi gavman a Filiks, kīni mīsərəhu-pən Pol ye kwermīn.

³⁴ Gavman a rəvheikin nəkwəkwə a maiyoh-pən Pol mīmə, “? Ik yemə hiə?” Nīpig rərig mə Pol rīmatərhav a Silisia,

³⁵ rīni-pən mīmə, “Pəh khawhin tikmīr mīnə kafam tukhauə eikin e, kīni en, jakərig kafam, məkir.” Kīni mīni-pən tuk kafan mobael mīnə mə tukhavəhsi-pən Pol ye nīmə kape gavman kamni kīmə, “Nīmə ehūə kape King Herod.” Mharaptərəkīn in apaikīn.

24

Pol rimmərer ye nimir Filiks

¹ Nipig kirkirip ruə mivən, kini hae pris a, Ananias, rəsok prah iriə namehuə minə tiksın kape nəmə Isrel, mine loea kirik nhagin e Tetalas, khauə Sisaria. Khauə, mhatərhav-pə, misərer ye nimir gavman a Filiks. Kini mamhani hah norien kape Pol.

² Misokrən kin Pol rivən imə, kini kwən ai Tetalas ramni hah pən Pol kimi Filiks, mamni mimə, “Filiks, ik yamehuə əfrah. Ik nakamkir tanə kapətawə ye nirkunien huvə kafam, ror pən kitawə kisarə ye nəmərinuyen ror tu. Ik nakaməruhu atuatur nimirghien eikin e.

³ Nipig fam, narmamə m-fam rikiriə ramagien tuk ik, masəgnəgin ik.

⁴ Yakpəh norkeikeyen mə jakoriah pik ik, jakəgkiar kəskəh əmə, nakətərig kin.

⁵ Kimawə yakwəsəm ta mə kwən a Pol in yemə has kirik. In nuknei norien has ripsaah. Ramarkurao ye tanə minə, mamor nəmə Isrel minə kasotgoh kimi əriə minə. In yamehuə kirik kape nəhuakien eikuə e kape yemə Nasaret ai Yesu.

⁶ In mamarkut mə tukror Nimə Ehuə kape Kughen rəmkimik ye nimir Kughen. Məkneikin, kimawə yakharaptəkin.

⁷ Mərig yamehuə kape mobael minə e Lusias, rimivəhsi-ta ye kwermimawə. Mher-pə kin nəgkiarien kimi tikmir minə kafan mə tukhauə masəm ik.*

24:5: Wok 17:6 **24:6:** Wok 21:28-30 * **24:7:** Keinein mə Luk rimirai v. 7 uə yarmə rimirai, meinai ves 7 rirkək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman.

⁸ Kini tukmә nakaiyoh-pәn Pol kin norien kafan, takәm mә nәgkiarien kapәmawә rәfrakis.”

⁹ Mәkneikin nәmә Isrel kamharpin nәgkiarien a, mamhani mhamә, “Nәgkiarien a in nәfrakisien.”

¹⁰ Kini ai, gavman a rәwhan kapәn kapә kin Pol mә tukrәgkiar. Kini Pol rimә, “Yemehuә. Yakirkun huvә mә newk ripsaah ruauә muavән ta, nakamәkir nәmә eikin e. Ror pәn, rikik ragien pik tuk nini-preyen norien kafak.

¹¹ Rimar әmә tuk ik tuk nәmien mә nipig twelef e ruauә muavән ta, yimnhaktә fiak mivән Jerusalem mә jakәhuak.

¹² Nәmә Isrel a khapәh nisәmien mә yakamotgoh kimawә narmamә tiksın ye nәkwai Nimә Ehuә kape Kughen. Mhapәh nisәmien mә yo yakamәvi niehmaa kape narmamә ye nәkwai nim kape nofuginien minә kape nәmә Isrel mine yerkwanu minә.

¹³ Kini khapәh nishajoun-atuatukien kimik mә nәgkiarien yame kamni irak ai taktәkun in nәfrakisien, meinai in neikwәyen.

¹⁴ Mәrig yo yakamni-pre tuk ik mә, yakikwasig kin Swatuk kape Yesu, yame nәmә Isrel kamhani mә in nәhuakien eikuә, mәrig yakamәhuak әfrac kimi Kughen kape kaha minә kapәmawә. Kini yakamni nәfrakisien min ye Loa kape Moses mine profet minә fam min.

¹⁵ Kini yakamәrәhu-pәn nәrigien kafak kimi Kughen rәmhen kin yame nәmә eikin e rikiriә ramәsik, mә Kughen tukror narmamә yamә mine kwәnhamhә-ta, tukhamragh min - iriә yamә mine kisatuatuk mine yamә mine khapәh

n̄isatuatukien.

¹⁶ Ror p̄ən, n̄ip̄ig m-fam yakamarkut tuk norien nar̄imnar yame ratuatuk ye n̄imri Kughen m̄ine narmam̄ə.

¹⁷ “Newk r̄ipsaah ruaūə muav̄ən ta, yakuaūə e Jerusalem, m̄iv̄əh mane m̄ə jakv̄əhsi-p̄ən k̄imi yav̄ən has m̄in̄ə, m̄iv̄əh m̄in n̄imri nar m̄iragh m̄in̄ə kape sakrefaes.

¹⁸ N̄əm̄ə Isrel e k̄imnhaūə m̄is̄əm yo yakam̄əmir han̄ə ye Nim̄ə Ehūə kape Kughen, mamor sakrefaes tuk n̄əspirien. Narmam̄ə khap̄əh n̄hap-saahyen k̄imaw̄ə mirīə; notgohyen r̄irk̄ək.

¹⁹ Ye n̄ip̄ig a, n̄əm̄ə Isrel tiks̄in yame k̄imnhat̄ərhav Tarki mas̄əmir ye n̄əkwai Nim̄ə Ehūə kape Kughen. Kini tukm̄ə k̄im̄ə tukni hah yo, irīə atuatuk əm̄ə tukas̄əkeikei mhaūə mhani-pre n̄əgkiarien irak tuk ik.

²⁰ Ūə rhuv̄ə m̄ə narmam̄ə m̄in̄ə e tukhani-ərhav-pre naha nhagin rahas yame k̄imis̄əm irak ye n̄ip̄ig yame yim̄n̄ərer ye n̄imri kaonsel.

²¹ N̄əgkiarien kirik r̄irk̄ək irak, nar kirikian̄ə əm̄ə: Yim̄n̄ərer yerkīrīə mokrapomh m̄im̄ə, ‘Kam̄ərip̄ yo ye n̄imri m̄irh meinai yakam̄ni n̄əfrakisien m̄ə Kughen tukror narmam̄ə yam̄ə m̄ine kw̄ənhamh̄ə ta, tukhamragh m̄in.’ ”

²² Kini gavman a Filiks, in ruirkun huv̄ə Swatuk kape Yesu, marar m̄ətapig k̄in n̄əkw̄ət̄əyen m̄im̄ə, “Tukm̄ə yermaru kape mobael a Lisias rūə, k̄ini en, yo jak̄ək̄ir.”

²³ Kini marar m̄ini-p̄ən tuk yamehūə kape mobael yame ramarha tuk Pol m̄im̄ə, “Takam̄əm

Pol, mærig takæta ye in minæ tiksın pæh khauæ mhavæhsi-pæn narımnar yame ramækwakwæ kın.”

²⁴ Nıpig tiksın ruæ mıvæn, Filiks rıkir pıraovın kafan, Drusila, mırauæ. Pian a in pian Isrel. Kını Filiks rını-pæn tuk æriæ mæ tukharæh Pol mhauæ. Pol ramævsao kın nhatætøyen ye Yesu Kristo, in ramætærig kın.

²⁵ Kını Pol ramævhag kın narøyen yame ratuatuk, mine norien kape yermamæ ramarmaru ye nærigien kafan mine norien kafan, mine nıpig yame Kughen tukrækir narmamæ iran. Filiks rærig, mıgın pık, kını mımæ, “!Næmhen! Tærhav. Tukmæ yakorkeikei, jakokræn mın kın ik.”

²⁶ Rıgın pawk kın nægkiarien kape Pol, mærig rıkin ramæsık mæ Pol tukrıvæhsi-pæn mane kırık kımın, pæh tukrırisın in, ror pæn, rokræn kın Pol nıpig rıpsaah. Ruæ, mawægkiar iriu mın.

²⁷ Newk kıraru ruæ mıvæn, Filiks reiwaiyu ye gavman, kını yermamæ kırık nhagın e Posias Festas rhaktæ mıvæh tamhekin. Mærig nıpig Filiks ræta ye gavman, in rıpæh Pol ramæmır ye kalabus meinai rorkeikei mæ tukror næmæ Isrel rıkirıæ ragien tukun.

25

Pol rımını-pæn tuk Festas mæ tukrærer ye nımrı Sisa

¹ Festas rımıvæh tamhek Filiks, kını nıpig kısısær ruæ mıvæn, kını Festas rıtærhav Sisaria mıvæn Jerusalem.

² Ikin a, jif pris mīnə mīne namehuə mīnə kape nəmə Isrel khauə mamhani-hah-pən Pol kimi Festas,

³ misaiyoh-pən in mə tukrasitu irəriə mher-pə kin Pol apa Jerusalem. Iriə kīmnharai mhun ta nəgkiarien kīrik mə tukasəmīr ye swatuk maseito kin Pol ruə ye swatuk, kīni kīshopni.

⁴ Mərig Festas rīmə, “Pol raməmīr ye kalabus apa Sisaria. Kīni pəh nien mə tuktu, yakrerīg mīvən apaikin.

⁵ Hapəh kapəmiə namehuə mīnə khakwasīg kin yo. Tukmə kwən a rīmnor nar hah əfrakis kīrik, pəh iriə tukhani-pə nəgkiarien iran tuk yo apaikin.”

⁶ Kīni Festas rarə apaikin mīpəh napitayen nīpīg eit uə ten, marar, muə Sisaria. Kəni rīkwamer kin, rīvən mamkwətə apa ye nəkwai nīmə kape kot. Mīni-pən tuk əriə mə tukhakīr Pol mhauə imə.

⁷ Nəmə Isrel yamə mīne kīmnhatərhav Jerusalem kasəmīr mīn, mīsərer rao rao kin Pol. Mamhani-hah pīk in. Mərig khapəh nīshajoun-atuatukien mə nəgkiarien yame kīmnhani iran in nəfrakisien, meinai in neikwəyen.

⁸ Kīni Pol rīni kafan norien mīmə, “Yakpəh nakapīrien loa kīrik kape nəmə Isrel; uə kape yer-marū kapətawə Sisa, kīni mīpəh noriahyen Nīmə Ehuə kape Kughen.”

⁹ Mərig Festas rorkeikei mə nəmə Isrel tuk-sorkeikei in, kīni raiyoh-pən Pol mīmə, “?Tukmə rhawor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətərig

kīn ǝriǝ kīsǝvsao kīn norien kafam apaikīn, kīni yakǝkir ǝmhen uǝ?”

¹⁰ Mǝriǝ Pol rīmǝ, “Yakamǝrer ye kot kape nǝmǝ Rom ai taktǝkun. Ratuatuk mǝ kot e in e tukrǝkir yo. Ik nakwīrkun-ta mǝ yo yakpǝh nor-has-pǝnien kīmi nǝmǝ Isrel.

¹¹ Tukmǝ kasǝm mǝ yimnkakapīr loa kirik ratu- atuk mǝ to yakmhǝ tukun, nǝmhen, pǝh yakmhǝ tukun. Mǝriǝ tukmǝ nǝǝkiariēn yame nǝmǝ Is- rel kamhani irak ror neikuǝyen kīn, rapǝh natu- atukien mǝ yermamǝ kirik tukrīvǝhsi-pǝn yo ye kwermīriǝ. Pǝh yo yakǝrer ye nīmri Sisa, yermaru kape nǝmǝ Rom.”

¹² Kīni Festas rarar mǝǝkiar kǝskǝh kīmi namehuǝ tiksin kape kot. Kwasīǝ ikīn, rīni-pǝn tuk Pol mīmǝ, “Nakmǝ takvǝn mǝrer ye nīmri Sisa, nǝmhen. !Nakīrkun nīvǝnien mǝm Sisa!”

Festas raiyoh King Agripa mǝ tukshawor ye Pol

¹³ Nīpīǝ tiksin ruǝ mīvǝn, King Agripa mīne kafan kakǝ Benis, iriu kirauǝ Sisaria mǝ tukwǝm Festas, mīrǝni vi vi in.

¹⁴ Mīsarǝ nīpīǝ tiksin, kīni Festas ramǝvsao kīmi king kīn nǝǝkiariēn yame kīmnhani ye Pol. Mamni mīmǝ, “Kwǝn kirik e ramarǝ eikīn e, yame yamehuǝ a Filiks rīmnǝpǝh in ramǝmīr ye kalabus.

¹⁵ Kīni nīpīǝ yakvǝn apa Jerusalem, jif pris mīnǝ, mīne namehuǝ kape nǝmǝ Isrel kīmnhani-hah-pǝ in kīmi yo. Mīsaiyoh yo mǝ jakni-ǝrhav narpīnien kafan.

¹⁶ Mǝriǝ yo yakamni-pǝn tuk ǝriǝ mīmǝ, ‘Pǝh nien mǝ norien en kapǝmawǝ nǝmǝ Rom mǝ kīmawǝ jakseighan-pǝn apnarpīǝ ǝmǝ kīn yermamǝ

ye kwermi tikmir kafan minə. Pəh kwən a tukrərer kupən irəriə, mini atuaturək nəgkiarien yame kamhani iran.’

¹⁷ Kwasiḡ ikin, iriə khauə mhatərhav-pə eikin e, yakpəh niwhinien, mətəriḡ kin nəgkiarien yame kamhani iran. Kəni rikwamir əmə kin, yimnəhitə ye kot, mini mimə tukhakir Pol mhauə.

¹⁸ Məkneikin, tikmir kafan minə kishəkimter, kini rikik raməsik mə iriə tukhani mhamə in ramor norien hah kirik. Məriḡ, nikam. Khapəh nhaniyen.

¹⁹ Iriə kimisəḡkiar-əḡkiar əmə ye nəhuakien kapəriə, mine yermamə kirik yame ruahmə ta, nhagin e Yesu. Pol rimə yermamə ai in rimamragh min.

²⁰ Yakeinein mə jakhawor məkir narimnar minə a. Ror pən, yimnaiyoh-pən Pol mimə, ‘?Tukmə rha-wor, nakvən apa Jerusalem, pəh yakətəriḡ kin əriə kisəvsao kin norien kafam apaikin, kini yakəkir əmhen uə?’

²¹ Məriḡ Pol raiyoh-pə yo mə jakher-pən kin in rivən apa Rom kimi Sisa, pəh in tukrəkir. Ror pən yimipəh Pol raməmir ye kalabus meriaji yakvəh nipig tuk nher-pəniyen kin kimi Sisa.”

²² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mimə, “Yo min yakorkeikei mə jakəriḡ nəgkiarien kape kwən a.”

Kini Festas rimə, “Nəmhen. Tikianakwamer, nakətəriḡ kin in.”

Pol rimnərer ye nimri King Agripa

²³ Kəni rikwamer kin, Agripa mine Benis kirauə ye kwənmhan yame kasor kot ikin. Kini namehuə yamə mine kasarmaru ye mobael minə, mine namehuə minə khapsaah kape yerkwanu a

kīmnhakwasīg kīn, masor norien ehuə mīnə kape nīsiayen Agripa mīne Benis. Kīni Festas rīmə tukhakīr Pol mhauə imə.

²⁴ Kīni mīmə, “King Agripa, mīne kīmīə fam yamə mīne naksəkwətə eikīn e. Nakasəm kwən e yame nəmə Isrel eikīn e mīne nəmə Isrel apa Jerusalem mīn kamhani-hah-pə pīk in tuk yo, mīsokrən mhāmə, ‘Rīpəh natuatukien mə kwən e tukramragh.’

²⁵ Mərig yakpəh nəmīen nar kīrik yame in rīmnor mə in tukraməkeikei mīmħə tukun. Mərig in raiyoh-pə yo mə tukrīvən apa Rom mərer ye nīmri Sisa, kīni yīmneighan kīn mə jakher-pən kīn apa Rom.

²⁶ Mərig nəgkiarien iran rīrkək mə to yakni-pən tuk Sisa. Ror pən, King Agripa, yakamərip in ye nīmrim, mīne ye nīmri narmamə mīnə e, mə taksəm apu norien kafan, mə tukasəm nəgkiarien kīrik yame jakwəhsi-pən kīmī Sisa.

²⁷ Yakamərig mə tukmə kīraptərəkīn yermamə kīrik, mərig kīpəh nīni-atuatukien nəgkiarien iran, rīpəh natuatukien mə tuksher-pən kīn in kīmī Sisa.”

26

Pol raməgkiar ye nīmri yermaru a King Agripa

¹ Kīni Agripa rīni-pən tuk Pol mīmə, “Taktəkun ai, nakīrkun nīniyen nīkar nəgkiarien yame kamni iram.”

Kīni Pol rīni-əhu əriə mə tukhapim, mamni-ərhav nīkar nəgkiarien mīmə,

2 “King Agripa. Rikik ragien pik mə yakamərer ye nimirim ai taktəkun, mə jakni atuatur nəgkiarinen yame kamhani irak,

3 meinai ik nakirkun huvə narəyen kapəməwə nəmə Isrel mine narimnar yame kamotgoḥ tukun. Ror pən, yakmə jakaiyoh mə nərigien kafam tukrapomh tuk nərigien nəgkiarinen kafak.

4 “Nəmə Isrel kharkun huvə norien kafak, ririkakun ye nipig yimnarkəskəḥ hanə, mamarə kimawə narimnə imak ikin, muə meriaji-pə nipig yimnamarə Jerusalem.

5 Kwənharkun ta yo tu, kini tukmə rikiriə ragien, kharkun nhani-ərhavyen mhamə yo Farisi kirik, ririkakun ye nəkəskəhyen kafak muə meriaji-pə ai taktəkun. Kimawə Farisi minə, yaksəri-pən huvə loa kape nəhuakien kapəməwə, rapita narmamə minə tiksın.

6 Kini taktəkun ai yakamərer ye nimir mirh meinai yo yakamərəhu nərigien kafak ye nəgkiarinen yame Kughen rimnor kupən kimi kaha minə kapəməwə.

7 Yenpig mine yeraan, kwənərəus twelef kapəməwə minə kasəhuak kimi Kughen miseito kin nəgkiarinen a kape Kughen tukritərhav-pə. King Agripa, meinai yakamərəhu məkneikin nərigien kafak, nəmə Isrel a kamhani hah yo.

8 ! Kimiə! ? Rhawor rəutən pik tuk əmiə tuk niniyen nəfrakisien mə Kughen rirkun norien yer-mamə yame rimamhə rimragh min?

9 Apa kupən, yo min yimnəm mə ratuatur tuk norien narimnar mətapig kin nhag yemə Nasaret

a Yesu.

¹⁰ In e norien kafak yame yimnor apa Jerusalem. Jif pris minə kwənhavəhsi-pə nehuəyen kimi yo mə jakvən məhi-pən narmamə khapsaah kape Kughen khavən ye kalabus. Kini nipig kisəkir əriə mə tukhamhə, yo min yakamni mə tukup əriə.

¹¹ Nipig rehuə yimnarkurao ye niməhuak minə kape nəmə Isrel mivəhsi-pən narpinien kimi nəməhuak minə, mamarkut mə jakarar ye nərigien kapəriə, mə jakor əriə khani hah Yesu. Yimnaməməkin pik əriə, mivən min apa yerkwanu isok minə mə jakuh min əriə apaikin.”

Pol raməvsao kin in mə rimauə mirkun Yesu Kristo

(Wok 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kini Pol rimə, “Mərig nipig kirik, yimavən min apa Damaskes mə jakor min norien a. Jif pris minə kwənhawəhs-ipə nehuəyen kimi yo mə jakvən apaikin, mhani skai-pə min tuk yo mə jakaməkeikei mivən mor məkna.

¹³ King Agripa, ye nipig a, yerkweiha, yimnaməriwək ye swatuk, məm nikhakien kirik ye napuə rəsia-pen yo mine kafak narmamə minə. Nikhakien a raməsiə pik rapita mirh.

¹⁴ Kini kimawə m-fam yakhamir ye swatuk. Kini yakərig nəgkiarien kirik ye nəgkiarien kape nəmə Isrel ramni mimə, ‘Sol. Sol. ?Rhawor nakamor rahas pə məkneikin kimi Yo? Norien a ramoriah əmə ik. Ik nakəmhen kin kau yame tukmə khai kin nai esrə, kini ruh nai a rirerig-pən, mhai atuk əmə min in.’

15 “Kini yakaiyoh-pən in mimə, ‘Yermaru, Ik pa en?’ Kini Yesu Yermaru rimə, ‘Yo Yesu e, yame ik nakamor aha pə kimi Yo.

16 Mərig takhekimter mərer. Yakaurə tuk ik məkneikin mə jakvəh-si haktə ik mə ik takuə yor atuə kin kafak. Takaməkeikei mivən mini-ərhav nar e nimməm ai taktəkun kimi narmamə, mine narimnar yame jakhajoun ik kin.

17 Yo jakvəhsi-ta ik ye kwermi nəmə Isrel, mine ye kwermi nəmə tanə pisin pisin minə. Jakher-pən kin ik takvən mini-ərhav-pən Yo tuk əriə.

18 Takaməkeikei məhitə ye nirkunien kapəriə, pəh kisarar ye nərigien kapəriə, misəta ye nəpignapien, mhauə ye nikhakien. Kini misəta ye kwermi Setan, mhauə tuk Kughen, pəh tukhani nəfrakisien irak, pəh Kughen tukrivəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəriə, kasarə iriə narmamə yamə mine Kughen rimirpen-ta əriə.’ ”

19 Kini Pol rirpin mimə, “King Agripa, yo yakamor narimnar yamə mine Kughen ramor kimi yo ye nəmrərhavyen a.

20 Yimavən məkupən tuk nəmə Damaskes, kwasig ikin yimavən tuk nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə tanə pisin pisin minə, maməvhag kimi əriə mə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah, mhauə tuk Kughen. Mə narmamə tuksəm norien kapəriə, kharkun mə kwəsarar əfrakis ye nərigien kapəriə tuk təvhagə hah.

21 Ror pən, nipig yimnaməmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, nəmə Isrel kisarar mhauə mharaptəəkən yo, misarkut mə tukshopni yo.

22 Mærig Kughen ramasitu irak ye nīpig fam meriaji-pə ai taktəkun, ror pən, yakamni-ərhav Yesu ye nīmri narmamə kimi namehuə minə mine narmamə apnapig minə. Nəgkiarien yame yakamni in əmə min e profet minə mine Moses kimmhāni-ərhav apa kupən mhamə tukruə. Kimmhāni mhamə,

23 ‘Kristo a tukraməkeikei mamərig rahas ye nīpran, mivən, mīmḥə. Kini meinai in tukrəkupən mamragh min ye nīmḥəyen, in tukrhajoun nikhakien kimi nəmə Isrel mine nəmə tanə pişin pişin minə min.’ ”
(Aesea 42:6; 49:6)

24 Pol raməgkiar hanə, kini Festas riraptərəkīn nəgkiarien kafan, marar mokrən apomh mīmə, “! Pol! !Ik nakamenoeno en! Nimmor pik skul en mor kapəm kapə rameno-eno.”

25 Mærig Pol rini-pən tukun mīmə, “Yamehuə kafak. Yakpəh neno-enoyen. Nəgkiarien yame mine yakamni kisatuatuk əmə, kini misəfrakis.

26 Yakamətgah tuk nəgkiarien kimi King Agripa, meinai yakirkun mə in ruərkun-ta narimnar minə a. In rimivəh fam nəgkiarien minə a. Pəh nien mə nar kirik yame kimmor kerkwaig kīn.

27 King, ?ik nakamni nəfrakisien ye nəgkiarien kape profet minə uə? Yakirkun mə ik nakamni nəfrakisien irəriə.”

28 Mærig King Agripa rarar mini-pən tuk Pol mīmə, “! Ei! ?Ik nakamarkut kimi yo ye nīpig kwakwə e mə takvi yo yakuə Kristin uə?”

29 Mærig Pol rini-pən tukun mīmə, “Nar apnapig mə nīpig kwakwə uə nīpig apomh, mærig yo

yakaməhuak kimi Kughen mə pəh nien mə ik pişin əmə, mərig kimiə m-fam yamə mine nakasətərig kin nəgkiarinen kafak ai taktəkun, taksor rəmhen kin yo ye narimnar fam. Mərig jen əmə, yakpəh norkeikeiyen mə təkarkwəji əmiə kin jen rəmhen kin yame kimnor irak.”

³⁰ Pol rəgkiar fam, kini King Agripa mine Festas mine Benis mine narmamə yamə mine kasəkwətə iriə miriə, kisarar,

³¹ mhatərhav mhani tuk əriə minə mhamə, “Kwən a rīpəh norien nar has kirik mə to rīmhə tukun, uə tukvəhsi-pən in ye kalabus tukun.”

³² Kini King Agripa rini-pən tuk Festas mīmə, “Ripi mə kwən a rīpipəh nīpini-yen mə tukrərer ye nīmri Sisa, kīpiharisīn in ai taktəkun.”

27

Pol ritərhav Sisaria, mivən Rom

¹ Kini kimini ta mə jakhavən apa Rom,* kimikir Pol mine narmamə tiksīn mīn yamə mine kwərapətəkīn-ta əriə, kīvəhsi-pən əriə ye kwermi yamehuə kape mobael mīnə kirik, nhagin e Julias. Kafan e mobael mīnə kamni kimə, “Mobael kape Sisa.”

² Rao kirik rīmatərhav apa Adramitiam, muə, mamor apnəpenə mə tukrivən mivhiak apa yerkwanu mīnə Tarki ipakə tuk nīkar-kar tahik. Kini yimnhavən ye rao a mhavirə. Kini yemə Masedonia kirik rīmīkwasiḡ kin əmawə. Nhagin e Aristakas. Iman apa Tesalonaeka.

* **27:1:** Rom in yerkwanu ehuə kirik apa tanə a Itali. **27:2:** Wok 19:29

³ Kəni rikwamer kɪn, yimnhavhiak mɪn apa Saedon. Kɪni Julias a, rimnor huvə pən kɪmi Pol, kɪni meighaan kɪn mə tukrivhiak məm in mɪnə tiksɪn apaikɪn, mə iriə tuksasitu iran.

⁴ Kɪni ai yimisasar, mhatərhav mɪn mhavirə. Yimnharəhpikɪn nımətag, kɪni mhakurao-pən ye tanə a Saepras, mhavən ye tahik yame rəmərinu.

⁵ Yimnhakurao-pən iruə ye tanə mir a Silisia mɪne Pamfilia, kɪni mhavhiak apa yerkwanu a Maera ye provins a Lisia.

⁶ Ikin aikɪn a, yamehuə kape mobael mɪnə rimnəm rao kirik yame rimatərhav apa yerkwanu a Aleksandria, mamvən apa Rom†. Kɪni rivəhsi-pən əmawə ye rao a.

⁷ Kɪni yakhavirə mɪn, mərig nipig fam rao a ramaiyu mar, nipig rehuə ramarkut pik tuk nivhiakien ipakə tuk yerkwanu a Nidas. Aikɪn a, nımətag rehuə pik, mamətapig kɪn əmawə, yimiseinein nhavhiakien. Aikɪn, yimisasar, misaiyu mhavən ye tanə a Krit. Misaiyu, mhakurao ye kwənmhaan a Salmone, misaiyu pirə ye nikarɪn pən.

⁸ Yimvsaiyu ipakə tuk nikar-kar tahik; yimisarkut pik, mərig yakhavhiak ikin kirik kamni kɪmə “Ikin rəmərinu ikin,” yame ipakə tuk yerkwanu a Lasea.

⁹ Kimawə yimisoriah nipig ripsaah, kɪni nipig

† 27:6: Nəgkiarɪen kape Girs ramni mə rao a ramvən apa ye provins Itali. Rom in yerkwanu kirik ye provins Itali.

kape tahik raməsəsoo iran ruauə ipakə.‡ Kini Pol ramor kwirig kimi narmamə minə mīmə,

10 “Yo minə tiksın. Yakəm yakirkun mə tukmə kitawə khavirə pik, nımətag ehuə ravən, rao tukrəmətəih, rao mine narmamə mine narimnar tuksəmnim.”

11 Mərig yamehuə kape mobael minə rıpəh nətərig-pikien kin Pol, mamətərig əmə kin kapten kape rao mine yermamə e kafan a rao.

12 Kini nıkar-kar tahik a, rahas tuk nıvhiakien aikin ye nıpig kape nımətag. Ror pən, iriə khapsaah khamə kimawə jakhavirə mamhavən misarkut tuk nıvhiakien apa tanə a Krit. Kwənmhan kirik aikin rəmərinu ikin, kamni kimə Finiks. Nəpag nımri tanə a ramor nəkwan kiraru ye tahik rımıvhiak ikin: Kirik rıvaag-pən ye nıkarin pihiu ikin; kirik rıvaag-pən ye nıkarin prah ikin.

Nımətag ehuə ruh əriə

13 Kini nımətag kirik rısi-pihiu mamavən, rıpəh nehuə-pikien. Kini kisəm, khamə tuksəri-pən nərigien kapəriə, mhavi haktə angka, mhavirə misaiyu ipakə tuk nıkar-kar tahik apa Krit.

14 Kini rıpəh norien tu, nımətag ehuə kirik ravən. Nımətag a kamni kimə, “Notis.” Nımətag a rısi-fiak

15 mırəh əmawə, kini muh rao. Kini rao reinein naiyuyen mırəhpikin nımətag. Yaksəpəh, misəta ye nımətag rırəh əmawə mivən.

‡ 27:9: Nəgkiarın kape Gris ramni mə, “Yakvəsapita nıpig kape nəviginien ehuə e kamni kimə, ‘Yom Kipir.’ ” (Nıpran rımə, “Nıpig kape nıviyen nitə, pəh Kughen tukrıvəhsita narpinien kape təvhagə hah.”) Kiraptərəkın nəviginien ehuə a ye makuə e Oktoba. Kwasig ikin ye nəviginien a, nıpig kape nımətag.

16 Kini yimnhakurao ye kwaji tanə a kamni kimə Kaoda, ye nikarın pihiu. Aikin a yimiserkwaig kəskəh, misarkut pik tuk nhavi-tərəkinien kwaji bot kape rao ehuə a,

17 mərig narmamə kape rao minə kisarkut pik, mharəh-si haktə kwaji bot a ye nəkwai rao ehuə, mharəh nərəus, miseiwaiyu-pən ye nəkwai rao ehuə a apa ye tanə, mharkwəji kwaji bot. Mhagin pik, meinai iruə ye tanə a Sirtis, tahik ripəh nənnimien. Khamə ta-mə rao tukrirəhpikin nipakir. Ror pən, kharəhsi-əhu sel kape rao, mhapəh nimətag ramrəh əmə rao mamvən.

18 Kəni rikwamer kin, nimətag rimoh pik əmawə, yimisarakikin-pən narimnar yamə mine rao rampik ye nəkwai tahik.

19 Kəni rikwamer min kin, kimisarakikin narimnar kape rao rəmhen kin nərəus minə ye nəkwai tahik.

20 Kini nimətag a rimnamavən nipig ripsaah, mipəh norien infamien. Yimnhapəh nisəmien mirh. Mine yenaiyu minə, yimnhapəh nisəmien kəmhau minə. Kini kimawə yaksərig yakhamə to yakhapəh nhamraghien.

21 Ye nipig a, kimawə fam yimnhapəh nisəviginien nipig ripsaah, kini Pol rimnərer ye nimrimawə mimə, “Yo minə tiksın. To nakpisərig nəgkiarien kafak misəkupən, kini mipihapəh nisəpəhyen tanə a Krit, to kipihapəh nisarəyen ye nahasien e. Narimnar ye nəkwai rao to ripiamswin huvə əmə.

22 Mərig taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə mimə rikimiə tukrihuvə əmə. To kitawə kirik ripəh nimhəyen. Rao əmə e tukrahas.

²³ Səm-ru. Yenaiyu e, kafak Kughen, yame yakaməhuak kĭmin, rĭmnher-pə kĭn agelo kĭrik kafan rĭmauə məm yo

²⁴ mamni-pə tuk yo mĭmə, ‘Pol, takpəh nĭginien. Takaməkeikei mĭvən mərəer ye nĭmri Sisa. Kughen, rikin ragien mə tukrĭvəh mĭragh narmamə fam yamə mĭnə kasarə kĭmiə mĭriə ye nəkwai rao, meinai In rhuvə pik.’ ”

²⁵ Kini Pol rĭmə, “Yo mĭnə tĭksin, takhapəh nhaginien. Yo yakamni nəfrakisien ye Kughen mĭmə, narĭmnar yamə mĭne agelo a rĭmĭni tukror nəfrakisien kĭn.

²⁶ Mərig kupən ikĭn, nĭmətag tukraməkeikei mĭrəh rao kapətawə mĭvhiak ye tanə kĭrik, məwhan-pən ye nĭkar-kar tahik.”

Kĭmnhavhiak ye tanə kĭrik

²⁷ Yĭmĭsarə ye nahasien a mĭserĭaji nĭpig fotin, nĭmətag ramrəh rao ye tahik a kamni kĭmə “Mediterenian.” § Kini yenpig əru, narmamə kape rao mĭnə khamə ta-mə rao ravhiak ipakə tuk nĭkar-kar tahik.

²⁸ Kĭmnharuk-pən nar kĭrik yame rĭpam ye nərəus mĭsarkwəhu kĭn ye nəkwai tahik mə tuksəm-ru mə rəmnm uə rətəpeikə. Kini mĭsəm mə rəmnm rəmhen kĭn toti seven meta. Mĭsaiyu kəskəh, mĭsəm mə rəmnm rəmhen kĭn twenti eit meta.

²⁹ Kini kĭmnhagin pik, mhamə rao a tukrĭrəhpikĭn kapier. Kini kharəh angka iriə kuas, mĭsarkwəhu kĭn apa ye kwasig ye rao. Kini

27:24: Wok 23:11 **27:26:** Wok 28:1 § **27:27:** Tahik a, nhag pisin e kĭmə “Adriatik.”

masəhuak kimi kapəriə kughen minə mə tukriṛaan aihuua əmə.

³⁰ Kini narmamə kape rao minə kisarkut mə tuksap ta kin rao ehuə a. Knimnhavi kwaji bot reiwaiyu, maseikuə mhamə tukhavən əmə misarkwəhu kin angka tiksın apa kupən ye rao ehuə.

³¹ Mərig Pol rini-pən tuk yamehuə kape mobael minə mine mobael kafan minə mimə, “Tukmə narmamə minə a kharəh nisəmīrien ye nəkwai rao ehuə e, Kughen tukriṛəh nivəh-miraghien ətawə.”

³² Ror pən, mobael minə kimnhavən misərəru nərəus ye kwaji bot a, rimavən mirkək.

³³ İpakə əmə riraan, kini Pol raməkeikei kimi əriə mimə tukasəkeikei misəvigin. Mamni mimə, “Nipig fotin ruauə ta muavən, kimiə nakamhagin pik, misatuakəm, masəpəh nəviginien.

³⁴ Ror pən yakaməkeikei kimi əmiə m-fam mə taktəkun ai takasəkeikei misəvigin. Meinai in a nimraghien kapəmiə. !Səvigin! To kimiə kirik riṛəh nimhəyen.”

³⁵ Pol rimməgkiar ta, kini mirəh niṛar bred ye nimriṛiə, mini vi vi Kughen tukun. Makapir, mən.

³⁶ Kini nərigien kapəriə rhuvə min, khavən misəvigin.

³⁷ Kimawə m-fam tu hundred seventi sikis ye nəkwai rao a.

³⁸ Kimiəsəvigin rəmhen, kini mhavən, mhapik ye rhav bag flaoa* yamə minə e kamhaswin ye nəkwai rao, misarak-ərhav kin ye nəkwai tahik, mhamə rao tukrəruvəruvə min.

* **27:38:** Nəgkiarrien kape Gris ramni “grain,” in rəmhen kin flaoa, kon, mine wit.

Rao rinahas

³⁹ Kini ruəraan, narmamə kape rao minə kisəm mə yakwənhavhiak ye tanə kırık. Mərig kiseinein mə hiə. Kini kisəm nıkar-kar tahik kırık, nıpakır in əmə in əmə. Kini kisərig mhamə to kharəh rao mhavən mhavhiak aikin.

⁴⁰ Kini khavən misəru nərəus ye angka minə a kisəmnim. Kini mharisin ta nərəus yamə mine kimnərkis ətəəkın niveiyə ehuə kın. Kini mhavi haktə sel apa kupən, mə nimətag tukrırəh rao mivən mivhiak.

⁴¹ Mərig in aikin a, tahik rıpəh nəmnimien ikın, kını kupən ye rao rımırəhpikın nıpakır, meinein nıkiu-kiuyen. Peao-peao ramuh kwasig ye rao, moteih-oteih.

⁴² Kini mobael minə khapəh nisorkeikeiyen mə narmamə yamə mine kimipik-pən əriə ye kalabus tukseiai misap, kını masərer matuk mə tukshopni-hopni əriə.

⁴³ Mərig yamehuə kape mobael minə rorkeikei mə tukrivəh mıragh Pol, kını mini-əhu nərigien kape mobael minə. Kini mini-pən tuk narmamə yamə mine kharkun neaiyen mə tuksəkupən mhaviə-viə miseiai mhavhiak.

⁴⁴ Kini mini-pən tuk narmamə tiksın aikin mimə tukharəh nıpar-par nai yamə mine tahik rımnakapır-ta ye rao, miseiai kın. Ror pən kimawə fam yimnhavhiak, misarə huvə.

28*Pol raməmir apa Molta*

¹ Yimnavhiak, misarə huvə, misərig mə tanə a kamni kimə Molta.

² Kini narmamə aikin a kimisor rhuvə-pə pik kimi əmawə. Nəhig ramip hanə, nokieyen rehuə, mərig iriə kimisher nap kirik mə jaksərkəp kin, misarha huvə tuk əmawə.

³ Mərig Pol rərao-pən mampik nai misiə mamərakə-pən kin ye nap, mərig snek kirik yame tukmə rəs yermamə, ramhə, raməmır yerki nai misiə minə a. Nap rərag, snek ai ritərhav məs kwermi Pol.

⁴ Nəmə aikin kimisəm snek a raməker-pən ye kwermi Pol, khani-pən tuk əriə minə mhamə, “Tukmə ror yermamə kape nhopniyen yermamə. Rinapita pawk tahik əsəso, mərig kughen minə khapəh nisətayen iran mə tukramragh.”

⁵ Mərig əmə Pol rəwhan-əwhan kwermi kin snek a rier ta mımır-pən apa ye nap, mıpəh nori-ahyen Pol.

⁶ Kini nəmə aikin khamə ta mə kwermi Pol tikrəsis, uə Pol tukreiwaiyu məwhan mımhə. Khawhin ror tu, mərig kisəm mə nar kirik ripəh norien Pol, kini kisərar ye nərigien kapəriə mhamə, “In kughen kirik.”

⁷ Yimisəmır ipakə tuk imei yamehuə kape tanə a, nhagin e Publias. Kini yamehuə a ror rhuvə-pə kimi əmawə. Mikir əmawə mivən ye nəkwai nimə kafan. In məm vi vi əmawə nıpig kisisər.

⁸ Mərig ye nıpig a, rim yamehuə a ramhə, mamapır əmə ye kafan nikaokao. Ramokiei-okiei, mamaiyu kin nitə. Kini Pol rauru-pən ye kwənmhan kape kwən ai, mərəhu-pən kwermi iran məhuak-pən iran, mor huvə in.

⁹ Kwasig ikin, narmamə tiksın kamhamhə ye tanə a khauə tukun, kini Pol rəhuak-pən irəriə, kisəsanin.

¹⁰ Kini iriə khavəhsi-pə narimnar ripsaah kimi əmawə. Nipig yimisor apnəpenə tuk nitərhavyen aikin, iriə kimnhavəhsi-pə narimnar fam yame yaksorkeikei tuk nəriwəkien kapəməwə.

Pol ritərhav Molta mivən Rom

¹¹ Kimawə yimisərə makuə kisisər ye tanə a. Kini rao kirik raməmır aikin. Kupan, rimatərhav apa Aleksandria, muə, mamerkwaig aikin ye nipig kape nimətag. Rao a, kamni kimə “Kwajikovə kiraru mir mir mir* kape kughen a Sus.” Kini yakhavən iran mhavirə.

¹² Yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Saer-akus. Misərə apaikin nipig kisisər.

¹³ Mhatərhav, misaiyu, mhavən, mhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Rejam. Kəni rikwamer kin, nimətag kirik risi-pihiu, mırəh rao yakhavhirə. Kəni rikwamer kin, yakhavhiak ye yerkwanu a kamni kimə Puteoli.

¹⁴ Aikin a, yaksəm nəməhuak tiksın. Kini iriə kisaiyoh-pə əmawə mə jaksərə kimawə miriə kape nəhuakien kirikianə. Kwasig ikin, yaksəriwak, mhavən Rom.

¹⁵ Kini nəməhuak minə apa Rom kisərig nəvsaoyen kin əmawə, kini khatərhav mhauə mə tuksəm əmawə. Khauə misəriaji yerkwanu mir a Apias Maket, mine Tri Hotel. Pol rəm əriə aikin, mini vi vi Kughen tukun. Kini rikin ramərinu min.

* **28:11:** Kwajikovə mir a mir mir kape kughen a Seus nhagrii e Kastor mine Poliks.

16 Yakhavən, mhatərhav-pən Rom, gavman reighan kın Pol mə tukramarə pisin əmə ye nimə kirik; mobael kirik ramarha tukun.

Pol raməvhag kimi narmamə apa Rom

17 Nipig kisisər ruə mivən, Pol rokrən kın namehuə kape nəmə Isrel, mə tukhauə misəkwətə. Khauə misofugin, in rini-pən tuk əriə mimə, “Yo minə tiksın. Yəkpəh noriahyen ətawə kirik, mipəh noriahyen narəyen kapətawə yame kaha minə kapətawə kimisərəhu kupən. Mərig kiraptərəkın yo apa Jerusalem, kivəhsi-pən yo ye kwermi nəmə Rom.

18 Iriə kisəm əpu norien kafak, mhapəh nisəmien mə yimnor nar kirik yame ratuatuk mə jakmhə tukun. Mhamə natukharisin yo,

19 mərig nəmə Isrel khapəh nisorkeikeiye. Ror məknakın, rikik ramuh mə jakaməkeikei muə mərer ye nımri Sisa, pəh in rəkir yo. Mərig yo jakpəh nini-hahyen ətawə kirik.

20 Ror pən, yimnokrən kın əmiə mə takhauə misəm yo, mə jakəgkiar kəskəh kimi əmiə. Kimirkwəji yo kın jen meinai yakamərəhu kafak nərigien ye Kristo e yame kitawə nəmə Isrel khamə tukrivəh miragh ətawə.”

21 Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakhapəh nhavəhyen nəkwəkwə iran kirik, yame rimasi-pən Judia. Mine kimawə kirik rirkək yame rimatərhav Judia mivəh nəvsaoyen kın ik muə, uə yame ramni-hah ik.

22 Məriḡ yaksorkeikei mə jaksəriḡ nəriḡien kafam. Meinai yakharkun mə ikin minə fam narmamə kamhani hah nəhuakien kafam.”

23 Aikin, narmamə minə a iriə Pol kisəṛəhu niṗiḡ kirik. Ye niṗiḡ a, narmamə khapsaah khauə misəm in apa iman ikin. Yenṗiḡ-enṗiḡ meriaji yenaiyu, Pol rinməvhag kimi əriə, mamni-ərhav narmaruyen kape Kughen. In mamhoprai Loa kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu.

24 Iriə tiksın kisəriḡ nəḡkiarien kafan, mhani nəfrakisien iran. Məriḡ tiksın kisəpəh.

25 Kini misotgoh kimi əriə minə, mhamə tuksəta ye Pol. Məriḡ kwasig ikin kisəta iran, Pol rini nəḡkiarien infamien tuk əriə mimə, “Nəḡkiarien yame Nanmin kape Kughen rimivəhsi-pən kimi profet a Aesea mə tukriniiərhav kimi riṗtawə minə kupən, in ratuatuk əmə. Kughen rimini-pən tukun mimə,

26 “ Yuvən mini-ərhav tuk narmamə minə a mə yo Kughen yakamni mimə,

“To nakasarha-kin misarha-kin pawk, məriḡ to nakhapəh nisəmien niṗran.

Kimiə to naksəriḡ pawk, mhapəh nharkunien.

27 Tuksor məknakin meinai kapəriə kapə riskai pik,

Kamhasisiḡin nimətirḡiriə, misapir yeru.

Ror pən, to khapəh nisəmien Yo,

mhapəh nisəriḡien Yo

mhapəh nharkunien Yo

mhapəh nisararien ye nəriḡien kapəriə mə jakor huvə əriə.” ’ ’ ”

(Aes 6:9-10)

28 Kini Pol ramni mamr̄irp̄in m̄imə, “Takasəkeikei mharkun mhamə nəgkiar̄ien kape swatuk yame Kughen tukr̄ivəh m̄iragh narmamə iran, Kughen r̄imivəhsi-pən kimi narmamə pəh nien mə nəmə Isrel. !Iriə a tuksətərig kin!”

29 Pol rəgkiar̄ fam, kini nəmə Isrel khatərhav, nərigien kapəriə rəwhai. Kini kisotgoh p̄ik kimi əriə m̄inə tukun.†

30 Pol ramarə ye nimə a yame kamərok, kape newk k̄iraru. Morkeikei m̄in narmamə yamə m̄ine khauə m̄isəm in.

31 In rətgha tuk n̄ini-ərhavyen narmaruyen kape Kughen m̄ine nhajounien narmamə kin Yesu Kristo Yermaru, m̄ipəh n̄ipəhyen.

† **28:29:** Keinein mə Luk r̄im̄irai v. 29 uə n̄ikam, meinai v. 29 r̄irkək ye kopi akwas tiks̄in kape Niutesteman.

**Nəkʷəkʷə imərhakə kape kughen: nirpenien
vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language
of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna
de Vanuatu**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b